

İRFAN

Nº 79 İyun 2013 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

İNSAN ALLAHİ UNUDARSA...

İRFAN
İyun/2013/Nö:79
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reestr №: 1763

Təsisçi:
İpəkyolu MMC

Baş redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Seyid Camal ƏZİMBƏYLİ
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Kompyuter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV

Copyright 2013 © All Rights Reserved
Created and supported by "irfan"

Foto:
«İRFAN»

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 35 AZN
Xarici ölkələr üçün 60 Avro

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Abunə və reklam işləri:
Tel: 050 379 01 79

Şikayət və təklifləriniz üçün
bu nömrəyə müraciət edə bilərsiniz

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad
zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın
mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Əziz Oxucu!

Bu sayımızda ana mövzu olaraq "**İnsan Allahı Unudarsa**" başlığını seçdik. Çünkü insan Allahı unudarsa, hər şeyi unudar: varlıq səbəbini, gedəcəyi yeri, nə üçün yaşadığını, hər əməlindən hesab verəcəyini... Xüsusilə bu gün dünyamızda hər şeyin sürətlə dəyişdiyi, insanların rahatlığına, lüksa düşkünüyüňə zəmin yaradan vəsitələrin inkişafı eyni zamanda əsrin insanına müəyyəyen mərhələdən sonra Allahı unutdurur. Bu gün dünyada baş verən cinayətlərə, təcavüzlərə, qəsbkarlığa səbəb olan əsas amil də məhz budur. Bütün pisliklərin təməlində insanın Allahı unutması yatır. Məhz buna görə də jurnalımızın bu sayında həmin mövzunu işləmək qərarına gəldik.

Bu sayımızda "*İnsan Allahı Unudarsa*", "*Unutmak Nankorluqdur*", "*Könüldən İraq*" başlıqlı məqalələr insanın Rəbbini unutmasından və bunun acı nəticələrindən bəhs edir. "*Özünüzü və Ailənizi Qoruyun*" adlı yazında sabahını düşünən hər kəsə lazımi tövsiyələr yer alır. "*İçki və Qumar*" başlıqlı məqalədə də Allahı unutma nəticəsində işlənən iki böyük günahdan söz açılır. Jurnalımızın bu sayı üçün daha əvvəl dinin həyatdan uzaq, Rəbbini unutmuş, sonra isə peşman olaraq Haqq yola qayıtmış iki müsahibimizdən reportaj alaraq sizinlə paylaşmaq qərarına gəldik. Digər reportajlarımız arasında, keçən ay Həzrət Peyğəmbərin Mövludu münasibətilə Türkiyədən ölkəmizə təşrif buyurmuş dəyərli qonağımız, Prof. Dr. Yavuz Ünalla olan söhbətimiz və Ağsaqqal Nəsihəti rubrikası çərçivəsində Şəki bölgəsində tanınmış adlı-sanlı el ağsaqqalı Hacı Səlim Əfəndi ilə müsahibəmiz yer alır. Haqq Dostlarından Hikmətlər rubrikasında möhtərəm könül insanların qələmindən sətirlərə əks olunan İmam Rəbbənin nəsihət və tövsiyələri yer alır. Özünəxas üslubla mövzunu izah edən ustadin yazılısı hər zaman olduğu kimi bu dəfə də könül dünyamıza işiq saçacaqdır. Jurnalımızın digər səhifələrində "*Qurtuluş Carçıları*", "*Virtual Həyatlar*", "*Ağılla Seçilən Ağilli Dostlar*", "*Eşq Fəlsəfəsi*", "*Qərbin Qəribəlikləri*" və s. kimi bir-birindən maraqlı yazılarla karşılaşacaqsınız. Buyurun, İrfanla irfana doğru...

*Sorma hər kişinin əslin izzətindən bəllidir
Söhbəti irfan görənlər xidmətindən bəllidir.*

Nəsimi

Unutmaq Nankorluqdur
Elşən Rzayev

Könüldən İraq
Rüfət Şirinov

Özünüzü Və Ailənizi Qoruyun!
Aql Əliyev

İçki və Qumar
Müşfiq Xəlilov

Prof. Dr. Yavuz Ünal ilə reportaj

Eşq Fəlsəfəsi...
Nurəddin Rustəmov

Qərbin Qəribəlikləri
Eldar Kərimov

Virtual Həyatlar
Salih Zeki Məriç

Qurtuluş Carçıları
Mübariz Əlioğlu

Bir Aya
Fuad Quliyev

Bir Hədis
Səfa Muradov

Quran Gündəliyi
Kamran Məmmədov

Kino Həyatdır, Həyat Da Kino
Mustafa Şahin

Mükəmməlliyyin Metodu: "H-Z-İ"
İsmayıllı Vəliyev

Türkiyəli Yazar Bülent Akyürek ilə reportaj

İnternet və Tabu Sənədlə Filmləri-3
Adem Şahin

Çözülməyən İraq Dərdi
Alpay Əhməd

Həyat Dəftərindən
Ülvi Məmmədov

Sual-Cavab
Anar Qurbanov

Xəbər

6

8

10

12

16

19

20

22

24

26

27

35

39

40

42

44

46

48

50

54

İNSAN ALLAHİ UNUDARSA...
NURLAN MƏMMƏDZADƏ

4

EL AĞSAQQALI HACI SƏLİM
SƏFƏROV REPORTAJ

36

HAQQ DOSTLARINDAN
HİKMƏTLƏR
İMAM RƏBBANI (Q.S) -1-
OSMAN NURİ TOPBAŞ

28

MERAC GECESİ
SALEH ŞİRİN

14

ƏSLA UNUTMAYIN!

- Allahın tək ilah olduğunu,
- Varlığımızın əsas məqsədinin Allaha qulluq olduğunu,
- Məşriqdən məğribə qədər Allahın olduğunu,
- Bütün təbiət hadisələrinin Onun izni ilə baş verdiyini,
- Əsil dost və yardımçının yalnız Allah olduğunu,
- Onun heç bir şəkildə və heç bir yolla məğlub edilməyəcəyini və hər zaman qalib olacağını,
- Qarşımıza çıxan hər bir çətinliyi aradan qaldıracaq olanın sadəcə O olduğunu,
- Hər hadisənin iç üzündən, gizli tərəflərindən tamamilə xəbərdar olduğunu,
- Özünə pənah gətirənləri qoruyan olduğunu,
- Çətinlikləri asanlaşdırın olduğunu,
- Başımıza gələn hər bir hadisənin Onun elmi daxilində olduğunu,
- Sahib olduğumuz bütün nemətləri verənin O olduğunu,
- Bütün mülkün (evlərin, villaların, maşınların, dəbdəbəli geyimlərin, ləl-cəvahiratın...) və pul-paranın əsil sahibininin O olduğunu,
- Bütün canlıların ruzisini dilədiyi qədər yalnız Allahın verdiyini,
- İstədiyinə nemətlərini artıracağını,
- Gördüyümüz hər bir işi yalnız Onun rızasını qazanmaq üçün görməyimizin vacibliyini,
- Bildiyimiz hər şeyi Onun öyrətdiyini,
- Yer üzündəki hər bir varlığın hər məsələdə Allaha möhtac olduğunu,
- Allahın hər yerdə və hər an bizi izlədiyini,
- Allahın insanlara zülm etməyəcəyini və haqq sahiblərinə haqlarını geri verəcəyini,
- Yaratdığı hər şeyi “Ol” deyərək misilsiz və yoxdan var etdiyini,
- Allahın bizim üçün istədiyinin xaricində başımıza heç bir işin gəlməyəcəyini,
- Göylərdəki və yerdəki hər şeyin əsla təkəbbürlənmədən Allahı zikr etdiyini,
- Çox bağışlayan və tövbələri qəbul edən olduğunu,
- Qullarına qarşı çox mərhəmətli olduğunu,
- Səbir edənlərin mükafatını ən gözəl şəkildə verəcəyini,
- Xəstələndikdə şəfa verənin O olduğunu,
- Bizə hər kəsdən və hər şeydən daha yaxın olduğunu,
- Sonsuza qədər Rəbbimizlə dost ola bilmək üçün dua etməyi

ƏSLA UNUTMAYIN!

İNSAN ALLAHİ UNUDARSA...

Eşrəfi-məxluqat olaraq yaradılan insan Rəbbi tərəfindən müxtəlif nemətlərlə təchiz edilmişdir. Nədənsə hər zaman ilahi nemətlərə misal olaraq əsasən yediklərimiz və maddi olaraq sahibləndiklərimiz göstərilir. Halbuki bizə verilən ən böyük nemət hissələrimiz, duyğu və düşüncələrimizdir. Əslində xəyal qurmaq, fikirləşmək, sevinmək, kədərlənmək və bu kimi bütün hissələr bizə verilən hədsiz dərəcə qiymətli nemətlərdir. İnsan nisyan sözündən törəmişdir və unutqan varlıqdır. Şərqiñ dahisi Mövlana Cəlaləddin Rumi insanın nisyanını əslində Allahın ona verdiyi nemət sayır. Çünkü insan unutmasa, başına gələn hər bir müsibət, itirdiyi yaxınları hər daim yaddaşında canlanar ki, bu da həyatı yaşanmaz və çəkilməz edərdi. Hər gün qarşılaştığımız onlarla, yüzlərlə neqativ halları, şahidi olduğumuz haqsızlıqları unutmasayıq, bu yükü daşımaga dağların da gücü çatmadı. Unutmaq bəzən insan üçün faydalıdır. Eyni zamanda unutmaq bəzən insanın mənə-

vi halının da yüksəlməsinə xidmət edir. Məsələn, işlədiyi saleh əməlləri, başqalarına qarşı yaxşılıqlarını unudaraq insan lovğalanmaqdan müəyyən qədər qurtulmuş olur. Lakin unutmamalı olduğumuz bir şey var: hər bir nemət eyni zamanda insanın həlakına da səbəb ola bilər. Unutmalı olduqlarımızı unutmadıqda, unutmamalı olduqlarımızı unutduqda əbədi səadətdən məhrum olmaq təhlükəsi ilə qarşı-qarşıya olduğumuzu yaddan çıxarmamalıyıq.

İnsanın Allahı unutması ilk növbədə özünü unutması ilə başlayır. Aldadıcı dünya həyatı, sahib olduğu imkanlar, yüksəldiyi ali məqamlar bəzən insana özünü unutduraraq onu var-dövlətin, kreslonun, ehtirasla tamah saldığı qarşı cinsin əsirinə çevirir. Maddəyə əsir olan və dünyani hədəf halına gətirən insanlar zamanla özlərini unudaraq həradan gəlib haraya getdiklərindən bixəbər yaşamağa başlayarlar. Beləliklə insan hər gün özündən bir az daha uzaqlaşaraq həyat qayəsini və Yaradıcı unut-

mağa başlayır. İnsanın Allahdan qafil qalması isə onun dibi görünməz bataqlığa düşcar olması ilə nəticələnir. Uca Allah bu haqda Qurani-Kərimdə belə buyurur: “**Allahı unutduqları üçün Allahın da onları özlərinə unutdurduğu kimsələrə bənzəməyin!**” (əl-Həşr, 19) Ayeyi-kərimdən başa düşdüyümüzə görə Allahı unutmaq insana özünü və insanlığını da unutduraraq onu əsfələ-safilinə sürükleyər. Həqiqətən bir insan sahibinin Allah olduğunu və o uca Yaradanın hər şeyə şahid olduğunu unutduqda daxilində var olan bütün alçaq əməlləri işləmə potensialını asanlıqla üzə çıxarda bilir. Ona görə də deyilmişdir ki, insan Allahı unudarsa, məxluqatın ən şərлиsinə və zərərlisinə çevrilə bilər. Çünkü bütün günahlar, rəzzilliklər Allah unudulduğu zaman işlənməyə başlayır. Tarixə baxduğumuz zaman ən azğın diktatorların Allaha imanında, inanc sistemində müəyyən problemlərin olduğunu görmək mümkündür. Hansı sinfin nümayəndəsi olmasına baxmayaraq Allahı unudanlar olduqları yerdə ətrafa zərər saçan şərli məxluqlardır. Bir mühəndis Allahı unudarsa, tikdiyi binanın zədəli olması nəticəsində insanların zərər çəkəcəyinə məhəl qoymaz, nəticədə isə kiçik bir sarsıntı ilə yerlə-yeksan olan binalarda ölenlərin sayı-hesabı olmaz. Allahı unudan müəllim təlim-tərbiyə vermesi üçün özünə həvalə edilən uşaqların istedadını zay etməkdən heç bir vicdan əzabı duymaz. Əli silah tutan bir hərbçi Allahdan qafil olarsa, rahatlıqla silahını hərb meydanına çevrilən bir ölkənin sivil insanlarına qarşı çevirə bilər. Allahı unudan bir həkim ölüm-dirim savası verən xəstəsi əməliyyat stolunda onu gözləyərkən, heç bir vicdan ağrısı duymadan xəstə sahiblərindən nə qədər pul alacağına dair planlar qurar. Xülasə, bütün pisliklər, zərərli əməllər Allahın unudulduğu zaman həyatə keçirilməyə

Aldadıcı dünya hayatı, sahib olduğu imkanlar, yüksəldiyi ali məqamlar bəzən insana özünü unutduraraq onu vədövlətin, kreslonun, ehtirasla tamah saldığı qarşı cinsin əsirinə çevirir. Maddəyə əsir olan və dünyani hədəf halına gətirən insanlar zamanla özlərini unudaraq haradan gəlib haraya getdiklərindən bixəbər yaşamağa başlayarlar.

başlayır. Keçən əsrədə bəşəriyyətin yaşadığı hər iki dünya mührəbəsi, hal-hazırda yaşanan İraq, Suriya, Myanma və bu kimi mührəbə ocaqlarında insanların asanlıqla qırğına verilməsi, təcavüzə məruz qalması kimlərinsə Allahı unutması hesabına həyata keçir. Elə isə hər bir fərd kimliyindən asılı olmayıaraq Rəbbini unutmamağa səy göstərməlidir. Uca Rəbbimiz Qurani-Kərimdə buyurur: “**Hər kəs Rəhmanın zikrindən boyun qaçırsa, Biz ona şeytanı ürcəh edərik və onun (şeytanın) yaxın dostu olar!**” (əz-Zuxruf, 36) Deməli, hər kəsin şeytana yaxınlıq dərəcəsi Rəbbini unutma nisbətinə bağlıdır. Unutmanın ziddi isə xatırlamaq, zikr etmək, yada salmaqdır. Deməli, hər kəs Rəbbini yad etdiyi nisbətdə şeytandan uzaqdır. Həzrət Peyğəmbər insanın günah işləməməsi üçün çox gözəl bir düstur təyin etmişdir: “*Harada olursan ol, Allaha qarşı təqva üzrə ol...*” (Tirmizi) Çünkü Yaradana qarşı təqva üzrə özür sürənlər yaradılanlara, dolayısıyla özlərinə əsla zərər verməz və zülm etməzlər. Həyatın heç bir anında Allahı unutmamaq arzusu ilə...

UNUTMAQ NANKORLUQDUR

Cox qəribədir, bu gün demək olar ki, böyük əksəriyyətlə insanlar özlərini unutmuşlar. Sual oluna bilər: İnsan özünü düşünmürsə, bəs onda nəyi düşünür? Cavab: Dünyanı, pulu, həyatı, evi, maşının modelini, paltarının gözəl olmasını, dükanların dizaynını. Doğru deyimli? Yəni bu gün sanki hər şey şəkildən ibarətdir, səthi xarakter daşıyır.

Bu gün insanlar maşınlarındakı kiçik bir cızığı düşünürlər, ancaq ruhlarında, mənəvi dünyalarında meydana gələn “maşın girəcək böyüklükdəki” küfr dəliklərini unudurlar. Ailələrinin, uşaqlarının qarınlarını doyuzdurmağı düşünürlər, ancaq onların ürəklərini imanla bəsləməyi unudurlar. Doğrudur, insan unutqandır...

Ancaq gərək dünyaya göndəriliş məqsədini unutmasın. Dünyaya gəliş məqsədini unudan eynilə uzaq səfərə çıxan, lakin yolda yeyib-içməyə, alış-verişə, əyləncəyə başı qarışan insana oxşayır. Bir də görərə ki, kavran gedib. O isə yolunu azaraq təktənha qalar, yolda da qurda-quşa yem olar. Unudan insan da yalnız yemek-içməyə, geyim-keçimə vaxt ayırsa, nə üçün yaradıldığından bixəbər yaşarsa, dünyada çəşbaş dolaşar, nəfs və şeytanın əlində oyuncağa çevirilər.

İnsan hər an Allahın onu bir əşya, bir həşərat, bir heyvan olaraq deyil, yaradılmışların ən üstünü olan insan olaraq yaratdığını xatırlamalıdır. Belə olarsa, Onu

unutmaz. Ancaq özünün digər canlılardan fərqli və üstün yaradıldığını düşünməzsə, özünü və insanlığını itirər. Bunun nəticəsində isə əslində yaradılış məqsədini qorumaqla əldə edəcəyi cənnəti itirər. Dünyada özünü unutmağın çəşqinligi içində yaşayan şəxslərin axırətdəki halını Qurani-Kərim belə xəbər verir:

“Hər kəs Mənim öyünd-nəsihətimdən (Qurandan) üz döndərsə, güzəranı dalarlar və Biz qiyamət günü onu məhşərə kor olaraq gətirərik! O belə deyər: Ey Rəbbim! Nə üçün məni məhşərə kor olaraq gətirdin, halbuki mən (dünyada hər şeyi) görürdüm! (Allah) buyurar: Elədir, amma sənə aylərimiz gəldi, sən isə (özünü görməməzliyə vurub) onları unutdun (iman gətirmədin). Bu gün eləcə də sən unudulacaqsan!” (Ta ha, 124-126)

Unutmaların ən pisi öz Sahibini, yəni Allahı unutmaqdır. Ancaq təəccübülu haldır ki, nəzakət xətrinə bir stəkan su verənə təşəkkür etməyi özünə borc bilən insan, bəzən ona həyat verən, sonsuz nemətlər bəxş edən Yaradanını unudur. Al-

lahı unutmaq bütün fəlakətlərin mənbəyi deyilmə? Axi Allahı unudan eyni zamanda hesab gününü, Allahın hüzurunda ayıblarının ortaya çıxacağını da unudur. Allahdan utanmayan və hesab gününə inanmayan şəxsin qarşısını almaq mümkünürmü? Son dövrlərdə durmadan artan intiharların əsas səbəblərindən birinin məqsədsiz və hədəfsiz bir həyat olduğunu bilirsinizmi? Özünü itirmiş, hər şeydən bezmiş, mənəvi böhran içində olan insanın yaşadığı acı-nacaqlı mənzərənin sırrı Qurani-Kərimin aşağıdakı ayəsində gizlidir:

“Allahı unutduqları üçün Allahın da onları özlərinə unutdurduğu kimsələrə bənzəməyin!” (Həşr, 19)

Əgər insan sahibini unudarsa, günahlarına tövbə etməyi, günahları üçün ağlamağı unudar. Hz. Peyğəmbər buyurur: “Hər kimin gözündən Allah qorxusundan bir damla yaş çıxarsa, Allah-Təala ona cəhənnəmi haram qılar.” (Təbərani, Beyhəqi)

Necə olur ki, insan onu yaradan və saysız nemətlər verən Rəbbini həyatından çıxarmağa çalışır? Haqq və həqiqətləri necə tapdalayır? Duyarsızlaşır, xaraktersizləşir, şəxsiyyətsizləşir. Qul olduğu şüurunu itirir. Fani dünya mənfəətini əbədi axırət səadətindən üstün tutur. Necə olur ki, qaranlıq dünyani aydınlatmaq üçün vəh-yin işığından faydalananır? Axi özündən aşağıdakıları özlərinə qul edənlər, özündən yuxarıdakılara könüllü qulluq edərlər. Təəssüflə qeyd edək ki, bu gün insanlar özlərini, öz gələcəklərini unudaraq neçə-neçə boş şeylərin ardına gedirlər. Allahın bəşəriyyətə doğru yolu göstərmək üçün bir həyat rəhbəri olaraq göndərdiyi Kitabi ömründə bir dəfə də olsun əlinə götürməyən, vərəqləməyənlər neçə-neçə qəzet, jurnal və kitabların arasında düşürlər. Allahın bəşəriyyətə nümunə, model olaraq göndərdiyi peyğəmbərlərin yolunu tərk edənlər özləri kimi neçə-neçə

Bu gün insanlar maşınlarındakı kiçik bir ciziği düşünürlər, ancaq ruhlarında, mənəvi dünyalarında meydana gələn “maşın girəcək böyüklükdəki” küfr dəliklərini unudurlar. Ailələrinin, uşaqlarının qarınlarını doyuzdurmağı düşünürlər, ancaq onların ürəklərini imanla bəsləməyi unudurlar.

Şəxslərin ardınca gedirlər. Məhz kim belə Allahı unudarsa, Allah da ona özünü unutdur. Özünü unudan özünü bilməz. Özünü bilməyən həddini bilməz. Həddini bilməyən qədrini, qiymətini bilməz. Bunları bilməyənin əşyaya və qula qul olması da, qulları özünə qul etməsi də hər an mümkündür.

Hər kəs bilməlidir ki, həyatın sahibi Allahdır. Heç kim istədiyi istədiyi kimi edə bilməz. İnsan yalnız Allahın izin verdiklərini edə bilər. Çünkü yaradan Allahdır və Allah həyatı müəyyən bir qədər planına görə yaradır. Ağlılı insan bilməlidir ki, bir şey öz-özündən asan və ya çətin olmaz. Allahın asanlaşdırıldığı asan, çətinləşdirdiyi də çətindir. Bitkilərin zəif və zərif kökləri daşları dəlib keçmirmi? Bitkiyə bu əzmi və gücü verən kimdir? Heç düşündünümüzü?

Allahdan qafıl qalaraq dünyada müvəedib orada boğulub qalmaq kimidir. Həyatı iman və ilahi əxlaqla bəzəmək və canlandırmak hər bir insanın ümdə vəzifəsi olmalıdır.

İnsan sahibini xatırlayarsa, O, mütləq gözəl olduğu üçün xatırlayan şəxs də gözəllikləri xatırlayır. Sahibini xatırlayan ürəkdə narahatlığın yerini fərəh, ümidi-zliyin yerini ümid, qərarsızlığın yerini iman, qorxunun yerini etimad əvəz edər.

KÖNÜLDƏN İRAQ

Kapitalizmin hökm sürdüyü günü müzdə mənfəət üzərinə qurulan münasibətlərdə demək olar ki, ən çox qarşılaşılan və yaxud da insanların üzləşdiyi ifadələr unutmaq və unudulmaqdır. İnsan oğlu sevməkdənse sevilməyi daha çox arzu etdiyi kimi, unudulmağı da o qədər arzu etməz. Məsələn, ən çox dəyər verdiyiniz və sevdiyiniz bir şəxs sizə sizi unutduğunu söyləsə, yəqin ki, çox məyus olar və üzülərsiniz. Odur ki, sevginin və dəyər vermənin qarşılığı unutmaq deyil, əksinə daha da çox sevmək və dəyər verməkdir. Əfsuslar olsun ki, günümüzdə qarşılaştığımız unudulma və dəyər verilməmə məsələlərindən biri də biz bəşər övladlarını ən gözəl şəkildə yaradan, bizi sevib dəyər verdiyi üçün bütün dünya və nemətlərini bizim üçün xəlq edən uca Xalıq Allahın unudulmasıdır. Uca Yaradan bizə Quranda “Qəlblər ancaq onu anaraq aram tapar” buyuraraq onu

könlümüzdən iraq tutmamağı tövsiyə edir. Deməli, insanın maddi-mənəvi sevincinin və hüzurunun açarı Allahı unutmamaqdır. Mən müsəlmanam deyən hər bir müsəlman Allahı könlündə gəzdirməli hər daim onu xatirindən çıxarmamalıdır. Çünkü qəlbimiz Allahın nəzər etdiyi evdir. O, evinə özündə başqa heç kimi və heç bir şeyi – malı, övladı, dünyani oraya daxil etməyimizi istəmir. Əgər Allah hər daim yad edilərsə, günah işlənməz, heç kimə əziyyət verilməz, heç kəsin haqqı nahaq yerə yeyilməz, oğurluq edilməz, yalan danışılmaz və s...

Allahı unutmaq onunla olan vaz keçilməz münasibətləri inkar etmək saymamazlıq etməkdir. Yəni var olma səbəbimizin, xəlq edilməyimizin, sevib-sevilməyin, ruzimizi qazanmağımızın, nəfəs alıb-verməyimizin, görməyimizin, eşitməyimizin və s. Allahın diləməsi ilə olmasını unutmaqdır. Allahı unutmaq

insanın öz-özünə çoxalıb artmasını, öz-özünə nəfəs alıb verdiyini iddia etmək və s. mənəsına gəlir. Halbuki heç bir insan alıb-verdiyi nəfəsinin hakimi deyil. Heç kim arzusuna görə nəfəs alıb verə bilməz. Odur ki, hər şeyimizin xalığı və sahibi olanı unutmağa heç birimizin haqqı yoxdur.

Allahı unutmaq demək onun əmr etdiyi ibadətləri lazımı şəkildə yerinə yetirməmək deməkdir. Əslində Allahı unutmaq Ona inanmamaq deyil, onu zehinlərdə və əməllərdə arxa plana atmaqdır. İslərini və planlarını Allaha görə tənzimləməmək Onu unutmaq deməkdir. Əgər namaz qılmaq üçün vaxtim yoxdur, hələ vaxtı deyil, deyiriksə, deməli, Allahı unudanlardanıq. Könül rahatlığı ilə yetim haqqı, qonşu haqqı, faiz yeyir, qumar oynayır, zina ediriksə, Allahı unudanlardanıq. Namazlarda Allahı xatırlamır, gündəlik hesabatlarımız, müşkilatımızı fikirləşiriksə, əfsuslar olsun ki, Allahı unudanlardanıq. Allahı unutmaq nifaq və fasılıq əlamətidir. (Tövbə 67). Unudulmaq istəməyən unutmamalıdır. Uca Allah “Məni yad edin ki, mən də sizi yad edim” (Bəqərə 152) buyuraraq Onu unutmamağızı əmr edir.

Allah özünün yad edilməsinə çox önəm verir. Allah yad edilməkdən çox xoşanır. Allahı unudanların aqibəti ilə əlaqəli Uca Xalıq belə xəbərdarlıq edir: “Allahı unutduqları üçün Allahın da onları özlərinə unutdurduğu (seyir-lərini başa düşməyən) kimsələrə bənzəməyin!”. (Həşr 19). Cünki dünyada Allahı unudanları əlbəttə, Allah da qiyamət gündə, hesab gündə unudacaqdır. Qiyamət gündə unudulanların gedəcəyi məkan şübhəsiz ki, cəhənnəm alovudur. Bu barədə Quranda belə buyurulur: “Siz bu gününüzə qovuşacağınızı (dünya-da) unutduğunuz kimi, Biz də bu gün sizni unudacağıq (əbədi əzab içində buraxacağıq). Sizin məskəniniz Cəhən-

*Əslində Allahı unutmaq
Ona inanmamaq deyil, onu
zehinlərdə və əməllərdə arxa
plana atmaqdır. İslərini
və planlarını Allaha görə
tənzimləməmək, Onu unutmaq
deməkdir. Əgər namaz qılmaq
üçün vaxtim yoxdur, hələ vaxtı
deyil, deyiriksə, deməli, Allahı
unudanlardanıq.*

nəmdir. Sizə (Allahın əzabından qurtarmağa) kömək edənlər də olmayacaqdır!” (Casiyə, 34) El arasında belə bir məşhur ifadə var: “Unudulanlar unudanları əsla unutmaz”. Allahın unutduğu kimsələrdən olmaq nə böyük üzüntüdür. Düşünün ki, qiyamət günü həşr olunmusunuz, Allahın hüzuruna gedirsiniz və o gün hər şeyin sahibi, maliki olan Allah size nəzər yetirmir, üzünüzə baxmir.

Unudulanlardan olmamaq üçün Allahı könlümüzdən iraq tutmamalıq ki, biz də Onun nəzərindən uzaqda qalmayaq. Qəlbimizi, könlümüzü onun sahibinə həsr edək. Könül evimizə Allahdan başqa heç kimi daxil etməyək. Heç bir şeyin fayda vermədiyi, mal-mülk var-dövlətin fayda vermədiyi axırət gününün sahibi olan o Uca Yaradan da bizi cənnət bağçalarına daxil etsin. Allah unudulmazsa həm özümüz, həm ailəmiz, həm cəmiyyətimiz, həm də bütün dünyamız firavan olar, mehribanlılıq olar. Son cümlələri Allahın öz sevgili bəndələri üçün verdiyi xitabı ilə bitirək:

“Unutduğun zaman Allahı zikr et (yada sal)” (Kəhf 24)

“Məni xatırlayın ki, Mən də sizi yada salım! Mənə şükür edin, Məni danma-yın!”. (Bəqərə, 152)

ÖZÜNÜZÜ VƏ AİLƏNİZİ QORUYUN!

Bütün səmavi dinlərin ortaq bir xüsusiyəti var. Tövhid əqidəsini qorumaq və ideal bir cəmiyyət yetişdirmək. Tövhid bir olan Allahı (c.c) tanıyıb, yalnız Ona ibadət etmək, ideal cəmiyyət isə; elmlı, çağdaş, mədəni, mənəviyyatlı, vicdanlı, vətənini və millətini sevən və bu dəyərlər uğrunda canını belə verməyə hazır olan bir cəmiyyətdir. Bu yuxarıda qeyd etdiyimiz dəyərləri isə insan kiçik yaşlarında, əvvəlcə öz ailəsində qazanır. Ailə böyük bir cəmiyyətin nüvəsi və çəyirdəyidir. Büyük toplumlar elə bu kiçik çəyirdəkdən meydana gəlməkdədir. Deməli, nüvəsi, mayası və çəyirdəyi sağlam olan bir toplum, daima sağlam, aktiv və dinamik olmaqla yanaşı müsbət xüsusiyətləri də özündə cəm edəcəkdir. Bir toplumun formallaşmasında bir çox səbəbləri, məsələn; maarif, mədəniyyət, iqtisadiyyat, sənaye və idman kimi sahələri qeyd etmək olar. Ancaq biz burada daha çox dini-mənəvi dəyərlər üzərində durmağa çalışacağıq.

*Bir çoban
düşünün, o heç vaxt
öz sürüsünü qurda-quşa
yem etməz, arxada qalan,
axsaq, topal heyvanlarını
belə diqqətlə, səbirlə izləyər ki,
başqalarına yem olmasın. Məhz
valideynlər də öz övladlarını
səbirlə, təmkinlə, hikmətlə, gözəl
metodlarla tərbiya etməlidir
ki, sabah cəmiyyət arasına
çixanda kiminsə yemina
çevriləsinlər.*

Hər zaman və hər yerdə səslənən bir ifadə var. Uşaqlar bizim gələcəyimizdir. Gələcəyimizin təminatı gənclərimizdir. Bəs necə bir gənclik yetişdirməliyik ki, gələcəyimizi onlara əmanət edə bilək?

“Özünüzü və ailənizi atəşdən qoruyun” (et-Təhrim; 6) ayəsi nazil olanda, səhabələr Rəsulullahdan (s.ə.s) soruşurlar; “Ya Rəsulallah, biz Allahın əmrlərini yerinə yetirib, qadağalarından da çəkinməklə özümüzü atəşdən qoruya bilərik. Amma ailəmizi və uşaqlarımızı necə qoruyaq?”. Rəsulullah (s.ə.s) belə cavab verir: “Allahın sizə əmr etdiklərini siz də onlara əmr edin, Allahın sizə qadağan etdiyini siz də onlara qadağan edin”. (Alusi;18-156)

Özünü düzəldə bilməyən insan başqalarını necə doğru yola gətirib ona gözəl tərbiyə verə bilər? Ailəmizə və uşaqlarımıza hər-hansı bir şeyi əmr və ya qadağan

Kamil Məmmədov:

Elə dost seçmək lazımdır ki, Allahı

unutdurmasın!

(ad-soyad şartıdır)

İrfan: Özünüzü təqdim edin zəhmət olmasa.

Kamil Məmmədov: 1973-cü il təvəllüdüyəm. Bakı kəndlərindən birində anadan olmuşam. Hal-hazırda Yasamal rayonunda yaşayram. Usta işləyirəm.

İrfan: Çoxdan namaz qılırsınız?

Kamil Məmmədov: İki il olar.

İrfan: Əvvəllər dina necə baxırdınız?

Kamil Məmmədov: Mən əvvəller dinə o qədər də yaxın adam olmamışam. Dündü, Qurban bayramında qurban kəsərdim, amma yəqin ki, bunu adət olsun deyə edirdim. Çünkü Allaha qurban vermək, qurbanın mahiyyəti haqda heç nə dərk eləmirdi, düşünmürdüm də. Namaz qılanlara geridə qalmış insanlar ki-mi baxırdım. Həmişə deyirdim ki, "əsas odur ki, qəlbin təmiz olsun". Atam müəllim olub, ateist ruhlu adam idi. Bəlkə də ailəmin bu mənada mənə təsiri olub.

İrfan: Bəs necə oldu ki, namaza başladınız?

Kamil Məmmədov: Bir evdə işləyirdim. Mənimlə birlikdə başqa usta da vardı. Hər dəfə namaz vaxtı gələndə dəstəməz alıb namaz qılmağa gedirdi. Ona heç nə deməsəm də, ürəyimdə qınayırdım. Sonra həmin adama göz qoymağa başladım. Gördüm ki, özünü çox rahat hiss edir. Bəzən elə problemləri olurdu ki, mən onun yerində olsaydım, bütün günüm zəhər olardı. Amma ona bir o qədər də təsir etmirdi. Sonradan başa düşdüm ki, insan Allahi təniyanda, hər şeyin ondan geldiyini dərk edir və qədəri ilə razılaşır.

İrfan: Bu da hayatı asanlaşdırır, eləmi?

Kamil Məmmədov: Elə mən də onu demək istəyirdim. Ondan dinə aid bəzi şeyləri öyrəndim. Özü də bir o qədər elmlı deyildi, ancaq mənə kitablar verdi, namazı öyrətdi. İndi də ailəli get-gəlimiz var, şərik işləyirik.

İrfan: Sizcə insana Allahi unutdurun və ya xatırladan əsas amil nələrdir?

Kamil Məmmədov: Məncə ətraf mühit çox mühümdür. Allahi unutdurmayan adamlarla yaxınlıq etmək lazımdır.

İrfan: Təşəkkür edirik.

etmək üçün əvvəlcə özümüz ona əməl etməliyik. Allahın əmr və qadağalarına əhəmiyyət verməyən bir ailə başçısına ailəsi necə itaət edib onun dediklərinə əhəmiyyət verəcək? Düşündürücüdür...

Rəsulullah (s.ə.s) bir hədisində valideynlərin məsuliyyətinə diqqət çəkərək belə buyurmuşdur: "Hamınız çobansınız və hamınız güddüyünüzdən cavabdehsiniz... Kişi ailəsinin çobanıdır və sürüsündən (ailə və uşaqlarından) cavabdehdir. Qadın ərinin evinin çobanıdır və sürüsündən (evindən) cavabdehdir." (Buxari, Vəsaya, 9)

Bir çoban düşünün, o heç vaxt öz sürüsünü qurda-quşa yem etməz, arxada qalan, axsaq, topal heyvanlarını belə diqqətlə, səbirə izləyər ki, başqlarına yem olmasın. Məhz valideynlər də öz övladlarını səbirə, təmkinlə, hikmətlə, gözəl metodlarla tərbiyə etməlidir ki, sabah cəmiyyət arasına çıxanda kiminsə yeminə çevriləməsinlər.

Çox təəccüblüdür, heç bir ata-ana kiçik vaxtlarında övladını oda-ocağa yaxınlaşmaga qoymur, hər an keşiyini çəkir, onun başına pərvanə kimi dolanır. Ancaq qız və ya oğlan övladı olsun, böyüyüb yetkinlik yaşına gəlincə, daha çox qorunmağa ehtiyacı varkən, kiçik vaxtlarında göstərdikləri diqqət və qayğını onlara göstərmirlər. Beləcə də o uşaq bəzən yad ünsürlər tərəfindən tərbiyə olunmağa başlayır və çox ciddi problemlər ortaya çıxır.

Unutmayaq ki, ailəmiz və uşaqlarımız bizim üçün imtahan vasitəsi və Allahın bir əmanətdir. Bu haqda Uca Allah bizə belə xəbər verir:

"O mal və oğullar, dünya həyatının (müvəqqəti) bəzəyidir. Əbədi qalacaq saleh əməllər isə, Rəbbinin qatında mü-kafat baxımından və ümid bağlamaq üçün daha xeyirlidir." (əl-Kəhf, 46)

"Ey iman edənlər! Mallarınız və uşaqlarınız sizni Allahı anmaqdandan, zikr etməkdən uzaqlaşdırmasın. Kim bunu edərsə ziyanə uğrayanlardan olar." (əl-Münafiqun, 9)

İÇKİ VƏ QUMAR

Əmr verən, qadağa qoyan hər şeyi yaradan Uca Allahdır. Onun əmr etdiklərinə fərz, qadağan etdiklərinə də haram adı verilir. Müsəlman olan bir kimsə Allahın əmrlərini yerinə yetirməli, qadağan etdiklərindən çəkinməlidir. Çünkü Uca Allahın bizlərə əmr etdiyi hər şey halal və gözəl, qadağan etdiyi şeylər də pis və çirkindir. Allah-Təalanın qadağan etdiyi bu çirkin əməllərin başında heç şüphəsiz ki, içki və qumar durur.

İçki və qumar fərd, ailə və bütün cəmiyyət üçün böyük bir fəlakətdir. Bunun üçün Uca Allah tərəfindən qadağan edilmiş və Qurani-Kərimdə “Şeytanın əməlindən olan murdar bir şey olaraq” bildirilmişdir.

Maidə surəsinin 90 və 91-ci ayələrində Uca Allah belə buyurur: “Ey iman gətirənlər! Şərab da (içki də), qumar da, bütlər də fal oxları da Şeytanın əməlindən olan murdar bir şeydir. Bunlardan çəkinin ki, bəlkə, nicat tapasınız! Şübhəsiz ki, Şeytan içki və qumarla aranıza ə davət və kin salmaq, sizi Allahi yada salmaqdan və namaz qılmaqdan ayırmak istər. Artıq bu işə son qoyacaqsınız?”

Hər bir müsəlman içki və qumardan çəkinmək məcburiyyətindədir. Əks halda içki və qumar bataqlığına düşənlər həm özlərini, həm ailəsini, həm də yaşadığı cəmiyyəti məhv edir.

İnsanlar arasında adı nə olursa olsun, sərxoş edən hər spirtli içki haramdır. Necə ki, Peygəmbərimiz (s.ə.s) bu barədə belə

buyurur. “Sərxoş edən hər şey “içki”dir və hər “içki” də haramdır.”¹

Bütün pisliklərin anası olan içkinin azıda çoxuda haramdır. Hədisi şərifdə belə buyurulur: “Çoxu sərxoş edən şeyin azı da haramdır.”²

Bu səbəblə müsəlman içki içməz, içirməz. İçki emal etməz, onun ticarətini etməz. İçki süfrəsinə oturmaz.

Peygəmbərimiz (s.ə.s) ümmətinin içki-dən uzaqlaşdırmaq üçün kəskin ifadələrdən istifadə etmiş, onunla əlaqəli hər şeyi qadağan etmişdir. Bəzi insanların söylədiyi kimi: “içkini ancaq içmək günahdır” anlayışı İslama yoxdur. Çünkü Rəsulullah (s.ə.s) bir hədisi-şərifində bu barədə belə buyurur: “Şübhəsiz ki, Allah-Təala içkiyə, onu içənə, paylayana, satana, alana, hazırlayana və daşıyanaya lənət etmişdir!”³

Nəfsinə və şeytana uyaraq içki içən bir müsəlman etdiyi bu günahdan dolayı dərhal tövbə etməli və bir daha bu günahı etməməyə söz verməlidir.

Digər bir məsələ müsəlmanın içki olan süfrədə oturmamasıdır. Peygəmbərimiz (s.ə.s) bir hədisi-şərifində: “...Allaha və axirət gününə iman edən şəxs (özü içməsə də) içki içilən süfrədə oturmasın!”⁴ deyə buyurmaqdadır. Bu səbəbdən Allaha və axirət gününə iman edən mömin içki olan süfrədə oturmamalı, İslami qaydalara uymayan toy və buna bənzər mərasimlər təşkil etməməli və bu cür mərasimlərdə iştirak etməməlidir. Bu mövzuda kiminsə xətrinə dəyməyə

və qəlbini qırmağa baxmadan, içkili süfrə arxasında nəyə görə oturmadığını və məclislərdə nəyə görə iştirak etmədiyini də açıq bir şəkildə söyləməlidir ki, Allahın haramlarına məhəl qoymayanlar günahlarını başa düşsünlər. Əks təqdirdə günahkarın qəlbini qırmaq üçün Allahın lənət və qəzəbinə düçər olmaqdan səhbət gedir ki, dünyanın ən böyük nadanlığı da elə budur.

Qumara gəlincə, çalışmadan, heç bir əmək sərf etmədən, şans və təsadüflərə bağlı olaraq başqasının malını haqsız yerə almaqdır. Oynayanlardan biri udacaq, digəri isə uduzacaqdır. Uduzan udmaq üçün, udan da daha çox udmaq üçün yenə oynayacaqdır. Bu baxımdan adı nə olursa olsun bir oyunda udmaq və uduzmaq varsa o oyun qumardır. Hər qumar da haramdır.

Uca dinimiz İslama nəyinki qumar oynamığı hətdə qumar oynamasa belə bir kimsəyə “gəl qumar oynayaq” deməyi belə xoş qarşılamamışdır. Necəki, Peyğəmbərimiz (s.ə.s) bu barədə bir hədisi şərfinde belə buyurur:

“Kim hər hansı bir dostuna (qumar oynamasa belə) “Gel səninlə qumar oynayaq” deyərsə o kimsə dərhal sədəqə versin”⁵

Deməli, müqəddəs kitabımız Qurani-Kərimdə “Şeytanın əməlindən olan murdar bir şey” olaraq bildirilən içki və qumar, müsəlmanlara qəti olaraq qeydsiz-şərtsiz haram qılılmışdır. Bunun üçün hər bir müsəlman içki və qumardan uzaq durmağa məcburdur.

1. Müslim, Beyhəqi, Müxtəsər Şuabül iman s. 137.

2. Əbu Davud, Tirmizi, Nəsai, Əhməd Ət tac: c. 3. s. 143.

3. Tirmizi, Büyü: 58

4. Tirmizi, Ədəb, 43/2801

5. Buxari, Müslim, R.S. tərc. c. 3 № 1839.

Fariz Quliyev: Dünyada heç nə əbədi deyil!

(ad-soyad şərtidir)

İrfan: Neçə yaşınız var?

Fariz Quliyev: Əlli iki.

İrfan: Çoxdan ibadət edirsiniz?

Fariz Quliyev: Beş ilə yaxındır.

İrfan: Əvvəlki həyatınız necə keçib?

Fariz Quliyev: İmkanlı ailədə doğulmuşam. Uşaqlıq və gənclik illərim çılğın olub. İxtisasca mühəndisəm. Atam heç nədə bizə korluq verməyib. Uzun illər Rusiyada yaşamışam. Qumardan uzaq olmuşam, amma içki və digər haram işlər görmüşəm. Özünüz bilirsiniz, Rusiyada yaşayan həmvətənlərimizin vəziyyətini, mən nə deyim...

İrfan: Bəs necə oldu ki, elə bir həyatı tərk edib Allahın yoluna qayıtdınız?

Fariz Quliyev: Dediym kimi Rusiyada yaşamışam, yaxşı imkanlarım olub. Atamdan qalma mağazalarımız vardı. Birini özüm işlədirdim, digərlərini kirayə vermişdim. Pulun çoxluğu məni yoldan çıxartdı. Demək olar ki, hər günüümü içki və əyləncə məclislərində keçirirdim. Bir də baxdım ki, müflisləşməyə doğru gedirəm, onda artıq gec idi. Əlim ətəyimdən uzun Azərbaycana qayıtdım. Çox fikirləşirdim. Yaşadığım hər şeyi götür-qoy edirdim. Bir gün yaxınlarından birinin cənəzəsində dərk elədim ki, hər şey fanidir, həyatda heç nə əbədi deyil. Bu gün var, sabah yox. Bütün zövqlər gəlib keçicidir. Quranın dilimizə tərcüməsini alıb oxumağa başladım və bir neçə aydan sonra artıq namaz qılırdım.

İrfan: İnsanın Allahı unutmasını necə başa düşürsünüz?

Fariz Quliyev: Əvvəlki həyatım gəlir gözümün öünüə.

İrfan: Rusiyadan qayıtmagınızı peşmansınız?

Fariz Quliyev: Əsla. Hətta bəzən düşünəndə sevinirəm ki, yaxşı ki, o vaxt hər şey əlimdən çıxdı və mən bura qayıtmalı oldum. İndi Allah bilir hansı içki məclislərində axırətimi yalançı ləzzətlərə qurban verirdim...

MERAC GECƏSİ

Ilahi feyz və bərəkətin coşduğu, bol olduğu mübarək və bərəkətli gecələrimizdən biri də Merac gecəsidir. Merac gecəsi üç ayların ikinci mübarək gecəsidir. Lügətdə yüksəlmək mənasına gələn merac Əziz Peyğəmbərimiz Hz. Muhəmməd (s.ə.s)-in gecənin bir saatında Məkkədən (Məscidi-Haramdan), Qüdsdəki Məscidi-Əqsaya, oradan da göylərə səyahət etdiyi, uca məqama çıxarıldığı mübarək gecənin adıdır. Bu ülvə səyahət möcüzələrin ən böyüklərindəndir. Merac möcüzəsi Qurani-Kərimdə ayələrlə anladılmış və varlığı inkar edile bilməyəcək şəkildə ortaya qoyulmuşdur. İsra surəsinin 1-ci ayəsində Allah-Təala belə buyurur: “**Bəzi ayələrimizi (qudrətimizə dəlalət edən qəribəlikləri) göstərmək üçün bəndəsini (Peyğəmbəri) bir gecə (Məkkədəki) Məscidi-həramdan ətrafını mübarək etdiyimiz (bərəkət verdiyimiz) Məscidi-əqsaya (Beytül-müqəddəsə) aparan Allah pak və müqəddəsdir. O, doğrudan da, (hər şeyi) eşidəndir, görəndir!”**

Peyğəmbərimizin həyatı içərisində əhəmiyyətli bir yeri olan Merac möcüzəsi Peyğəmbərimizdən başqa Allahın heç kimə lütf etmədiyi ilahi bir ehsandır. Uca Peyğəmbərimiz üçün böyük şərəflə dolu olan Merac möcüzəsi, ona ümmət olan biz müsəlmanlar üçün də ilahi rəhmət və lütfərlə doludur.

Merac gecəsi Rəcəb ayının 27-ci gecəsi, Peyğəmbərimizin hicrətindən il yarımla əvvəl meydana gəlmişdir. Və hadisə qısa olaraq belədir:

Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) xanımı Hz. Xədicə anamızı və əmisi Əbu Talibi itirdikdən sonra çox kədərlənmiş və müşriklərin daha çox təziqlərinə məruz qalmışdı. Məhz belə bir vaxtda Allah-Təala ona təskinlik olaraq Merac möcüzəsini lütf etdi. Əziz Peyğəmbərimiz Cəbrayıl (ə.s) ilə birlikdə "Buraq" adlı bir cənnət miniyi vasitəsilə əvvəlcə Məkkədəki Məscidi-Həramdan Qüdsdəki Məscidi-Əqsaya aparılmış, oradan da göylərə yüksəldilərək uca məqamlara çıxmış və bəzi hadisələr, qeyb aləminə

aid bəzi xəbərlər, cənnət və cəhənnəmle əlaqəli mükafat və cəzalar Ona göstərilmiş və keçmiş ümmətlərin peyğəmbərləri ilə görüşmüştür. Bu hadisəni eşidən müşrik-lər hər zaman olduğu kimi yenə də küfr-lərində inada davam etdirər və hətta o zamanda ağıllara durğunluq verən bu hadisədən istifadə edərək yeni müsəlman olanları, imanı hələ tam olaraq yerləşməmiş insanları çasdırmağa və tərəddüdə salmağa çalışıdilar. Lakin Merac hadisəsinə insan ağının dar ölçüləri ilə deyil, Uca Allahın qüdrətinin böyüklüyü ilə düşünüb, o səviyyədə inanmaq və iman gözü ilə baxmaq və təslimiyyət göstərmək lazımdır. Çünkü hər şey Rəbbimizin əlindədir. Onun sadəcə “Ol!” deməsi, hər hansı bir şeyin yaranmasına kifayətdir.

Merac gecəsində Peyğəmbərimizə (s.ə.s) verilən üç hədiyyə bunlardır:

1. Beş vaxt namaz.
2. “Əmənərrəsulu” -dediyimiz Bəqərə surəsinin son iki ayəsi.
3. Ümmətindən Allaha şərik qoşmayanların bağışlanacağı müjdəsi.

Merac hadisəsinin biz müsəlmanlar üçün ən əhəmiyyətli nəticələrindən biri, əlbəttə ki, dinin dirəyi olan namazdır. Beş vaxt namaz Merac gecəsində fərz qılınmışdır. Ona görə də namaz möminlərin meracı sayılır. Necə ki, Əziz Peyğəmbərimiz Meracda heç bir vasitə olmadan Rəbbinin hüzuruna çıxmışdışa, mömin də namazda vasitəsiz olaraq birbaşa Rəbbinin hüzuruna çıxar, sadəcə Ona qulluq etmə və sadəcə Ondan yardım istəmə fürsəti qazanmış olar.

Merac gecəsi mübarək bir gecədir. Ona görə digər mübarək gecələr kimi bu gecəni də fürsət bilərək qəflət içərisində, yuxuya qurban edərək deyil, gecəsini ibadətlə, gündüzünü də orucla keçirməyə çalışmaq lazımdır. Allaha olan şükran borcumuzu ödəyərək, imkan daxilində bu gecə çoxlu nafile və ya qəza namazları qılaraq, Quran oxuyaraq və Allahdan əfv, bağışlanma diləyərək tövbə-istiğfarla, zikrlə həm özü-

Merac hadisəsinin biz müsəlmanlar üçün ən əhəmiyyətli nəticələrindən biri əlbəttə ki, dinin dirəyi olan namazdır.

Beş vaxt namaz Merac gecəsində fərz qılınmışdır. Ona görə də namaz möminlərin meracı sayılır. Necə ki, Əziz Peyğəmbərimiz Meracda heç bir vasitə olmadan Rəbbinin hüzuruna çıxmışdışa, mömin də namazda vasitəsiz olaraq birbaşa Rəbbinin hüzuruna çıxar, sadəcə Ona qulluq etmə və sadəcə Ondan yardım istəmə fürsəti qazanmış olar.

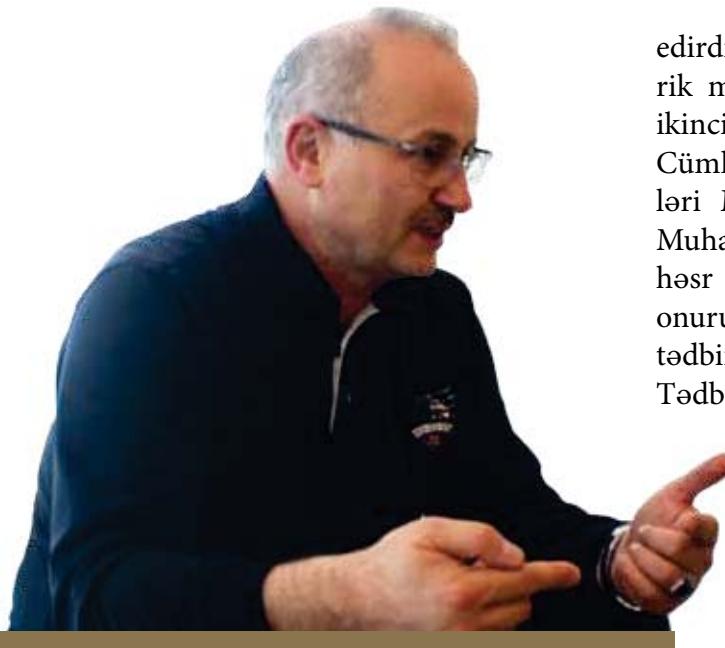
müzə, ailəmizə və həm də bütün ümməti-Muhəmmədə dualarla keçirməyə çalışaq. Ailəmizə və övladlarımıza belə gecələrin əhəmiyyətini öyrətməli, ətraimizdə olan yetim, kimsəsiz və yoxsullara yardım əlimizi uzaltmalı, çoxlu sədəqələr verməli, axırətə köçənlərimizi də rəhmətlə anaraq dualar etməli və ruhlarını şad etməyə çalışmalıyıq. Belə gecələr hər zaman bizim üçün qiymətli anlar olmalıdır.

Bu aylar Rəsulullahın ən çox oruc tutduğu zamanlardan biridir. Ona görə də imkanı olanlar, gücü çatanlar bu aylarda çoxlu oruc tutmağa çalışınlar. Peyğəmbərimizin ən məhşur sünnesi olan həftənin 1-ci və 4-cü günləri oruc tutma bilərlər. İstəyən başqa vaxtlarda da oruc tutma bilər.

Uca Rəbbimiz buyurur ki: “**Yalnız Allaha ibadət edin. Ona heç bir surətdə şirk qoşmayın. Ana və atanıza hörmət və itaət edin. Qohum və əqrabaya, fəqirlərə, yolda qalanlara yardım edin, haqlarını verin. İsraf etməyin, xəsislikdən çəkinin. Fəqirlilik qorxusu ilə, övladlarınızı öldürməyin. Yetimlərin mallarına toxunmayın, onlara yaxşı davranışın. Zinaya yaxınlaşmayın. Haqsız yerə cana qıymayın. Verdiyiniz sözü tutun. Ölçüdə və tərəzidə düzgün olun, doğruluğa diqqət edin. Bilmədiyiniz bir şeyin ardına düşüp, kor-koruna onu təqib etməyin. Yer üzündə kibir və qürurla gəzməyin.**”

Prof. Dr. Yavuz Ünal:

ƏSAS MƏSƏLƏ ONU ANLAMAQDIR

İrfan: Əvvəlcə özünüzü təqdim edin, zəhmət olmasa.

Prof. Dr. Yavuz Ünal: Samsunda 19 May Universitetinin Hədis kafedrasının müdürüyəm. Eyni zamanda Din İşləri Başqanlığının idarə heyətinin üzvüyəm.

İrfan: İlk dəfədirmi, Azərbaycana gəlirlsiniz?

Prof. Dr. Yavuz Ünal: Bəli, ilk dəfədir ki, Azərbaycana gəlmışəm. Gelişimin məqsədi buradakı iki tədbirdə iştirak etməkdir. Bunlardan birincisi, Şeyxüllislam Allahşükür Paşazadənin ikinci dəfə MDB Müsəlmanları Məşvərət Şurasının sədri seçilməsi münasibəti ilə təşkil edilən tədbir idi. Bu tədbirdə birlik-bərabərlik mesajları verildi. Çox yüksək səviyyədə keçdi. Mən də bu tədbirdə Türkiyə Diyanət İşləri Başqanlığının nümayəndəsi olaraq iştirak

edirdim, Din Xidmətləri Başqanının təbrik məktubunu oxudum. İştirak etdiyim ikinci tədbir isə, Azərbaycandakı Türkiyə Cümhuriyyəti səfirliyinin və Din Xidmətləri Müşavirliyinin təşkilatçılığı ilə Hz. Muhamməd peygəmbərin doğum gününə həsr olunmuş “Peygəmbərimiz və insan onuru” adı altında keçirilən tədbir idi. Bu tədbirdə də məruzəçi olaraq iştirak etdim. Tədbirdə Azərbaycanın dövlət rəsmiləri də iştirak edirdilər və son dərəcə səmimi atmosfer məni məmnun etdi. Doğrusu, mən tədbirin bu qədər yüksək səviyyədə və səmi-mi şəraitdə keçiriləcəyini gözləmirdim. Ancaq gördüyüüm mənzərə fikirlərimi alt-üst etdi. Tədbir sözün həqiqi mənasında elm və irfanın birləşdirildiyi bir tədbir oldu. Bu tədbirdə Muhamməd Həmidullahın “İslam Peygəmbəri” adlı iki cildlik əsərinin və İbrahim Sarıçamın “İslamin Beynəlxalq Mesajı” adlı əsərin tədbir iştirakçılara hədiyyə edilməsi məni sevindirən digər bir hadisə oldu. Bu əsərlərin Azərbaycan oxularına çatdırılmasında zəhməti olan hər kəsə təşəkkür edirəm. Bir sözlə, Azərbaycana ilk dəfə gəlsəm də, buradan ayrılrək son dərəcə sevinclə ayrılağımı deyə bilərəm.

İrfan: Hocam, bu günlərdə dünyanın müsəlmanlar yaşayan hər tərəfində Peygəmbərimizin Mövludu ilə əlaqəli bir çox tədbirlər təşkil edilir. Bu vəsilə ilə sualımızı belə dilə gətirək: Bu gün dünya Peygəmbərimizin hansı vəsfinə (sifatınə) daha çox möhtacdır?

Prof. Dr. Yavuz Ünal: İlk növbədə bunu qeyd etməliyəm ki, İslam bir bütündür. İslami parçalara ayırmak mümkün deyil. Həmçinin iman bir bütündür, onu parçalamaq olmaz. Buna görə də iman baxımından və ya İslam baxımından desək, Həzrət Peyğəmbər haqda bu-nu deyə bilmərik ki, onun bu və ya digər vəsfı daha mühümdür. Həzrət Peyğəmbər hər dövrə və hər yerdə bir nümunədir. O, hər cəhətdən bir nümunədir. Həzrət Peyğəmbərin tək bir vəsf ilə ön plana çıxarılması doğru deyil. Eyni şeyi İslam üçün də deyə bilərik. Bir insan müsəlmandırsa, hər yönü ilə müsəlmandır və İslamin gərəyini yerinə yetirmək məcburiyyətindədir. Bu gün də hər bir müsəlmanın üzərinə düşən vəzifə Həzrət Peyğəmbəri bütün yönləri ilə tanımaq və tanıtmaqdır. Əgər Həzrət Peyğəmbəri bir bütün olaraq tanışaq, o, bizim üçün bir nümunə olacaqdır. Əks təqdirdə, onun hər hansı bir vəsfini alıb mədh etməklə kifayətlənsək, onun haqqında danışmaq keçmiş xatirələri təkrar etməkdən başqa bir işə yaramaz. İslami da parçalara ayırmak olmaz. Yəni siz şəxsi həyatınızda müsəlman, ictimai həyatda müsəlman olmaya bilərsiniz? Və ya gündüz müsəlman, gecə müsəlman deyilsiniz. Bu mümkünür? İman etməkdə və ya etməmkədə sərbəstsiniz, müsəlman olmaqdə və ya olmamaqdə sərbəstsiniz, dində məcburiyyət yoxdur. Ancaq İslami seçdiyiniz andan etibarən Allahın əmr və qadağalarının qəlbinizə enması və orada yer tutması lazımdır. Qəlbinizə yerləşdikdən sonra isə, artıq İslam sizin həyatınızı şəkilləndirməyə başlayacaqdır. Beləliklə İslam sizin yaşayışınızı, danişığınızı, davranışınızı dəyişdirəcəkdir.

İrfan: Bəzən dünyada Peyğəmbərimizi təhqir edən karikaturalara, filmlərə də rast gəlmək olur. Belə hallar qarşısında müsəlmanların mövqeyi necə olmalıdır?

İman bir bütündür, onu parçalamaq olmaz. Buna görə də iman baxımından və ya İslam baxımından desək, Həzrət Peyğəmbər haqda bu-nu deyə bilmərik ki, onun bu və ya digər vəsfı daha mühümdür. Həzrət Peyğəmbər hər dövrə və hər yerdə bir nümunədir. O, hər cəhətdən bir nümunədir. Həzrət Peyğəmbərin tək bir vəsf ilə ön plana çıxarılması doğru deyil. Eyni şeyi İslam üçün də deyə bilərik.

Prof. Dr. Yavuz Ünal: Cox çətin sualdır. Birmənalı olaraq deyim ki, Peyğəmbərimizə qarşı edilən hərəkətlər çox çirkin hərəkətlərdir, yolverilməzdirlər. Ancaq onu deyim ki, birinci olaraq özümüzü hesaba çəkməliyik. Bu hadisələrin baş verməsində bizim rolumuz nədir, deyə öz-özümüzə sual versək, ehtimal ki, heç də xoşa gəlməyən cavabla qarşılaşacağıq. Çünkü biz Həzrət Peyğəmbəri hər zaman savaş üzərindən oxuduq, savaş üzərindən anlamağa və anlatmağa çalışdıq. Məsələn, bir siyər kitabını oxuduqda görərik ki, bu kitablardakı mövzuların əksəriyyəti savaşla bağlıdır. Halbuki Həzrət Peyğəmbərin cəmi 53 gün savaşda olmuşdur. Yəni 63 illik bir həyat bir tərəfdə qalır, demək olar ki, bütün siyər kitabları 53 günlük savaşlara həsr olunur. Həzrət Peyğəmbər bir mədəniyyət inşa etdi və bu mədəniyyətin fundamentini də tökdü, binasını da tikdi və bəzədi. Siz onu, o Peyğəmbəri həmin mədəniyyətin banisi olaraq təqdim etmədiyiniz müddət-cə, oxumadığınız, oxutmadığınız müd-dətcə bəziləri də onu əlində qılınc olaraq təqdim edəcəklər. Doğrudur, bu, çox şirkindir. Ancaq müsəlmanlar da Pey-

gəmbərə baxışları ilə belələrinin dəyirmanına su tökürlər. Bir sözə, belə çirkin kampaniyalara qarşı olmaq üçün ilk növbədə müsəlmanlar Həzrət Peyğəmbəri bütün yönü ilə qavramalı, bütün yönü ilə anlamalıdır. İslam düşmənləri hər zaman olacaqdır, ancaq bunların qarşısında müsəlmanların necə hərəkət edəcəkləri çox mühümdür. Bu gün dünya Həzrət Peyğəmbəri tanımirsa, onu tanıtmaq üçün sadəcə "Bizim Peyğəmbərimiz son Peyğəmbər" və ya "Bizim Peyğəmbərimiz ən böyük Peyğəmbər" kimi şuarlar söyleyərək tanıtmaq mümkün deyil. Həzrət Peyğəmbəri tanımaq və tanıtmaq üçün ilk növbədə müsəlmanların Həzrət Peyğəmbərin həm ruhunu, həm düşüncələrini, həm hadisələrə yaxınlaşma tərzini, ən əsası da əxlaqını mənimsemələri vacibdir. Ancaq bu gün müsəlmanların əsas problemi inancla əxlaqın arasını qoparmalarıdır. Bu gün biz sadəcə Peyğəmbərimizin əxlaqından öyünmək üçün bəhs edirik və ya Peyğəmbəri xatırladığımızda onun əxlaqı da yadımıza düşür. Ancaq bunu düşünmürük ki, bizim Peyğəmbərimiz ən gözəl əxlaq sahibi ol-

duğu üçün biz də ən gözəl əxlaq sahibi olmaq məcburiyyətindəyik.

İrfan: *Həzrət Peyğəmbəri doğru anlamaya və onun kimi yaşamaq üçün nə etməliyik?*

Prof. Dr. Yavuz Ünal: Onun üçün üç mərhələ var: Birinci, Həzrət Peyğəmbərin fərqində olmalıdır. Yəni doğrudur, biz iman etdik deyirik, Həzrət Peyğəmbəri Peyğəmbərimiz olaraq qəbul edirik, ancaq bir də baxaq görək ki, bizim övladımız Həzrət Peyğəmbəri və onun örnək şəxsiyyətini fərq edə bilirmi? İkinci, onu fərq etdikdən sonra gəlir. Belə ki, onu tənidiqca onu sevməyə, ona heyran olmağa başlanacaqdır. Üçüncüsü isə, onu örnək almaqdır. Onu öz həyatımızda təmsil edə bilməkdir. İnanıram ki, Həzrət Peyğəmbər doğru tanınarsa və doğru tanıdlarsa, onun həyatına heyran olmamaq mümkün deyildir. Yəni əsas məsələ onu doğru tanıtmaq və tanıtmaqdır.

İrfan: *Dəyərli vaxtinizi biza ayırdığınız üçün təşəkkür edirik.*

Prof. Dr. Yavuz Ünal: Çox sağ olun. Mən təşəkkür edirəm. Doğrusu, Azərbaycan mənim ürəyimdə gözəl bir iz buraxdı və burada keçirdiyim günlər zehnimdə gözəl bir xatırə olaraq qalacaqdır.

Məczub və könül dərmanı

Bəyazid Bistami həzrətləri dərman düzəltməkdə olan bir həkimdən soruşdu:

- Ey təbib, mənim xəstəliyimin dərmanı varmı?

Həkim sual etdi:

- Xəstəliyin nədir?

Bəyazid cavab verdi:

- Günah xəstəliyi.

Həkim əllərini yanına salaraq belə dedi:

- Mən günah xəstəliyinin dərmanını bilmirəm.

Elə bu zaman yaxınlıqda olan bir məczub söhbətə qarışdı:

- Mən sənin xəstəliyinin dərmanını bilirəm.

Bəyazid sevinclə dedi:

- Söylə, ey gənc!

Camaatın məczub saydığı, əslində isə arif olan gənc günah dərmanını belə tərif etdi:

- On dirhəm tövbə kökü ilə on dirhəm istiqfar yarpağı götür. Bunları qəlb həvənginə qoy, tövhid dəstəyi ilə döy. İnsaf ələyindən keçir, göz yaşları ilə yoğur. Eşq ocağında bişir. Əldə olunan məcundan hər gün beş qasıq ye, xəstəliyindən əsər-əlamət qalmaz.

Bunları eşidən Bəyazid köks ötürdü və belə dedi:

- Sənin kimi ariflərə məczub deyib özünü ağıllı hesab edənlərin vay halına!..

EŞQ FƏLSƏFƏSİ...

Eşq fəlsəfəsi çox dərindir, bəlkə də onun yaranma tarixi bəşəriyyətin yaranma tarixi ilə eynidir. Eşq insana verilən yeganə hiss və duyğudur ki, yerini və səmtni dəyişmir, hər yerdə ona eşq deyilir. Onu təsəvvürlərə siğdırmaq çox çətindir. Elə insanın özü də eşqin şoləsindən yaranmışdı. Eşqin fəlsəfəsini dərk etmək üçün gərək insan onu öz qəlbində axtarsın.

Eşq insan yaradılışının təməlini qoyur sonradan onu böyüdür və hər bir qəlbə onu yaşıdır. Elə qəlb tapılmaz ki, onda eşqdən bir əlamət olmasın. Hər bir kəsin qəlbində eşq əlaməti var və insan da o hiss və duyu ilə yaşayır. Eşqsız dünyani təsəvvür etmək belə mümkün deyil. Çünkü dünyanın özü də eşqin parçasıdır. O, elə bir hissdir ki, onu heç nəyə bənzətmək mümkün deyil və hər kəs onu təsəvvür etməkdə acizdir. Çox maraqlıdır ki, bir insanın ömrünə siğmayan eşq kiçik qəblərdə özünə yer tapır və orada yaşayır.

Tarix boyu eşq haqqında yazılan kitablar belə eşq məfhumunun çox cüzi hissəsini izah edə bilmişdir. Haqqında əfsanələr, kitablar yazımışlar. Hər nə qədər yazsalar da eşq haqqında sözləri yarımcıq qalıb. Hətta Məhəmməd Füzuli, Nizami Gəncəvi kimi böyük mütəfəkkirər belə eşq haqqında fikir yürütəməyə çətinlik çəkiblər. Onlar da əsil eşqi ilahi eşq adalandırıblar və hər iki mütəfəkkir öz əsərlərində eşqi fərqli şəkildə izah etməyə çalışıb, Məcnunun Leyliyə olan sevgisində ilahi eşqdən söz açıblar. Beləliklə öz əsərlərində ilahi eşqin surətini canlandırıblar. Yeri gəlmışkən, Nizami Gəncəvi "Xosrov və Şirin" poemasında eşq haqqında belə deyirdi:

*Eşqdir mehrabı uca göylərin,
Eşqsız ey dünya nədir dəyərin?!*

Təsəvvüf ədəbiyyatında da eşqə çox geniş yer verilib və sufilər öz həyatlarını eşqə qurban veriblər. Məsələn, Şəms Təbrizi eşqin mənbəyini ilahi eşq sayıb. Həyatı eşqə bağlı, eşqsız həyatı isə heç sayıb. Ona görə eşq bir qidakır və insan bədəni həmişə eşqə ehtiyac duyur. Təbii ki, Mövlana Cəlaləddin Rumi məktəbinin də əsasını eşq təşkil edib. Onun fikirlərinə görə, insan varlığın və məqsədin sonudur. Hər şey Allahdan gəlir və Allaha dönür. İnsanın eşq nərdivanında Allaha pillə-pillə yüksəliş olduğunu bildirir və eşqin özünü də yaradıcının xüsusiyyətlərindən sayıır. İnsan nəyi sevirsə sevsin, əslində bunun özü də eşqdir -deyir. Bu eşqin insanı ehtirasdan, mənlikdən qurtaracaq yeganə yol olduğunu, insanın həqiqətə ancaq bu yolla çata biləcəyini göstərir.

Eşq haqqında nə qədər düşünsək belə onu gözlə görmək mümkünsüzdür. Yalnız onu qəlbimizdə hiss edib, hiss etdirə bilərik. Hz. Peygəmbər (s.ə.s) eşqi qəlbində hiss edib həyatını Allah eşqi ilə yaşıdığı kimi biz də eşqi o cür yaşamalıyıq. Necə ki, səhabələr Allaha və onun Peygəmbərinə əsil eşq ilə bağlanırdı və günəşin isti şüasının altında alınıni səcdəyə qoyur, canını, malını qəlbindəki eşqinə qurban verirdi, biz də əsil eşqi anlamaq üçün onun yolunda canımızı, malımızı, həyatımızı Allah eşqinə qurban verməliyik. Eşq deyəndə ağlımiza O gəlməlidir və ürəyimiz onun eşqi ilə döyməlidir. Eşq deyib Ona bağlanmalıyıq.

QƏRBİN QƏRİBƏLİKLƏRİ

Bu günlərdə oxuduğum bir kitabda qarşılaştığım maraqlı fikirləri və faktları sizlərlə bölüşmək istədim. Son zamanlar hər kəsin Qərb mədəniiyyətinin aliliyindən və mükəmməlliyindən danışlığı bir vaxtda qərbli bir yaziçinin gözündən Qərb həqiqətlərini seyr etmək maraqlı oldu mənim üçün. Yaziçi sözün əsl mənasında bizim uzaqdan gözəl gördüklorimizə yaxından şahidlilik edib üzdə gözəl görünənlərin həqiqətdə olan bütün eybəcərliklərini ortaya qoymuşdu. Fəlsəfə, iqtisadiyyat və siyasi elmlər sahəsində bir neçə dəyərli kitabın müəllifi olan Serge Latougenin "The Westernization of the World" "Dünyanın Qərbləşməsi" adı altında nəşr edilən kitabı Qərbin iç üzünü açıq-aşkar görməyimizə imkan yaradır.

Bildiyimiz kimi, Qərb artıq coğrafi bir məkandan çox ideoloji bir anlayışa çevrilmiş və az qala bütün ölkələrin gözlərini dikdiyi sehrli bir mərkəz halına getmişdir. Qərb eyni zamanda eynilə Paskalin

kainatı kimi mərkəzi hər yerdə olan və çevreysi heç bir yerdə olmayan qalaktikadır. Qərb beynimizə yaxşı bir şəkildə yerləşmiş böyük bir ictimai maşındır. Qərbin inkişaf məqsədilə təklif etdiyi sənayeləşmə, müasirlik və texnikanın sərhədsiz istifadəsi etirazsız olaraq qəbul edilməkdə və həyat tərzinə çevrilən istehlak, insanların yeganə məqsədinə çevriləkdir. Kitabın müəllifi Serge Latouge isə bu sehrli dünyadan özünü xilas edərək dünyanın qərbləşməsi ilə birlikdə həyat tərzlərinin eyniləşdiyini, düşüncə səviyyəsinin standartlaşdırmasını, mədəniiyyətin yerini inkişafın aldığı söyləyir və bu prosesin təhlükələrinə diqqət çəkir.

Ona görə mərkəzi Qərb olan xəbərlər, nümayişlər, modalar, əxlaqi dəyərlər, siyasi qanunlar, kütləvi informasiya vasitəliyiylə bir anda bütün dünyani mühasirə altına alır; iqtisadi-siyasi, "dinlər xaricində bir din" halına gələrək sərhədsiz istehsal, müvəffəqiyət və istehlak ehtirası bütün dünyaya aşılır; qloballaşma adı

altında insanların əsrlərdən bəri əldə etdikləri mədəni şəxsiyyətləri yox edilir; sözün həqiqi mənasında “Toplu insanlıq axtarışı” getdikcə totalitar rejimlə işləyən qərbilər tərəfindən təhlükəyə girir.

Latoughe bu təhlükəyə qarşı bizə özümüzü bütün dünyadan təcrid etmədən, eyni zamanda dünyadakı böyük inkişaflara də laqeyd qalmadan, həqiqi mənada fərqli mədəniyyətlərin formalasdırığı şəxsiyyətlərdən ibarət olan qlobal bir dünyani dəstekləməyə çağırır.

Qeyd edilən maraqlı məqamlardan bir də, tək istiqamətli mədəni hadisələr mərkəzi ölkələrdən (sənayesi inkişaf edən ölkələrdən) başlayır və bütün dünyani əhatə edir; gözə xoş görünən bütün gözəl görüntülər, sözlər, əxlaqi dəyərlər, hüquqi formalar, siyasi qanunlar, kafilik ölçüləri kütləvi informasiya vasitələriylə (qəzetlər, radiolar, televiziyalar, filmlər, kitablar və videolar) bunları ortaya qoyan vahid bir mərkəzdən Üçüncü Dünya ölkələrinə tərəf istiqamətlənir.

Xəbər bazarı demək olar ki, dörd agentliyin-Associated Press və United Press (ABŞ), Reuter (İngiltərə), France-Pressinəlindədir. Dünyanın bütün radioları, televiziya kanalları və bütün qəzetlər bu agentliklərin abunələridir. Dünya xəbərlərinin 65 % i ABŞ qaynaqlıdır. Televiziya verilişlərinin 30% - 70%-i isə Mərkəzi Avropadan alınmaqdadır. Bununla birləşdə Üçüncü Dünya ölkələri, inkişaf etmiş ölkələrdən 5 qat daha az kino, 8 qat daha az radio, 15 qat daha az televiziya, 16 qat daha az qəzet kağızı istifadə etməkdədir.

Müəllif eyni zamanda Qərbin xəçin kölgəsində gizlənməsinə də təmas edir. Belə ki o qeyd edir ki; eksər hallarda Qərbi xristianlıqla xarakterizə edirlər: Ancaq bu doğru deyildir. Əgər həqiqətən də Qərbi xristianlıqdan kifayət qədər istifadə etmiş olsayıdı, onun sistemi totalitar rejimlə çalışmadı. Çünkü xristianlıqda fərdin şəxsi

Əksər hallarda Qərbi xristianlıqla xarakterizə edirlər: Ancaq bu doğru deyildir. Əgər həqiqətən də Qərbi xristianlıqdan kifayət qədər istifadə etmiş olsayıdı, onun sistemi totalitar rejimlə çalışmadı. Çünkü xristianlıqda fərdin şəxsi keyfiyyətlərinə dəyər verilir və onun fərdi hüququ qiymətləndirilir. Qərbdə isə fəndlər cəmiyyət halında hesaba alınır. Elə buna görə də indiki vaxtda İslam dininə üz tutanların sayı vaftiz olmayı seçənlərdən daha çoxdur.

si keyfiyyətlərinə dəyər verilir və onun fərdi hüququ qiymətləndirilir. Qərbdə isə fəndlər cəmiyyət halında hesaba alınır. Elə buna görə də indiki vaxtda İslam dininə üz tutanların sayı vaftiz olmayı seçənlərdən daha çoxdur. Neticə olaraq, xristianlıq hər cür mədəni mənşədən uzaqlaşmışdır və bütün insanları (mədəniyyətlərindən qopmuş olmaları şərtiyələ) topyekun qəbul edə biləcək qabiliyyətdədir.

Xülasə, Qərb bizə heç kimin bilmədiyi və sonunda ölüm təhlükəsi olan mənəsiz məqsədlər üçün insanları və mədəniyyətləri məhv edən bir bomba kimi görünə də, sadəcə bununla kifayətlənmir. Qərb, eyni zamanda bəşəriyyətin mədəniyyətsizləşdirilməsi üçün bütün insanların özlərinə bir yer tapa biləcəkləri və hər birinin azad vətəndaşı olduğu gözəl bir məkan xülyasını çıxarmış və inkişaf etdirmişdir. Biz də o istiqamətə sevə-sevə gedirik. Qarşıda bizi nələrin və necə təhlükələrin gözlədiyinin fərqiనə varmadan. Əsas olan odur ki, biz də gec olmadan qərbin bizə aşılılığı sonu zülmət olan bəzəkli dünyyanın xülyalarından ayılib öz mili-mənəvi dəyərlərimizə vaxtında sarılmalıdır.

VİRTUAL HAYATLAR

Sürətlə inkişaf edən texnologiya çağının və bu inkişafə uyğunlaşmaqdan başqa “çarəsi” olmayan bizlərin virtual aləm-həqiqi aləm arasında yaşadığı ikili həyatlar yaşayışımızın hər yönünü ağıuşuna almış vəziyyətdədir. “Texnologiya o qədər irəlilədi ki” deyə başlayan cümlələrin sonu ümumiyyətlə şikayətlənmələrlə bitir. İşlərin bu qədər asanlaşmasına və virtual aləmdə istifadə edilən ifadə ilə “bir düyməylə hər şeyin əlimizin altında olmasına” baxmayaraq daim nələrinə əskikliyini ruhumuzda duyuruq.

Virtual aləmdə yazdıqlarımız, paylaşdıqlarımız, izlədiklərimiz bir cəhəti ilə bizim şəxsiyyətimizi, düşüncə dünyamızı ortaya qoyur. Mobil cihazlar vasitəsi ilə içində olduğumuz bir həyat var. Bu həyata qarşı iki seçiminiz var: ya var olacaqsınız və ya olmayıacaqsınız. Var olmağa çalışırsınızsa, cavab verməli olduğunuz onlarla tanımadiğiniz insanlar, oxumalı olduğunuz yüzlərlə xəbər, şərh etməli olduğunuz bir o qədər mövzu və ya izləmək məcburiyyətində olduğunuz yüzlərlə video var. Siz təqibçisi olduğunuz o həyatın bir parçası olur və virtual həyatda var olma mübarizəsi içində girirsiniz. Bir zaman sonra o həyatın parçası deyil özü olursunuz.

Ətrafımıza baxaq: bir çox insan “anı paylaşma” və ya “hər an ünsiyyətdə qalma” adına etdiyi, gördüyü hər şeyi virtual aləmə daşıma səyi daşıyır. Gerçək həyatdan uzaq, ölçüləri fərqli, əlaqələri nizamsız və tanımadığı minlərlə insanla tanışmış kimi ünsiyyət içində olmaq. Bu

vəziyyət müəyyən tərəfləri ilə problemləşən şəxsiyyətlərin ortaya çıxmamasına zəmin hazırlayırdı.

Virtual aləmdə davamlı var olma səyinin əndişələrindən bəziləri:

İctimai həyatdan uzaq, fərdi bir həyat tərzi mənimsənir

Saatlarla internet başında zamanını keçirən insanların ailəsi, qohumu, dost-tanıştı ilə sağlam ünsiyyət qurması göz-lənilməzdır. Internetin asılılıq yaratdığı, dünyanın bir çox ölkəsində bu asılılığı müalicə üçün çalışan xəstəxanaların, müalicə mərkəzlərinin qurulduğunu bilmə-yənimiz yoxdur. İnsan ruhunda ibarət olan yaranan boşluğu gerçək həyatda doldura bilməyincə, tanımadığı və özünü də tanımayan virtual insanlarla ünsiyyətə keçir, böhran içinə süründürülən ruhunu təmin üçün sanki firtinalı bir dənizdə oradan-oraya sovrulur. Əvvəllər asılılıq kompüterlerin önü olduğu halda indi “ağlı-lı telefon” məharətiylə həyatın hər anında asılılıq davam edir. Belə ki, bir iclasda belə insanlar eyni zamanda sosial şəbəkələrdə nə isə paylaşa bilirlər.

Ünsiyyət problemi olan insan tipi formalaşır.

Bu qədər paylaşma içərisində olmaq bir tərəfdən gerçək həyatda ünsiyyət problemləri yaşamağa səbəb olur. Öz dünyasında, lazım olduqda şəxsiyyətini gizli tutaraq istədiyi şəkildə yazan-pozan, paylaşan bir insan gerçək həyatda ünsiyyət problemləri yaşaya bilir. Internet istifadə edən insanların get-gedə içində qapalı, utancaq və özünü kifayət qədər

ifadə edə bilməyən, bədən dilini işlədə bilməyən, özünə inamı aşağı, küskün, utancaq olduqları düşüncəsi mütəxəssislər tərəfindən də dəstəklənir.

Sosial şəbəkələrdə böyük bir nəsil.

Günümüzün gəncləri texnologiyanın çatdığı ən son imkanlara sahib olaraq yetişir, yaşayır və öz təcrübələrini meydana qoyurlar.

Bu sərhədsiz inkişaflardan və sehrli yeniliklərdən ən çox təsirlənən də onlar olur. Fərqli bir gənclik, fərqli bir uşaqlıq yaşayırlar. Tam mənasiylə sosial şəbəkələrdə paylaşmalarla yaşanan həyatların bir parçasına çevrilirlər.

Ünsiyyət texnologiyasının gündəlik həyata bu dərəcə girmədiyi dövrlərdə uşaqlar yalnız uşaq idi. Oyun oynayar, yoldaşlarıyla məhəllə futbolu təşkil edər, axşamlar qonşu evlərdə qonaqlığa gedərdilər. İndi isə bu cür sosial şəbəkələrdə virtual fermalar qurur, virtual heyvanlar bəsləyir, virtual evlər tikir və xəyallarında belə reallaşdırıbilməyəcəkləri böyük zənginliklərə sahib ola bilirlər. Uşaqlarımız təəssüf ki, artıq sosial şəbəkələrin əsiri, istehsal etməyən, amma son sürətlə istehlak edən bir nəslin fiqurları vəziyyətindədirler.

Bu cür asılılıqların təməlinə endikdə xüsusiilə cəmiyyətdə özünə yoldaş tapmayan, yaxud da ətrafindakılardan təqdir və alqış görməyən fərdlərin virtual mühitlərdə özünü şərtsiz qəbul edəcək bəzilərini axtarmaqdə olduğu, ya da özünün gerçək həyatda dəyişdirə biləcəyi istiqamətlərini virtual dünyada başqalarının bəyənəcəyi hala asanlıqla görtürsidir.

Mənfi xarakter formalaşır.

Virtual dünyadan istifadə edən insan mərkəzdə özünü görür. Paylaşdıqları və yazdıqları ilə eposunu təmin etməyə çalışır. Dünyanın öz ətrafında, hadisələrin mərkəzində isə özü olduğunu düşünür. Özünü isbat etmə səyinə düşür. Olmayan xüsusiyyətləri özündə varmış kimi təqdim

edir. Belə olunca saxtakar bir xarakter halını alır.

Müsəbət həyatlardan məhrum bir insan ortaya çıxır.

Virtual həyat içərisində olan insanın həyata dair bir xatirəsi, bir yaşantısı da olmur. Həqiqi sosial həyatın içində olmadığı üçün yalnız eşitdikləri və ya izlədikləri ilə qalır. Bu dijital həyat insanın müəyyən duygularının yox olmasına səbəb olur. İnsanı mənali edən və yaşadığı şeylərə dəyər qatan o insanın hərəkəti olaraq yaşadığı sevincləri, kədərləri, həyat hekayələridir. Virtual dünyada bunların hamisi bir ekran qarşısında olduğu üçün asılı olan insan heç bir zaman gerçək həyatdakı kimi bir təcrübə yaşamayacaq.

Özəl həyat məfhumu yox olur.

Başqalarının paylaşıdiği özəl həyatlara şahid olan insan öz həyatının xüsusi tərəflərini bir nöqtədən sonra asanlıqla paylaşı bilir. Çünkü virtual aləmin müəyyən bir qanunu yoxdur. Hər düşüncəyə sahib, hər cür həyat anlayışı içində olan insanların bir yerde olduğu sahə olması səbəbilə qanuni olmağın da bir etibarlılığı yoxdur. Ağlına gələn istədiyi sözü söyləyə bilir, istədiyi fotosəkili paylaşır və hər paylaşmasını da özünə görə azadlıq anlayışı içərisində edir. İnsanı dəyər adına, dini və ya ənənəvi dəyərlər adına hər hansı bir baryer bu aləmdə keçərlə deyil.

Nəticə etibarilə, insan tarazlığa meylli şərəfli bir varlıqdır. Hər nemətin özü üçün Rəbbinin bir lütfü olduğunu biləcək, bədəninin və ruhunun ehtiyaclarına zidd olan hər cür zərərli işlərdən uzaq duracaq. Başqalarının hazırladığı virtual həyatların bir fiquru olmaq yerinə öz təvazökar həyatımızda özümüz olaraq qalmaq və ruhumuzdakı boşluqları gerçək mənada dolduracaq işlər görmək ən doğru addımdır.

Dijital dünyanın bizi hər tərəfdən ağışuna aldığı bu zamanda cib telefonu da istifadə etməkdən uzaq duran bir insan bizə nə qədər əcaib gəlirsə, əslində, o insanlar bir o qədər də haqlıdırlar.

QURTULUŞ CARÇILARI

İlahi mərifəti qəlb aləminin bahabiçilməz sərmayəsi halına gətirmək yalnız bu sərmayənin qazanılması yollarına bələd olan peyğəmbərlərin tərifi imkansız olan tərbiyə nuruna bürünməklə mümkündür. Həyat ilə ölüm arasında bəzən qısa, bəzən də uzun olan ömür səhifələrini ilahi mərifətin tükənmək bilməyən mənəvi naxışları ilə bəzəmək, insanın mənəvi təkamülünə qarşı cəbhə tutmuş cəhalət mühitinin əridilərək yox edilməsi ilə əldə edilə bilər.

Uca Allah (c.c) Qurani-Kərimdə belə bururur:

“Allah Özündən başqa heç bir tanrı olmadığını şahiddir. Mələklər və elm sahibləri də haqq-ədalətlə boyun qoyaraq (haqqqa tapınaraq) o qüvvət, hikmət sahibindən başqa ibadətə layiq heç bir varlıq olmadığını şəhadət verdilər”. (Ali-İmran 18)

İlahi mərifəti qəlb aləminin bahabiçilməz sərmayəsi halına gətirmək yalnız bu sərmayənin qazanılması yollarına bələd olan peyğəmbərlərin tərifi imkansız olan tərbiyə nuruna bürünməklə mümkündür. Həyat ilə ölüm arasında bəzən qısa, bəzən də uzun olan ömür səhifələrini ilahi mərifətin tükənmək bilməyən mənəvi naxışları ilə bəzəmək, insanın mənəvi təkamülünə qarşı cəbhə tutmuş cəhalət mühitinin əridilərək yox edilməsi ilə əldə edilə bilər. Təəssüflə qeyd edilməsi yerinə düşərdi ki, bu mühitin insan mənliyini bəsləyən təbiəti xəyalı da olsa cazibə gücünə görə əbədi, əzabdan qurtuluş yollarını qapadacaq bir hiyləgərliyə malikdir. Məhz Allah (c.c) iman edən və ilahi muradla qəlblərinə elm və hidayət nuru verilən Adəm övladlarının bəşəriyyətə yönələn qurtuluş çağrıları, Allahı (c.c) tanıma mərifətindən yoxsun olan hər bir qəlbi özünə ram edəcək və əbədi səadətin yollarına istiqamətləndirəcək ölçüdədir. Əmirəl-möminin Hz. Əlinin: “Qəlbini öyündə yaşat və hikmətlə də aydınlat” deyə ilahi mərifətə nail olmağa dəvət edən ifadələri insanlıq qarşısında inanılmaz bir qulluq üfűqü açır. Hz. Əlinin Rəbbimizin nəzə-

rində olan mövqeyini dilə gətirən Allah Rəsulu bununla ümmətinə dərin bir təfəkkür və əməli yanaşma tərzinə səsləyir: "Mən elmin şəhəriyəm, Əli isə onun qapısıdır. Kim elm istəyirsə, elmin qapısına getsin".

"Mən müjdələyənəm, Əli isə yol göstərəndir. Ey Əli! Doğru yolda olanlar sənin yolunda gedənlərdir".

Yuxarıda qeyd etdiyimiz Ali-İmrən surəsinin 18-ci ayəsini də səslənən məqamları həyatına tətbiq edən Hz. Əli ümmitə yönələn nəsihətlərində haqq və ədalətdən ayrılmayan misilsiz bir elim sahibi kimi bizləri xəlq edən Allahdan başqa heç bir tanrıının olmadığının və Muhamməd əleyhissalamınn Onun qulu və Rəsulu olduğunun vurğulamağı özünün ən ümdə vəzifəsi hesab edirdi:

"Bütün həndlər Allaha (c.c) məxsusdur. Onu ucaldaraq Ondan yardım istəyirəm. Mən Ona iman etməklə bərabər Ona güvənirəm. Şəriki olmayan Allahdan (c.c) başqa heç bir ilahın olmadığına və Muhammədin (s.ə.s) Onun qulu və Rəsulu olduğuna şahidlik edirəm. Allah (c.c) Rəsulunu ən doğru yol və haqq dirlə göndərdik ki, sizi qəflətindən oyandırsın".

Canından artıq sevdiyi Allah Rəsulunu və insanlıq tarixinin əmsalsız incilərindən olan mübarək səhabə toplumunun qədir qiymətini cox gözəl anlayan Hz. Əlinin bu məqamları, özünə məxsus bir dərinlik ərz edir:

"Bir gün Kufədə sübh namazını qıldıran Hz. Əli yaxınları ilə birləşdə kədərlə halda oturmuşdu. Ətrafindakıları bir təlaş bürüdü: - Görəsən, xəlifəyə nə olub? Başına toplanaraq ətrafında diz çökdülər. Hz. Əlinin şəxsiyyətinə bəslədikləri ehtiramdan dolayı səslərini çıxartmırıldılar. Gündən məscidin içini işıqlandırınca Hz. Əli ayağa qalxdı və iki rükət namaz qaldı. Üzüntüdən saralıb solmuşdu. Bunları söyləməyə başladı.

"Allaha (c.c) and olsun ki, mən Muhamməd əleyhissalamın əshabını gördüm. Ancaq bu gün onlara bənzəyən kiməni tapa bilmirəm. Şübhəsiz ki, onlar səhərə yetişdiklərində gözlərində gecənin aydınlıq izləri olurdu. Gecələrini Allah üçün səcdədə keçirirdilər. İlahi kəlamı oxuyaraq bəzən ayaqları üzərində növbələşərək qulluqla sabahlayırdılar. Allahı (c.c) zikr etdiklərində firtinalı gündə ağacın sarsıldığı kimi sarsılır və paltarları islanıncaya qədər göz yaşı tökərdilər".

Aləmlərin Rəbbi olan Uca Allahın qulluq dairəsinə daxil etdiyi insanlar üçün təyin etdiyi məsuliyyət cizgiləri Qurani-Kərimdə ətraflı şəkildə tanidlamaqdadır:

"Möminlər yalnız o kəslərdir ki, Allahın (c.c) adı çəkiləndə (Onun heybət və əzəmətiindən) ürəkləri qorxudan titrəyər, Allahın ayələri oxunduğu zaman həmin ayələr onların imanlarını daha da artırı. Onlar ancaq öz Rəblərinə təvəkkül edər, namaz qılar və verdiyimiz ruzidən (Allah yolunda sərf edərlər. Onlar həqiqi möminlərdir. Onların öz Rəbbi yanında dərəcələri vardır. Onları bağışlama və tükənməz ruzi gözləyir." (əl-Ənfal 2, 4)

İlahi kəlamdan aldığımız və həqiqi möminlər üçün təyin edilmiş qulluq məsuliyyətini səhabə toplumu kimi onlara bənzəyərək yerinə yetirmək təsəvvürünü mümkünüsüz olan bir bəxtəvərlikdir. Böyük İslam alimlərindən Musa Topbaş əfəndinin mənali nəsihəti burada necə də yerində səslənir:

"Haqq-Təala bizə nəyi əmr etdi, onu sevə-sevə yerinə yetirəcəyik. Haqq-Təala nəyi yasaq etdi, ondan da sevə-sevə qacağıq. Səhabə toplumunun dərəcələri yüksək idi. Onlar şəriətin əmr və qadağalarını hərfinədək qətiyyətlə yerinə yetirmişdilər. Bunun üçün səhabələrin Rəblərinin nəzərindəki dərəcələri Allahın ən böyük vəli qullarının dərəcəsindən üstün olmuşdur".

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ

“İnsanlar içersində elələri də vardır ki, iman gətirmədikləri halda: “Biz Allaha və qiyamət gününə iman gətirdik”, -deyirlər.”

Bəqərə surəsi, 8

İslam iman və əməl nöqteyi-nəzərindən səmimi və dürüst təslimiyət mənalarını ifadə edir. Ziddi inancsızlıq, saxtakarlıq, münafiqlik və s. mənfi mənalardır. Yuxarıda keçən ayə münafiqlik xüsusiyyətinin əsas xarakteristik xüsusiyyətlərini ehtiva edir. Münafiq kimdir və hansı xüsusiyyətlərə malikdir?

Münafiq bəzi səbəblərə görə İslama girib xarici görünüş olaraq müsəlman kimi görünən, daxilən isə imandan məhrum, qəlbi küfr dəryasına qərq olmuş şəxsdir. Bu kəlmə təsadüfən seçilmiş bir kəlmədən ibarət deyil. Belə ki, ərəb dili mütəxəssisləri sözün kökündən törəyən “nafiqə” kəlməsinin “köstəbək dəliyinə verilən ad” olduğunu qeyd edirlər. Köstəbəyin yuvasının iki qapısı vardır. Köstəbək çıxmaq istədiyi zaman bu qapılardan birini qismən bağlı kimi tutmağa çalışır ki, ehtiyac anında başqları hiss etmədən başıyla vurub rahatlıqla aça bilsin. Hər hansı təhlükəli bir vəziyyət yarandıqda bu qapıdan istifadə edərək qaçma fürsətinə malik olar. Qəlbində münafiqlik xəstəliyi daşıyanlar da məhz köstəbək kimi ehtiyatən bir çıxış qapısını hazır vəziyyətdə tutarlar və bu xüsusiyyət onların sanki peşələri kimi ön plana çıxır. Münafiq girdiyi qapıdan əlavə eynilə köstəbək kimi əks istiqamətdən bir çıkış yolu tapar və canının dərdindən dindən belə çıxmağa razı olar. Bir Quran ayəsi münafiqin vəziyyətini açıq şəkildə belə ifadə edir: “Əgər sığınacaq bir yer və ya mağara, yaxud bir deşik tapsalar, qaçaraq dərhal oraya girəndlər.” (Təvbə, 57)

Qurani-Kərimdə münafiqlər və onların xüsusiyyətlərindən bəhs edərkən məsələnin daima etiqadi (inanc) cəhətinə baxılmışdır. Qıscası, münafiq müsəlman cəmiyyəti içərisində can və mal təhlükəsizliyini təmin etmək, digər müsəlmanlar kimi bir çox haqq və hüquqa malik olmaq məqsədi gündən və müxtəlif yollarla cəmiyyəti daxildən yixmaq üçün əsil məqsədini ustalıqla gizləyib qəlbən inanmadığı halda özlərini müsəlmanlara qarşı mömin kimi göstərənlərdir. Bu xüsusiyyət belə bir insani əbədi əzaba düşər edər və belə kəslər axırətdə ən şiddetli əzaba məruz qalacaq insan qruplarıdır. “Həqiqətən münafiqlər cəhənnəmin ən alt təbəqəsindədirlər. Onları buradan qurtaracaq bir xilaskar tapa bilməzsən!” (Nisa, 145)

Səmimiyyətdən məhrum bir söz, əməl və ya inanc yox olmağa məhkumdur. İnancsız insanlar iman etməyərək öz mövqelərini “səmimiyyətlə” (?) bəlli edərlər. Ancaq münafiqlər üçün isə belə bir xüsusiyyətdən bəhs etmək mümkün deyildir. Allah cəmiyyətimizi bədniyyətli xarakterlərdən qorusun!..

BİR HƏDİS

عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ
وَالَّذِي لَا يَذْكُرُ رَبَّهُ، مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ

Əbu Musadan (r.e) rəvayət olunduğuna görə Rəsulullah (s.e.s) belə buyurmuşdur: "Allahı zikr edənlə, zikr etməyənin misalı ölü ilə dirinin misali kimidir." (Buxari, Dəavat, 66)

Rəsulullah (s.e.s) hədisi-şərifdə zikr edənlərlə etməyənləri qarşılaşdıraraq Allahı zikr edənlərin diri, Allahdan qafil qalanların isə ölü olduğunu qeyd etmişdir. Diri olmaq həyatın davam etməsi mənasına gəlməkdədir. Ölünün isə artıq həyatı sönmüş və gələcəyi üçün hər hansı bir fəaliyyət göstərməsi mümkün deyildir. Bu mənada düşünüldüyü zaman Allahın zikriylə məşğul olan bir mömin həm cismən, həm də ruhən yaşayan, Allahın zikrindən qafil olan bir kimsə isə cismən var olmuş olsa da əslində ruhən ölen kimsədir. Çünkü zikr damarlarda dolaşan qan kimi qəlbin döyüntülərini təmin edər. Yəni zikr qəlbin qidası və insanın ruhudur. Ona görə də, Allah-Təala Qurani-Kərimdə; "Bilin ki, qəlblər ancaq Allahı zikr etməklə rahatlıq tapır." (Rad 13/28) – buyurmuşdur.

Zikr Allahı xatırlamaq, yaddaşda canlı tutmaqdır. Zikr qəlb, söz və əməl bütünlüğünün adıdır. Söz və əməllər qəlbdə birləşərək vəhdət təşkil edərsə, o zaman bu həqiqi zikr olmuş olar. Məsələn; Quran oxumaq ən önəmli sözlü zikr, namaz qılmaq isə ən önəmli feli zikrdir. Bunların birləşdiyi nöqtə isə qəlbdür. Yəni insanın həm feli, həm də qövlü (sözü) qəlbinə mənəvi qida olmalıdır. Əksi təqdirdə insan "Vay o namaz qılanların halına...." (Maun 107/4) və ya "Elə Quran oxuyanlar vardır ki, oxuduqları boğazlarından aşağı keçməz...." (Müslim, Zəkat, 49) qınaqlarına məruz qalmış olar.

Qul Rəbbini nə qədər zikr edərsə, Rəbbi də onu o qədər xatırlayır. Allahın qulunu yad etməsi, qulun Rəbbinə olan bağlılığı ilə ölçülər. Hər kəs Allahın qatındakı dəyərini Allah ilə olan münasibətinə görə qiymətləndirməlidir. Allah-Təala Qurani-Kərimdə belə buyurur: "Siz Məni zikr edin ki, Mən də sizi yada salım!" (Bəqərə 2/152). Kainat davamlı olaraq hərəkət halındadır. İnsanın da, kainat kimi canlı və diri olması lazımdır. Günün müxtəlif saatlarında ibadət məcburiyyətinin olması qəlbləri gün boyu canlı tutmaq üçündür. Elə bu səbəblə də, Allahı zikr etmək ən böyük ibadətdir.

Zikr ruhun qidası, qəlbin cilasıdır. Zikrdən məhrum qalan bir qəlbə şeytan hakimlik etməyə başlayar. Çünkü qəlb boşluq qəbul etməz. Boş olan bir yer gözəlliklərdən məhrum buraxılarsa, pisliklər oranı işğal edər. Şeytanın hakimlik etdiyi bir qəlb qaranlığa, Rahmanın (Allahın) hakimlik etdiyi bir qəlb isə firavanlığa qərq olar.

HAQQ DOSTLARINDAN HİKMƏTLƏR İMAM RƏBBANI (Q.S) -1-

İmam Rəbbani həzrətləri buyurur:

“(Allahın razi olacağı gözəl bir qulluğa) nail olmağımızda sərf etdiyimiz əməklərimizin heç bir payı yoxdur! Nə varsa, hamısı Allahın lütfüdür. Ama mütləq buna hansısa bir səbəb göstərmək lazımdırsa, deyərdim ki, bütün lütfərin səbəbi gəlmış və gələcək olan bütün bəşəriyyətin əfəndisi olan Rəsulullahha [bağlanıb, Onun mübarək izi ilə getməkdir...]

İnsana bir şeyin azi və ya tamamı nəsib olmamışdırsa, bunun yeganə səbəbi Rəsulullahha [kamil şəkildə təbe olmaq məsələsində nöqsanlarının olmasıdır.

Bir dəfə qəflətə düşərək dəstəmazxanaya sağ ayağımla girdim. (Sünəyyə uyğun olmayan bu hərəkətimə görə) o gün bir çox mənəvi haldan məhrum qaldım.”¹

“Diqqət edin, mənə Kitab və onun bir misli verildi. Diqqət edin, qarnı tox bir adamın arxasına söykənərək sizə: “Bu

Qurana təbe olmalısınız. Onda halal gördükəriniz halal, haram gördükəriniz haramdır (başqa mənbəyə ehtiyacınız yoxdur!)” deyəcəyi gün yaxındır. Diqqət edin! Allahın Elçisinin haram qıldıqları

Allahın haram qıldıqları kimidir.”

[İnsanı Rəbbinə yaxınlaşdırın yüksək feyz və ruhaniyyətə yalnız Allah Rəsuluna kamil bir təslimiyyətlə itaət edərək nail olmaq mümkündür. Zira ayeyi-kərimələrdə Rəbbimiz belə buyurur:

“Peyğəmbərə itaət edən kimsə, şübhəsiz ki, Allaha itaət etmiş olur...” (ən-Nisa, 80)

“(Ya Rəsulum!) De: “Əgər siz Allahu sevirsinizsə, mənim ardımca gəlin ki, Allah da sizi sevsin və günahlarınızı bağışlasın...” (Ali-İmran, 31)

Yəni Allah-Təalanın məhəbbətinə yalnız Onun Həbibinə itaət, təslimiyyət, xüsusilə də məhəbbət yolundan nail olub lərik. Bu yolda ən kiçik bir səhlənkarlıq göstərənə, tərəddüd və ya şübhəsi olana, ilahi məhəbbət qapısı bağlı qalar. Çünkü Həzrət Peyğəmbərə məhəbbətin Allah'a məhəbbət, Ona itaətin Allah'a itaət, Ona üşyanın da Allah'a üşyan mahiyyətində olduğu ayeyi-kərimələrlə sabitdir.

Buna görə mömin istər böyük, istərsə də kiçik, hər bir hərəkətində Quranın canlı təfsiri sayılan Həbibullahın həyat tərzinə, yəni **Sünneyi-Səiyyəyə** hərfiyyən riayət etmə həssaslığını hiss etmək məcburiyyətindədir.

Bu bir həqiqətdir ki, Rəsulullahın sünnetlərinə layiqincə bağlanan möminlərin əsa-

sən fərzləri yaşamaq xüsusunda da hər hansı bir laqeydliyi, nöqsanı görünmür. Lakin sünənlərə laqeyd yanaşanların fərzlərdə də böyük nöqsanlara yol verdikləri bilinən bir həqiqətdir.

Yəni sünənəyə riayət həssaslığı dini həyatın təməl rüknləri sayılan fərzləri də bir növ mühafizə altına alan möhkəm bir zireh kimidir. Ona görə iblis və əsgərləri bir insanın dininə və imanına ürcəh olanda onu əvvəlcə sünənlərdən uzaqlaşdırmağa çalışırlar. Çünkü yaxşı bilirlər ki, buna müvəffəq olmasalar, fərzlərə əsla nüfuz edə bilməyəcəklər.

Məhz ona görə də **Abdullah bin Deyləmi** (q.s) sünənəyə tam bağlılıq və təslimiyyətin əhəmiyyətini belə ifadə etmişdir:

“...Dinin (zəifləyərək güçünün) aradan qalxmasının başlangıcı sünənənin tərk edilməsiylə olacaqdır. Kəndirin lif-lif sökülrək ən sonda qopması kimi din də sünənlərin bir-bir tərk edilməsiylə ortadan qalxar.” (Darimi, Müqəddimə, 16)

Bu səbəbdən sünənlərin bir-bir həyatımızdan çıxması Allah qorusun əbədi qurtuluşumuzu da incə pambıq ipliyindən asılı hala gətirər.

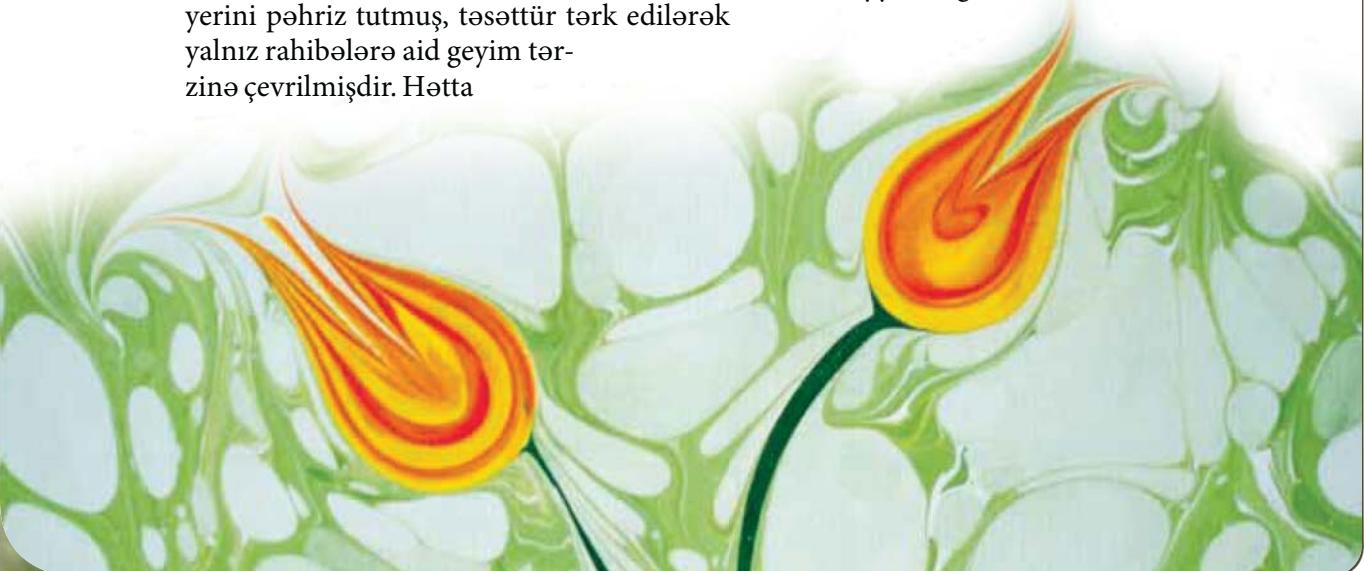
Necə ki, dinlər tarixində yəhudilik və xristianlığın pozulması da belə başlamışdır. Əvvəlcə peyğəmbərlərin sünənləri tərk edilmiş, daha sonra da etiqad və ibadətlər təhrif olunmuşdur. Sonunda namaz tərk edilmiş, yerini ayin tutmuş, oruc tərk edilmiş yerini pəhriz tutmuş, təsəttür tərk edilərək yalnız rahibələrə aid geyim tərzinə çevrilmişdir. Hətta

zəmanəmizdə rahibələrin təsəttürünü belə ləğv etməyə başlamışlar.

Bu nöqtədə möminlər olaraq hamımızın böyük bir fərasət və bəsirətlə buna diqqət yetirməyimiz lazımdır. Çünkü yaşadığımız dövrdə İslami da xristianlarda olduğu kimi eyni təhrif metodlarıyla təhrif etməyə çalışan gizli və açıq din düşmənləri bütün gücləriylə durmadan çalışırlar. Onlar da əsas niyyətlərini bildirməmək üçün ilk mərhələdə dinin təməl inanc əsaslarına və fərz hökmlərinə hücum etməyib, əvvəlcə bunları qoruyan zireh mövqeyindəki sünənləri gözdən salmaqla məşğuldurlar.

Dəhşətli haldır ki, Əhli-Sunnə vəl-Camaat yolundan uzaq fikirlərin yayıldığı və bir çox müsəlmanın əqidəsinin sarsılıb ibadət və müaməlatının pozulduğu indiki vaxtda bu pozulma hərəkətlərinin içində din alimi donuna girmiş, ilahiyyat müəllimi etiketli kəslərə də son zamanlarda tez-tez rast gəlirik. Belə ki, bu kəslər 1400 ildir icma ilə, ittifaqla gələn xüsuslarda belə camaatın fikirlərini qarışdırmaqdə, könüllərini bulandırmaqdadırlar.

Bu kəslər naqis ağullarına siğdırıa bilmədikləri üçün möcüzələri inkar edə bilməkdə, qəti nəssin (ayə və hədisin) sabit olduğu bir məsələdə ictihada yer olmadığını bilə-bilə, miras hüququnda öz fikirlərinə görə düzəlişlər etmə gərəyi duymaqdə, təsəttürü xəfifə almaqdə, öz fikirlərinə uyğun gəlməyən hədisləri rədd etməkdə, sünənləri əhəmiyyətsiz görməkdədirler.

“Bizə Quran kifayətdir!” deyərək zahirən haqq kimi görünən bu şüarla Qurani-Kərimin təfsili, tefsiri, şərhi və həyata tətbiqi demək olan Sünnəni ixtisar etməyə və öz fikirlərinçə bir “Quran İslami” icad etməyə çalışmaqdadırlar.

Halbuki **Rəsulullah** ﷺ Qurani guya ön planda tutaraq əsil məqsədlərini gizlətmeyə çalışan “din alimi” libasına bürünən bu cür “din təhrifçiləri”nə işaret edərək belə buyurmuşdur:

“Diqqət edin, mənə Kitab və onun bir misli verildi. Diqqət edin, qarnı tox bir adamin arxasına söykənərək sizə: “Bu Qurana tabe olmalısınız. Onda halal gördükələriniz halal, haram gördükələriniz haramdır (başqa mənbəyə ehtiyacınız yoxdur!)” deyəcəyi gün yaxındır. Diqqət edin! Allahın Elçisinin haram qıldıqları Allahın haram qıldıqları kimidir.”²²

Başqa bir rəvayətdə də Rəsulullah ﷺ sünəyyəyə bağlılığın zəruri olduğunu belə bəyan edir:

“...Yoxsa sizdən biri arxasına söykənərək Allahın bu Quranda haram etdiklərindən başqa şeyləri haram etmədiyini zənn edir?! Diqqət edin! Vallah, mən öyünd verdim, əmr etdim və qadağan etdim. Bunlar (əmrlər və qadağalar) Qurandakılar qədərdir, hətta ondan çoxdur...” (Əbu Davud, Xərac, 31)

Quranın ancaq sünə ilə düzgün başa düşüləcəyi barəsində bu ayəyi-kərimələr çox diqqət çəkicidir:

“Onu Cəbrail (Ruhuləmin) endirdi: (Günahkarları Allahın əzabı ilə) qorxudan (xəbərdar edən) peyğəmbərlərdən ola- san deyə, sənin qəlbinə (nazil etdi); Özü də açıq-aydın ərəb dilində.” (əş-Şüəra, 193-195)

“...Dinin (zəifləyərək gücünün) aradan qalxmasının başlangıcı sünənin tərk edilməsiylə olacaqdır. Kəndirin lif-lif sökülrək ən sonda qopması kimi din də sünənlərin bir-bir tərk edilməsiylə ortadan qalxar.”

Nəticə etibarilə Quranın sərr və hikmətləri yalnız Həzrət Peyğəmbərin qəlbini duyğularından pay götürməklə aydın olur. Həzrət Peyğəmbərin 23 illik nəbəvi həyatı da başdan-sona Quranın canlı təfsiri mahiyətindədir.

Bu etibarla Rəsulullahı ﷺ anlamaq Haqqqa qulluqda ən mühüm pillədir.

Onu tanımadan, Onu anlamadan, Onun izindən getmədən və Onun könül iqlimindən faydalananmadan nə imanımız kamil olar, nə Qurani-Kərimi tam mənasıyla idrak edə bilərik, nə də qulluğumuz kamil olar...

Necə ki, Qurani-Kərimdə bir çox ilahi əmrin həyata necə tətbiq ediləcəyi bildirilməmişdir. Onları ancaq Rəsulullahın ﷺ tətbiqatından öyrənirik.

Məsələn, Qurani-Kərimdə ölü əti yeməyin haram olduğu bildirilmişdir. Bu barədə canlı tutulduqdan sonra öz-özünə ölen balığın müstəsna olduğunu və onun yeyilə biləcəyini isə sünəndən öyrənirik.

Yenə Quranda namaz ibadəti əmr edilməkdə, lakin onun necə qılınacağıının təf-silati, yəni rükətlərinin sayı, içində oxuna-caq surə və dualar, tədili-ərkan kimi xüsuslar sünəndən öyrənilir.

Həmçinin Qurani-Kərim öz sirlərini və hikmətlərini “təqva əhli”nə açar. Necə ki, ayəyi-kərimədə belə buyurulur:

“Bu, (Allah tərəfindən nazil edilməsi-nə, haqdan gəlməsinə) heç bir şəkk-şübə olmayan, müttəqilərə (Allahdan qorxan-lara, pis əməllərdən çəkinənlərə) doğru yol göstərən Kitabdır.” (əl-Bəqərə, 2)

Bu səbəblə Quranı ən yaxşı idrak edənlər təqva üzrə yaşayıb qəlblərinə ali səviyyələrə yüksəldə bilənlərdir. Hami eyni Quran qarşısında diz çöküb Quran oxusa da, hər kəs ondan qəlbini səviyyəsi nisbətində istifadə edər.

Bu xüsusda **Həzrət Ömərin** ﷺ bu halı, nə qədər ibrətlidir:

Bir gün Həzrət Ömer ﷺ bir evin qarşısından keçərkən ev sahibinin çöldə eşidiləcək qədər yüksək səslə Tur surəsini oxuduğunu eşitdi. Həmin adam:

“Rəbbinin əzabı (Ya Peyğəmbər!) mütləq vaqe olacaqdır! Onu heç kəs dəf edə bilməz!” (ət-Tur, 7-8) ayeyi-kəriməsinə çatanda Həzrət Ömər miniyindən endi, bir müddət divara söykənərək qulaq asdı. Sonra bu ayənin xəbərdarlığındakı şiddətin təsiriylə evində bir müddət xəstə yatdı.³

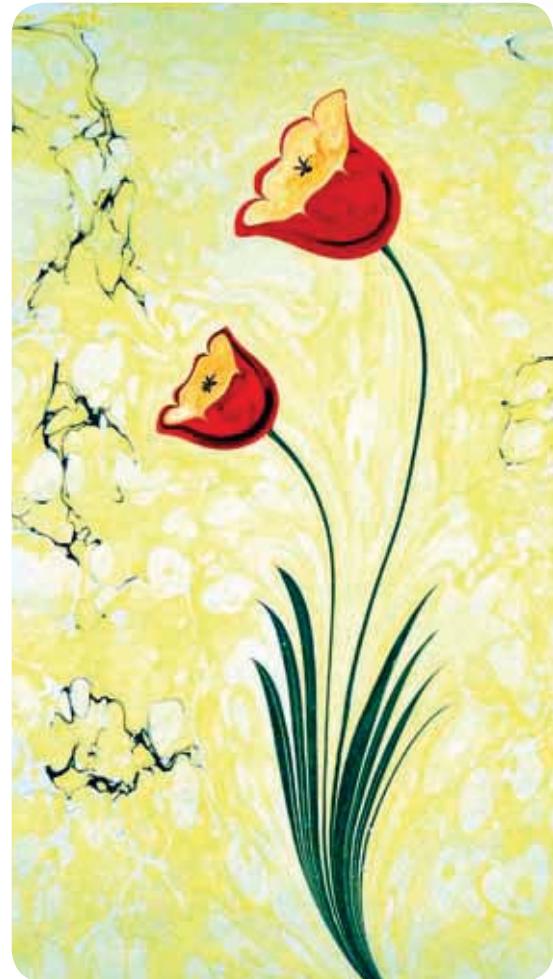
Gördüyüümüz kimi Qurani-Kərim qəlbələrin səviyyəsi nisbətində insanların dərinliyinə dala bildiyi ucsuz-bucaqsız bir okean kimidir. Necə ki, üzmək bilməyən bir adam ancaq dayaz sahillərdə əl-qol ata bilir, mahir bir dalğıcı isə dənizin ən dərin yerlərinə dalar və sahildəkilərin görə bilmədiyi qeyri-adı və rəngarəng mənzərələrlə tamam fərqli aləmlər seyr edər. Təqva yolunda qəlbən mərhələlər qötədən kəslər də Quranda bir çox hikmət təcəlliləriylə qarşılaşar, ondan gerçək mənada feyz alılar.

Məhz bunun kimi bir çox həqiqəti görməməzlikdən gələn bəzi bədbəxtlər guya Qurana tabe olmaq adı altında dinin hökmərini budayıb onu öz dayaz fikirlərinə uydurmağa cəhd etməkdədirler. Elm və irfanda tələbəsi belə ola bilməyəcəkləri böyük ustadlar olan müctəhid imamları da hörmətsizcə tənqid edə bilməkdəirlər:

“- Onlar min il əvvəlki alımlər idi, indi zaman çox dəyişdi...” fikrinin arasında gizlənərək dinin zamanların fövqündə və dəyişməz olan hökmərləriyle oynamaqdadırlar. Bu isə qeyri-müslimlərin, müstəşrik və missionerlərin etdiklərindən daha betər dini təxribatdır. Bunlar din alımlıyını dinə xidmət etmək yerinə, onu tənqid etməkdən ibarət zənn edən qafillər güruhudur.

Bu baxımdan xüsusilə dini təhsil alan gənc qardaşlarımızın bu məsələlərdə ayıq-sayıq olmaları, dini kimdən öyrənəcəklərinə çox diqqət yetirmələri lazımdır. Çünkü Peyğəmbər çox sevdiyi səhabələrindən olan Abdullah bin Ömərə bu xəbərdarlığı etmişdir:

“Ey İbni Ömər! Dininə yaxşı sarıl, dininə yaxşı sarıl! Çünkü o sənin həm ətin, həm qanındır. Dinini kimdən öyrəndiyinə yaxşı diqqət yetir! Dini elmləri və hökmələri istiqamət sahibi olan alımlardən öyrən, sağa-sola meyil edənlərdən öyrənmə!”⁴

Həmçinin belə bir həssaslığa sahib olan əshabi-kiram və onların izindən gedən saleh möminlər yeri gəldikdə bir ravidən hədis ala bilmək üçün o dövrün çətin şərtləri altında bir ay davam edən elm səfərləri etmişlər. Yenə onlar nəbəvi tərbiyə ilə elə bir fəzilət abidəsi halına gelmişlər ki, heyvanını yanına çağırmaq üçün boş yem torbasını göstərib aldadan adamın əxlaqını mötəbər saymamışlar. Yəni xasiyyət və əxlaqında bir heyvani belə olsa aldatma zəifliyi olan adamı Allah Rəsulunun hədisi-şərifləri gərəyincə yaşamadığı üçün hədis nəql etməyə layiq görməmişlər.

Tabiun nəslinin böyük imamlarından Əbul-Aliyə həzrətləri deyir:

“Biz (hədis rəvayəti) almaq üçün bir adamın yanına getdiyimiz zaman əvvəlcə onun namaz qılmasına baxardıq, əgər namazını gözəl qılardısa, “digər işləri də gözəldir”

deyərək yanına yaxınlaşardıq. Namazını xüsu və tədili-ərkana riayət etmədən qılardısa, “digər işləri də nöqsandır” deyərək yanından uzalaşardıq”. (Darimi, Müqəddimə, 38/429)

Məhz bu gün də dini savadına etibar ediləcək elm mütəxəssisini bu ölçülər işığında qiymətləndirmək şərtidir. Çünkü Allah-Təala ayəyi-kərimədə:

“...Qulları içindən ancaq alımlar Allah-dan (layiqincə) qorxar...” (Fatir, 28) -buyurur. Bu o deməkdir ki, həqiqi bir alimdə əvvəlcə “təqva”, yəni “Allah qorxusu” nun olması şərtidir. Haqq-Təala ancaq belə bir quluna “alim” deyir. Allahdan qorxmadan, Rəsulundan utanmadan, öz nöqsanlı ağillarını yeganə həqiqət meyari zənn edib, dini onun süzgəcindən keçirərək ağlına uyğun gələni götürən, uyğun gəlməyəni atan qafillərə deyil!..

Əslində iman ağlin tamamilə qavramaqdan aciz qalacağı bir çox xüsusu qəlbən təsdiq etməyi zəruri qılan bir qəbuldur. Necə ki, gözün müəyyən bir görə bilmə məsafəsi var, ağlin da məhdud bir idrak qabiliyyəti var, ona görə də hər şeyi qavra-

ya bilməz. Məhdud ağıla və cüzi elmə sahib olan insan oğluna dini həqiqətləri külli elm sahibi olan Haqq-Təala vəz etdiyinə görə əlbəttə ki, ağlin qavramaqdən aciz qalacağı, saysız sırr və hikmətlər olacaq.

Bu hədisi-şərif məhz həmin həqiqəti açıq-aşkar bəyan edir:

“Xızırın ﷺ Musaya ﷺ qeyri-adivəhikməti məchul hadisələr göstərdiyi səyahət əsnasında bir sərçə gələrək onların mindiyi gəminin göyərtəsinə qondu. Sonra dimdiyi ilə dəniz-dənsu götürdü. Xızır ﷺ bu mənzərəni Musaya ﷺ göstərərək belə dedi:

“- Allahın elmi yanında sənin, mənim və bütün məxluqatın elmi bu quşun dimdiyi ilə dənizdən götürdüyü su qədərdir”. (Buxarı, Təfsir, 18/4)

Necə ki, bir qarışqanın elm və ağlı insanın elm və ağlı qarşısında sıfıra yaxındır, Allaha qarşı bizim vəziyyətimiz də bir “heç”dən ibarətdir. İnsanın bilmədikləri yanında bildikləri bir hecdir. Ayəyi-kərimədə insanın əsas xüsusiyyətlərindən birinin “cəhul”⁵, yəni “çok cahil” olaraq ifadə edilməsinin səbəbi də budur. Bunun müqabilində Allah-Təala elmi-ilahisinin əzəmet və nəhayətsizliyini belə bəyan buyurmuşdur:

“Əgər yer üzündəki bütün ağaclar qələm, dərya da arxasından yeddi dərya qatılıraq (mürəkkəb) olsayıdı, yenə də Allahın sözləri (yazmaqla) tükmənmişdi. Həqiqətən, Allah yenilməz qüdrət, hikmət sahibidir!” (Loğman, 27)

Yaradılmış bütün varlıqların elmi onları yaradan Allah-Təalanın elmi yanında dər yadan bir damla hökmündə olduğu üçün insanın məhdud ağıyla qavraya bilməyəcəyi bir çox ilahi sırr və hikmətlər var. Bunların bir qismi xavassul-xavassa, bir az daha irəlidəki bəzi sirlər peyğəmbərlərə, onun da fövqündəki bəzi sirlər yalnız Rəsulullahə ﷺ ayan olmuşdur. Elə buna görə **Həzrət Peyğəmbər ﷺ**:

“Əgər mənim bildiklərimi bilsəydiniz, az gülər, çox ağlayardınız”, - buyurmuşdur. (Buxarı, Təfsir, 5/12)

Beləliklə bizə bəxş edilən məhdud ağıl yalnız Quran və Sünnənin məzmunu içində

bir qiymət ifadə edər. Necə ki, Mövlana həzrətləri də ağlın bütün şübhə və suallarını bir kənara atıb Allah və Rəsuluna qəlbən təslim ola bilməyin əhəmiyyətini ifadə mahiyyətində belə buyurmuşdur:

"Ağıl dünyəvi işlərimizdə istedadlı olsa da, mahiyyəti gərəyi olaraq həqiqətə, ilahi sirrə, yəni marifetullahə çatmaq məsələsində qeyri-kəfi qalar. Bu ülvi səfər üçün bir vasitəyə ehtiyac var. O da könüldür, eşqdır, vəcddir, istiğrakdir (ilahi sirlərə qərq olmaq). Ağıl, Mustafaya qurban olsun!"

Çünki ağılancaq bu təslimiyyət nəticəsində insanın dünya və axirət səadətinə xidmət edə bilər. Əks halda insanı çıxış olmayan dalanlarda azdırar.

Məhz Allah-Təala da möcüzələr kimi, qədər və qeybə iman kimi ağlın tam mənasıyla qavramaqdan aciz qaldığı ilahi həqiqətlərin qəbulunda ağlıdan daha ülvi bir idrak mərkəzi olan qəlbə fəaliyyətə gətirməyimizi istəyir. Beləcə, tam bir təslimiyyət üfüqündə yüksəlməmizi arzu edir.

Həqiqi bir iman da dil ilə təsdiqə əlavə olaraq qəlb ilə təsdiq nəticəsində meydan'a gəlir, ağilla təsdiq nəticəsində deyil. Sırf ağlın başa düşdükərini qəbul etmək "iman etmək" deyil, "razılaşmaq"dır. Bununsa Haqq-a təslimiyyət tərəfi olmadığı üçün ilahi dərgahda bir qiyməti yoxdur.

Xülasə, uca dinimiz olan İslami təqva sahibi, gözəl əxlaqlı, əməlisaleh həyat sürən, Quran və Sünə istiqamətində yaşayan alim və arıflərdən öyrənmək şərtidir. Quran və Sünəyə möhkəm sarılıb əmr olunduğu kimi dostdoğru ola bilmək, yəni istiqamət sahibi olmaq yaşadığımız zəmanənin ən böyük kəramətidir.

Haqq dostlarından Bəyazid Bistami həzrətlərinin bu hali dini sahədə etibar ediləcək kəslərin müəyyənləşdirilməsinə dair necə də iibrətli bir misaldır:

Bəyazid Bistami həzrətləri bir gün camaat arasında "vəli" kimi məşhurlaşmış bir şəxsi görmək məqsədilə müridləriyle yola çıxmışdı. O şəxs evindən çıxıb məscidə gedərkən qiblə istiqamətinə tüpürdü. Bəyazid (q.s) o şəxsin bu xam və ədəbsiz ha-

lindan çox təsirləndi və hətta ona salam vermədən geri qayıtdı. Tələbələrinə isə belə dedi:

"- Bu adam Rəsulullahın öyrətdiyi ədəblərdən birinə riayət xüsusunda belə etibar sahibi deyil! Haqqın sırrı xüsusunda ona necə güvənmək olar?!?"]

İmam Rəbbani həzrətləri buyurur:

"Müstəhəb əməllərin yerinə yetirilməsi xüsusunda tənbəllik göstərilməməlidir. Çünkü müstəhəblər Allahın sevdiyi və razi olduğu şeylərdir. İnsan yer üzünüün bir guşəsində Haqq-Təalanın sevdiyi və razi qaldığı bir əməldən xəbərdar olar və onu işləmək imkanı olarsa, bunu qənimət bilməlidir. Bu hal bir neçə qırıq saxsı parçasıyla qiymətli brilyantları satın alan adamın halına bənzəyər."

İmam Rəbbani (q.s) bir gün tələbələrindən birinə:

"- Bağçadan bir neçə qərənfil gətir!",- buyurdu. O da bağçaya gedərək altı dənə qərənfil gətirdi. Həzrət bunu görüb hüznlü bir əda ilə belə buyurdu:

"- Tələbələrimiz hələ Allah Rəsulunun "Allah təkdir, təki sevər"⁸ hədisi-şerifinə diqqət etmirlər. Halbuki buna diqqət etmək müstəhəbdır.

İnsanlar müstəhəbi nə zənn edirlər? Müstəhəb Allah-Təalanın sevdiyi əməldir. Allahın sevdiyi bir əməlin qarşılığında bütün dünya və axirət verilsə, yenə də heç nə verilməmiş sayilar. Biz müstəhəbə o dərəcədə riayət edərik ki, hətta üzümüzü yuyanda belə suyu əvvəlcə sağ tərəfimizə

Uca dinimiz olan İslami təqva sahibi, gözəl əxlaqlı, əməlisaleh həyat sürən, Quran və Sünə istiqamətində yaşayan alim və arıflərdən öyrənmək şərtidir. Quran və Sünəyə möhkəm sarılıb əmr olunduğu kimi dostdoğru ola bilmək, yəni istiqamət sahibi olmaq yaşadığımız zəmanənin ən böyük kəramətidir.

götüririk. Çünkü hər işə sağdan başlamaq müstəhəbdır.”⁹

Gördüyümüz kimi Rəsulullahı ən yaxşı tanıyan Haqq dostu olan alim və ariflərin ən mühüm kəraməti böyük-kiçik, bütün hal və hərəkətlərində Süneyi-Səniyyəni böyük bir həssasiyyətlə yaşamağa çalışmalarıdır.

Bunu da unutmamalıq ki, Haqq-Təala bütün saleh əməllərə can atıb, bütün güñahlardan çəkinməmiz üçün rızasının da, qəzəbinin də hansı əməldə təcəlli edəcəyini gizli saxlamışdır. Allahın razılığı da, qəzəbi də bəzən böyük, bəzən orta, bəzən də çox kiçik bir əməldə təcəlli edə bilər.

Necə ki, bir hədisi-şərifdə bildirildiyi ki- mi susuz qalmış bir itə su verən günahkar bir qadın bu mərhəməti səbəbiylə bağışlanaraq cənnətlik olmuşdur. Bunun əksinə, pişiyinin ac qalmasına əhəmiyyət verməyən ibadət əhli bir qadın da bu mərhəmətsizliyi səbəbiylə cəhənnəmlik olmuşdur.¹⁰

Əshabi-kiramdan Ənəs bin Malik əmələ buyurmuşdur:

“Siz tük qədər əhəmiyyət vermədiyiniz bəzi işlər görürsünüz ki, biz Rəsulullah əmələ zəmanında onları həlak edən böyük xətalar- dan sayardıq”. (Buxari, Riqaq, 32)

Cənki onlar könüllərindəki Allah sevgisi və qorxusu səbəbiylə kiçik günahları belə böyük bir itki, hətta mənəvi bir həlak səbəbi sayardılar. Cənki onlar günah və xətanın ki- cikliyinə deyil, əmrinə qarşı gəlinən Allahın böyüklüğünə diqqət kəsilmisdilər.

Deməli, kamil bir mömin ola bilmek üçün yalnız fərzlərin ifası və haramlardan çəkinmək kifayət deyil. İman həyəcanıyla dolu bir könül həssaslığı da vacibdir. Necə ki, mərhum atam Musa Əfəndi (q.s) bu barədə belə buyurmuşdur:

“Çox adam namazlarını qılmaq və oruc- larını tutmaqla dini vəzifələrini əda etdi- lərini sanaraq rahatlıq tapırlar. Ancaq bu kifayət etmir. Allahın əmrlərinə riayət və təzimlə yanaşı məxluqatına qarşı da şəfqəti olmaq lazımdır. Bu da ancaq fədakarlıq və səmimi bir xidmətlə əldə olunar. Ağlı-səlim sahibi olan hər bir müsəlmanın fərzləri əda edib, haramlardan qaçındıqdan sonra diqqət

edəcəyi xüsus müsəlmanlığa, cəmiyyətə və bütün məxluqata xidmət edib faydalı olmasıdır... Çünkü bu sayılanlar fərzlərin ta- mamlayııcısı və Rəsuli-Əkrəmin Süneyi-Sə- niyyəsindən parçalardır...”¹¹]

Sözlərimizə İmam Rəbbani həzrətləri- nin bu gözəl duası ilə son verək:

“Allah-Təala ağ-qara, bütün irqlərə göndərilən Bəşəriyyətin Əfəndisi əmələtinqə bizi və sizi yaşınamayan sözdən, əməlsiz elmdən xilas etsin”.¹²

Amin!..

1. Kişmi, *Bərəkat*, s. 197.

2. Əbu Davud, Sünə 6, hədis. № 4604, 4/200; İbn Macə, Müqəddimə 2, hədis № 12, 1/6;

Tirmizi, Elm 10, 2663, 2801; 5/37; Əhməd bin Hənbəl, 6/8.

3. İbn Rəcəb əl-Hənbəli, *ət-Təhvif minən-Nar*, Dəməşq 1979, s. 30.

4. Xətib əl-Bağdadi, *əl-Kifaya fi İlmir-Rivaya*, əl- Mədinətul-Münəvvərə, əl-Məktəbatul-İlmiyyə, s. 121.

5. Bax. əl-Əhzab, 72.

6. Quşeyri, *Risalə*, s. 57, 416-417.

7. İmam Rəbbani, *Məktubat*, II, 172, №: 266.

8. Buxari, Daavat, 68.

9. Kişmi, *Bərəkat*, s. 198; Əbul-Həsən ən-Nədvi, *İmam Rəbbani*, s. 180-181.

10. Bax. Müslim, Salam, 151-153.

11. Bax. Sadiq Danə, Altınoluk Sohbetleri, III, 117, 167; V, 78-79.

12. İmam Rəbbani, *Məktubat*, I, 159, № 23.

Qurani-Kərim ayə-ayə, surə-surə ehtiyaclara görə 23 ildə vəhyyolu ilə Hz. Peyğəmbərə gəlmiş, vəhyy katibləri tərəfindən yazılmış, yüzlərlə hafız tərəfindən əzberlənmiş, təvatür yoluyla heç bir dəyişikliyə və əskikliyə uğramadan bizə qədər gəlib çatmışdır.

Bu müqəddəs kitab Peyğəmbərimizə 40 yaşında ikən nazil olmağa başlamışdır. Miladi 610-cu il ramazan ayının 27-sində Cəbrayılın (ə.s.) "Oxu" əmrini gətirməsi ilə Quranın nüzulu başlamış və 632-ci ildə tamamlanmışdır. O, ləfzi, mənası, üslubu və bütün yönələri ilə Allah kəlamıdır. O, əbədi bir möcüzədir. Heç bir bəşər sözünə bənzəməz. Qurani-Kərim 114 surədən ibarətdir. Quran surələri Məkkə (Məkkə dövründə enən) və Mədəni (Mədinə dövründə enən) adlandırılmışdır. Bəzi surələr bütöv, bəziləri də parça-parça enmişdir.

İlk nazil olan surə Ələq surəsidir. Ona İqra (Oxu!) surəsi də deyilir. Məkkədə enmiş, 19 ayədir. Ələq insanın yaradılış mərhələlərindən olan ana rəhmində asılmış yumurtanı ifadə edir. Surənin ilk 5 ayəsi, Quranın ilk enən ayələridir. Surə əsasən bu xüsuslara diqqət çəkir:

1. Peyğəmbərlərin sonuncusu olan Hz. Muhammədə (s.ə.s) ilk vəhyin enisi,
2. İnsanın yaradılışı,
3. İnsanın mal səbəbiylə həddi aşması və Allahın əmrlərinə qarşı çıxmazı,
3. Bədbəxt Əbu Cəhlin hekayəsi və onun Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s) namazına mane olması.

Bu surə Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.) Hira Mağarasında Rəbbinə ibadət edirkən nazil oldu. Uca Allah əbədi möcüzə olan Quranı Peyğəmbərinə endirmək surətiylə ona lütf etdiyini açıqlayaraq və ona ilk neməti xatırladaraq sözə başlayır: "Yaradan Rəbbinin adıyla oxu... O, insana, bilmədiklerini öyrətdi..."

Daha sonra surə, qüvvət və sərvətinə güvənərək bu həyatda insanın azığlıq etdiyindən və zənginlik neməti səbəbiylə Allahın əmrlərinə üsyan etdiyindən bəhs edir: "Xeyr, insan özünü zəngin gördüyü üçün azığlıq edər. Axi sənin axır dönüşün Rəbbinədir." (ayə 6-8)

Daha sonra bu ümmətin Fironu sayılan Əbu Cəhlin hekayəsini ələ alır. Əbu Cəhl Hz. Peyğəmbəri təhdid edər və onun namazına mane olmağa çalışırı: "Gördünmü o kimsəni (Əbu Cəhli) ki, mane olur, Bir bəndəyə (Sənə) namaz qıldıği vaxt?" (ayə 9-10)

Bu mübarək surə o bədbəxt kafirin, pozğunluq və azığlıq davam etdiyi təqdirdə ən şiddətli əzabla təhdid edərək sona çatır. Eyni zamanda o Uca Peyğəmbərə (s.ə.s) bu günahkarın təhdidlərinə qulaq asmamasını əmr edir: "Xeyr, xeyr! Əgər son qoymazsa dərhal alınından (kəkilindən) yapışib (Cəhənnəmə) sürükləyəcəyik. (ayə 15). Xeyr, ona tabe olma, (Allaha) səcdə et və ona yaxınlaş" (ayə 19).

Surə, oxuma və öyrənməyə dəvət ilə başlayıb namaz və ibadətlə sona çatır. Bu da elm ilə əməlin birlikdə olmasına işarə edir.

El ağsaqqalı Hacı Səlim Səfərov: BİZ BAŞA DÜŞMƏLİYİK Kİ, ÖZ DƏYƏRLƏRİMİZ VAR

İrfan: İlk növbədə özünüz haqda qısa məlumat verin zəhmət olmasa.

Hacı Səlim Əfəndi: Səfərov Səlim Rəhim oğlu, 1940-ci ildə Şəki şəhərində

anadan olmuşam. Atam müharibədə həlak olub. Orta məktəbi bitirdikdən sonra 1960-64-cü illərdə əsgərlidə olmuşam. 1974-cü ilə qədər müəyyən sahələrdə çalışdıqdan sonra uşaqlıqdan dinə olan həvəsim nəticəsində dini sahədə fəaliyyətə başlamışam.

İrfan: Uşaqlığınız müharibə illərinə təsadüf edib. Müharibə illərində də təbii ki, çox çətinliklər olub. Eyni zamanda dini sahədə də qadağalar vardı. O illərə qayitsaq, nələri xatırlayırsınız?

Hacı Səlim Əfəndi: Bir hadisə var ki, onu yada salanda hələ də kövrəlirəm. Bir az əvvəl də dediyim kimi atam vəfat etmişdi, amma anam sağ idi. O, dinini yaşıyan qadındı. Ramazan ayında səhərlər oruc tutmaq üçün obaşdanlığa dururdu.

Hələ o vaxt balaca olanda mən də yalvarırdım ki, məni də oyatsın.

Yaşım az olduğuna görə oyatmazdı.

Amma heç yadımdan çıxmaz, bir dəfə gördüm ki, məni oyatmır, mən də səhərə qədər yatmayıb gözlədim. Səhər anam yuxudan duranda gördü ki, oyağam. Səbəbini soruşanda dedim ki: "Mən də oruc tutacağam". Amma indi fikirləşirəm ki, gərək belə etməyəydim. Çünkü kasıbılıq illəri idi və anam özünə yetəcək qədər obaşdanlıq hazırlaya bilirdi və mən həmin gün onun boğazına ortaq olmuşdum.

1974-cü ildə dinə marağım məni bu

sahəni öyrənməyə vadar etdi. O vaxt bizzə Yusif müəllim vardı, Baxşalı Əfəndi vardı, Allah rəhmət eləsin, onların diziñin dibində uzun illər dərs aldım. Düzdür, mən dini sahədə ali təhsil ala bilmədim, amma 1980-ci ildə Şəkidə camaatın tələbi ilə Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi tərəfindən buraya imam təyin olundum. 1983-cü ildə həccə getdim. Bildiyiniz kimi Sovet hökuməti dövrü idи və ittifaq ölkələrindən cəmi 17 nəfər həccə getmişdik. Azərbaycandan hörmətli şeyximiz Allahşükür Paşazadə, Hacı Sabir Həsənli və mən idik. 1985-ci ildə dövlət xətti ilə Türkiyəyə sərgiyə getdim. 33 gün davam edən sərgidə iştirak etdim. Bu mənim Türkiyəyə ilk səfərim idi. Onda Türkiyəyə getmək çox çətin idi, hətta imkansızdı deyə bilərik. Bizdə müfti vardı, Hacı İsmayıл Əfəndi, eşidəndə ki, Türkiyəyə gedirəm, gözləri yaşardı, dedi ki: "Ölli ildir bu arzu ilə yaşayram, amma belə bir xoşbəxtlik sənə qismət olub. Bəxtəvər adamsan". Bildiyiniz kimi o zamanlar dini və milli baxımdan çox məhdudiyyətlər vardı. Bir misal verim: Deməli, mən Türkiyəyə gedəndə Moskvadan orada paylamaq üçün 5000 Quran göndərmişdilər. Amma onlardan bircə dənəsini də bizə vermirdilər. Heç yadimdən çıxmaz, 1983-cü ildə 600 manat verib bir Quran almışdım. Tapılmırkı, tapılanda da o qədər baha olurdu ki, camaat ala bilmirdi. Şükürlər olsun, indi dini yaşamağa nə var ki?! Hər şey sərbəstdir. Türkiyədən qayıdanan sonra camaatın bize olan rəğbəti bir az da artdı. 1987-ci ildə Bakıda şeyximizin təqdimatı və seçki ilə ilk dəfə Azərbaycanda 9 qazi seçildi. Onlardan 4-cüsü də mən idim. 6 rayonun qazısı oldum.

İrfan: Əfəndi, bildiyimiz kimi bu gün Azərbaycanda Quran hafızları təkdə Şəki İsləm Mədrəsəsində yetişdirilir. Bu mədrəsənin açılmasında da sizin rolunuz böyük

Çalışırıq ki, mədrəsəmizdə Qurani-Kərim əzbər bilən, nəcib əxlaq sahibi, millətə, vətənə bağlı uşaqlar yetişsin. Dövlət rəhbərimiz şəxsən mədrəsəmizdə olub, fəaliyyətlərimizi təqdir edib, sağ olsun. Şəkidə ən son hafız 1914-cü ildə rəhmətə gedib. Amma şükürlər olsun, dövlətimizin də qayğısı ilə bu gün yüzdən artıq hafız yetişdirmişik. Dədəbabalarımızdan qalan ənənə bu yolla davam edir.

olub. Gəlin bir az da bu haqda danışaq.

Səlim Əfəndi: Mən 1989-1992-ci il-lərdə şəhərimizdə azyaşlı uşaqlara dini təhsil verirdim. Hələ o vaxt (1990-ci il-də) deyirdim ki, "Sizə mən yox, Anadolu türkləri dərs keçəcək, inşallah". Şükür ki, elə də oldu. 1991-ci ildə qardaş Türkiyədən Azərbaycana Nevzat Yalçıntaş bəyin rəhbərliyi ilə ilk dəfə 90 nəfərlik, ikinci dəfə isə 70 nəfərlik bir heyət gəlmüşdi. Təbii ki, səfər ərəfəsində Şəkidə də oldular. Günorta namazını qılıb, nəhar etmək üçün evə getmişdim. Zəng elədilər ki, Türkiyədən iki nəfər gəlib, səni axtarırlar. Dərhal maşına minib gəldim. Göründük, söhbət etdik. Axşama evimizə dəvət elədim. Gecənin yarısına kimi bizdə söhbət etdik, dərdləşdik. Məni Türkiyəyə dəvət etdi. 1992-ci il, yanvarın 2-də Türkiyəyə uçdum. Məni yaxşı qarşılıdı, əşyalarımı otelə yerləşdirikdən sonra evinə apardı. Gecə saat 12-1 olardı, dedi ki, Əfəndim, qonağımsınız. Bir arzunuz, istəyiniz varsa, buyurun. Dedim ki, üç istəyim var: 1. Əgər mümkünürsə, burdan bizə müəllimlər göndərin, uşaqlarımızı oxutsunlar. Biz bu günə qədər dinimizi yaşıtsaq da, istənilən qədər dini biliklərə sahib deyilik. 2. Oradan bizim uşaqları gətirib burda oxutdurulmasına yardım

edin. 3. Əlimizdə dini ədəbiyyat yoxdur. Mümkündürs ə bizi dini ədəbiyyatla təmin edin.

Mən danışdıqca qeydlər aparırdı. Fikrimi bildirdikdən sonra dedi ki, üçüncü xahişin məndən asılıdı, amma ilk ikisi üçün səni Türkiyədə çox tanınmış bir nəfərlə tanış edəcəyəm. Qalxıb telefonla zəngelədi. Salamlaşdıqdan sonra Azərbaycandan gəldiyimi və məni onunla tanış etmək istədiyini bildirdi. Dəstəyi yerinə asandan sonra mənə tərəf çevrildi və dedi ki, zəng etdiyim adam Topbaş nəslindəndir. Sənin istəyini yerinə yetirəcək. Səhər oldu, şəxsi maşını ilə məni kitab sərgisinə göndərdi, oradan xeyli kitab yığış göndərdilər otelə. Sonra sürücü məni Osman Nuri Topbaşın iş yerinə apardı. Osman bəy bizi qapıda qarşılıdı. Keçib əyləşdik, hal-əhval tutduqdan sonra nə istədiyimi soruşdu. Fikirləşib belə cavab verdim: "Həzrət Peyğəmbərin bir hədisi-şerifi var: "Qonşusu ac ikən tox yatan bizdən deyil". Mən bura qarın acliqından ötrü gəlməmişəm. Mənəvi acliq səbəbindən gəlmışəm. Biz dini cəhətdən acıq, sizsə toxsunuz. Bizə yardım əlinizi uzadın". "İnsallah", -dedi və əlavə etdi ki, "Sən borcundan qurtuldun, növbə bizdədir". Bir həftədən sonra Şəkiyə qayıtdım. Yanvarın 9-da mən gəlmışdım, 26-sı axşam zəng gəldi ki, biz Bakıdayıq. Səhər tezdən gedib qonaqları Şəkiyə gəttirdik. Camaat da çox coşqulu qarşılıdı qonaqları. Xalqın türk qardaşlarına olan sevgisinin ən bariz nümunəsini mən onda gördüm. Elə bil ən əziz adamları gəlmışdı. Bir həftə qalib geri qayıtdılar. Amma iki nəfər Şəkidə qaldı. Bir aydan sonra yeni müəllimlər gələcəkdi, ondan sonra o ikişini də yola salacaqdıq. Uzun sözün qisası, Şəkidə mədrəsənin bünövrəsi qoyulmuş oldu.

Bu gün də, şükürlər olsun ki, mədrəsə fəaliyyət göstərir. Dövlətin aidiyatı qurumlarından qeydiyyatdan keçib və Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin təbeçiliyindədir. Çalışırıq ki, mədrəsəmiz-

də Qurani-Kərim əzbər bilən, nəcib əxlaq sahibi, millətə, vətənə bağlı uşaqlar yetişsin. Dövlət rəhbərimiz şəxsən mədrəsəmizdə olub, fəaliyyətlərimizi təqdir edib, sağ olsun.

Şəkidə ən son hafız 1914-cü ildə rəhmətə gedib. Amma şükürlər olsun, dövlətimizin də qayğısı ilə bu gün yüzdən artıq hafız yetişdirmişik. Dədə-babalarımızdan qalan ənənə bu yolla davam edir. Məscidlərimiz adamlı dolub-daşır.

İrfan: *Bu gün cəmiyyətimizdəki fəndlərin həyat tərzi siz qane edirmi?*

Hacı Səlim Əfəndi: Açığı, bir o qədər də qənaətbəxş deyil. Bir tərəfdən sevindirici haldır ki, insanlar dinə-imana qayıdır, amma digər tərəfdən də gəncələr arasında yad ünsürlərin təsirinə düşənləri də görmək adama pis təsir edir. Gənc ailələrin dağılıması, əxlaqsızlıq, böyük-kiçik münasibətlərində müşahidə olunan hörmətsizlik kimi neqativ halların artması yaxşı nəticə verməyəcək. Biz başa düşməliyik ki, öz milli adət-ənənələrimiz, öz dəyərlərimiz var, onlara sahib çıxmamışlıq.

İrfan: *Bəs gənclərə nə tövsiyə edərdiniz?*

Hacı Səlim Əfəndi: Gənclərimizə tövsiyəm odur ki, ilk növbədə Allahı tanınıslar. Allahı saymayan adam heç kimi də saymaz, nə böyüyü, nə də kiçiyi. Allaha yaxın olsunlar. Allahını tanıyan adamdan zərər gəlməz. O adadan qorx ki, dinini, Allahını tanımır. Qoy gənclərimiz halal-harama diqqət etsinlər. Ailələrinə sadıq qalsınlar. Büyüklərə hörmət, kiçiklərə mərhəmət duyğularını itirməsinlər. Elm öyrənmək üçün lazıim gələn fədakarlıqları etsinlər. Vətən, bayraq sevgisinə sahib olsunlar və bu sevgini ailələrində böyüyen övladlarına da təlqin etsinlər. Şükürlər olsun ki, bu gün müstəqil dövlətimiz, müdrik rəhbərimiz var. Bu özü ən böyük nemətdir, qoy gənclərimiz qədrini bilsinlər.

KİNO HƏYATDIR, HƏYAT DA KİNO

Hər kitab, hər roman, hər film... Və hətta hər həyat bir söz ətrafında formalasılır. Bunu belə izah etmək mümkündür: "hər həyatın, hər romanın, hər filmin... xülasəsi bir sözə məxsusdur". Bəzi sözlər var ki, üzərinə onlarla kitab yazılmışdır, onlarla film, onlarla həyat şəkillənmişdir, amma hələ o sözlərin gizli tərəfləri qaranlıq qalır... Bunu əsla unutmamaq lazımdır ki, bir söz üçün qurulacaq minlərlə cümlə vardır, bu cümlələr bəzən bir həyatın axışı, kimisində romanın mürəkkəbi, kimisində ekrandakı görünüşdür...

Bu yazıda da bəlkə həyat üçün o qədər də güclü olmasa da kino üçün son dərəcə əhəmiyyətli bir mövzudan bəhs edəcəyəm... Bəlkə bir roman yazıb, bir film çəkə bilməyəcəyəm və ya bu sözün üstünə bir həyat formalasdırı bilməyəcəyəm, amma heç olmasa qısaca izah etməyə çalışacağam...

Yazının əsas mövzusunu və xülasəsini meydana gətirəcək söz budur: "Kino həyatdır". Bəli, kino həyatdır, həyatda var ola bilməyən heç bir şey kinoda da var ola bilməz... Kino həyatımızı bizə əks etdirən bir aynadır, bir xatirə, bir xəyal, bir qorxu, bir ümidi... Hər rejissorun, hər ssenaristin, hər oyuncunun öz əməyini verdiyi işdir. Onların öz toxumlarını əkdiyi, bizimsə izleyərkən özümüzdən, yaxın ətrafımızdan xəyal, ümid, qorxu umduğumuz, nə isə tapdığımız bir həyat sahəsidir.

Bəzən mürəkkəb qoxusunu ekranda əks etdirərək ən çox sevdiyimiz kitablar əks olunur, ən çox sevdiyimiz qəhrəmanların həyatlarının bəzən rejissorların barmaqlarında, aktyorların baxışlarında görürük. Bə-

zən tarixin seyrini dəyişdirən hadisələrlə rastlaşırıq. Yaşananların əks olunmasıdır bəzən kino. Bəzən də xəyallarımız, gələcək qorxularımız, xəyal gücümüz, qorxularımız, olmaq istədiklərimiz və s.

Kino coğrafiyadır, ədəbiyyatdır, kimya, riyaziyyatdır, tarix, sosiologiya, psixologiyadır... İnsandır, insana dair hər şeydir, elmdir kino... Hər bir elm sahəsi özünə kinoda yer tapar, çünki bütün elmlər kimi kino da insan mərkəzlidir... Hər elm insanın xidmətində, kino isə insanın özündə əks olunar həyata.

Hətta heç bir elmin edə bilmədiyini edə bəzən, mədəniyyətləri tanış edər bir-birinə, həyatları paylaşdırır lazımcı, tarihi ötürər heç kimi yormadan... Hətta həyatlar qurar. Müstəsna gözəllilikləri ilə dolu bir film izləyərsiniz və həyatınız dəyişər, həyata baxışınız dəyişər. Kino sehr kimi əks etdirər həyatımızı ekranlarda. Bir film də parça-parça minlərlə insanın həyatı mövcuddur. Kimimiz baş roldakı xarakter, kimimiz köməkçi rollarda, kimimizinsə yaxınlardır ekranlardakılar. Bəzən isə heç yaşmadıqlarımız, həsrətlərimiz, xəyallarımız ekranlarda ağ pərdəyə əks olunar.

Axsayan nizama qarşı qəhrəmanlar yaratdıq, öz əskikliklərimizi ört-basdır etdik. Həyatlar qurdुq qorxularımıza dair, həyatlar qurdुq xəyallarımıza dair. Yaşaya bilmədikərimizi ölümsüzləşdirdik filmlərdə. Artıq ölümsüzlüyə qovuşdular bütün filmlərdə... Yaşamaq artıq bir orman kimi qardaşcasınadır, bütün film lentlərinin arxivləndiyi anbarlarda. Milyonlarla həyat gizlidir bir film kadrının içində...

Mükəmməlliyin Metodu: “H-Z-İ”

Hədəf seçib, seçdiyi hədəfə çatmaq və uğurlu olmaq istəyən əksər insanların düşdürüyü xətalardan biri də nəticə üçün tələsməkdir. İnsanlar bir hədəf seçib, həyatında nəyisə dəyişmək istəyərkən bunun qısa bir zaman içərisində olmasını gözləyirlər. Bu mümkünkünsüz olduğu üçün gözlədiyi vaxt müdətində bunun reallaşmasına görə xəyal qırılığına düşür və bunu öz istedad və bacarıqsızlıqları ilə əlaqələndirirlər. Bu cür bir qərar verdikdən sonra isə artıq gələcək həyatında da yeni hədəf seçərkən və qərarlar verərkən bu gəlmış olduğu qənaətə görə davranışırlar. Bu qənaəti referans alıb edə biləcəkləri ilə bağlı son bir limit təyin edən, istedadlarının tavan yüksəkliyini müəyyənləşdirən hər kəsin verdiyi o qərar şübhəsiz ki, yanlış olacaqdır.

Əslində isə düzgün yanaşma bunun tam əksi olmalıdır. Dəyişmək və uğur qazanmaqla bağlı olan bu paradqmanı dəyişməliyik. İllərdir yaşadığımız həyat tərzi və olduğumuz insanı bir anda tamamilə dəyişmək mümkün deyil. Amma zamanla tam istədiyimiz nəticələrə çatmaq isə mümkündür.

Bunun üçün HZİ metodundan istifadə etməliyik və uğur və dəyişməklə bağlı bu cür bir yanaşmamız olmalıdır.

HZİ nədir? HZİ (H: hər gün, Z: Zərrə, İ: İnkişaf).

Nəyisə və ya nələrisə dəyişmək istədikdə HZİ daim ağlımızda olmalıdır və nəticələri də onunla ölçməliyik.

Hər şey bir anda əla olmayıcaq. Yeni nəticələr üçün bugünkü kimi bizdə olmayan istedadlar və bacarıqları formalaşdırmalıyıq özümüzdə. Hazırkı biz ölməlidir ki, yeni və daha güclü olan biz dünyaya gəlsin. Hazırkı bizin formalaşması və indiki halda olması bir anda olmadığı kimi, onun dəyişimi də, bir anda olmayıcaq, elə buna görə də həvəslə başladığımız yeni cəhdərimizin yarımcıq qalmaması və arzuolunan məqsədə çata bilməyimiz üçün nəticə üçün tələsməməliyik, lakin təyin olunan zaman içərisində üzərimizə düşənin və əlimizdən gələnin ən yaxşısını etmək üçün tələsməliyik. Bizə düşən nəticə üçün narahatlıq yox, etməli olduqlarımız və edə biçəcəklərimizi edib-etmədiyimizlə bağlı narahat olmalıyıq. Çünkü Allah çalışınım əməyini zay etmir. Hər əkdiyimizi mütləq biçirik. Pis və ya yaxşı fərqi yoxdur.

Böyük, çox dadlı və yeməyi çox istədiyiniz bir tortun

tamamını bir anda yemək mümkün deyil, amma hamısını yemək mümkündür. Bunu necə edərsiniz? Əlbəttə, o tortu kiçik hissələrə bölrək rahatlıqla tamamını yemək mümkündür.

Dəyişiklik də eynən bu cür olur, addım-addım, hər gün bir zərrə dəyişməklə. Zamanla davam edən və toplanan ZƏRRƏ dəyişikliklər sonda FIRTINA nəticələr olaraq həyatınızda özünü göstərəcək. Bu fırtına bu gün sizdə olmasını istəmədiyiniz, varlığınızdan narahat olduğunuz vərdişlər, xüsusiyətlər, insanlar və s. hər birini yu-yub aparacaq, yox edəcək tamamilə və yerində isə yeni və möhtəşəm sürprizlər təqdim edəcək sizə.

Tənbəllikdən, işləri sonraya saxlamaqdan qaçmaqla yanaşı, lazımlı olduğunda səbir edib gözləmək də tələsən təndirə düşər misalının nəticəsini realda yaşamamaq üçün uğur üçün olmazsa-olmaz şərtlərdəndir.

Bu gün qərar verib, nələrisə edib sabah da əldə ediləcək qədər asan olsaydı hər kəs uğurlu olardı, istəyən hər kəs tez bir zamanda arzuladığı kimi bir həyat yaşayardı. Amma bu, belə deyil. Bu, o uğurlara həqiqi mənada layiq olanlarla olmayanları ayırdı edən bir imtahan kimidir. Və bu imtahanda yoxlanılan əsas olaraq bizim qətiyyətimiz, uzun zaman və istənilən tərzdə işləmək və əziyyət çəkməkdir. Uğur qazanmaqdan daha çətin olan bir şey var, o da qazandığı uğuru qoruyub saxlamaq və böyütmək, inkişaf etdirmək. Bunun üçün bizə lazım olanlar isə ilk uğuru qazanmaq üçün çalışarkən, mübarizə apararkən mənimsədiyimiz yeni xarakteristik özəlliklər, vərdişlər, çətinlik və problemlərə qarşı mübarizə aparmaq, problemləri həll edə bilmə qabiliyyətidir. Xarakterimizin möhkəmlənməsi və uğur haqqında olan paradiqmamızdakı dəyişikliklərdir.

Yəni qıcası, özümüzdə, içərimizdə olan və olacaq dəyişikliklərdir. Biz özümüzü dəyişmədikcə, ətrafdakı dəyişikliklərin o qədər də əhəmiyyəti olmayıacaq. Düzdür, mühitimiz dəyişə bilər və bunun müsbət təsiri olacaq, amma içimizdə, real

HZİ ilə təklif olunan isə potensialımızın üzərini örtmüş və bizə əngəl olan bu toz basmış zəncirlərdən, gerçək bizlə aramıza hörülülmüş bu divardan qurtulmaqdır. HZİ isə bu divarı bir anda, bir zərbə ilə dağıtmaq xülyasına qapılıb sonra isə qırıq xəyalları itmiş inancla toplamaqdansa, hər gün o divarın bir daşını dağıtmaq, bir kərpicini sökməkdir.

kimliyimizdə olanlar dəyişməyibsə bunun təsiri tam olmayacağı, ya da qısa bir müddət sonra keçmiş özümüzə qayıdacağıq.

Burda HZİ ilə dəyişmək deyərkən başqa insan olmayı nəzərdə tutmur. Dəyişmək dedikdə məqsəd daha yaxşıya doğru HZİ etməkdir.

Biz özümüzdə var olan istedadların, qabiliyyətlərin, gücümüzün əslində fər-qindəyik, lakin fərqli səbəblərdən buların üzərini ört-basdır etmişik və mənim sədiyimiz düşüncə tərzi və inancalar baxımından indi özümüzün də tam razı olmadığı bir insan olmuşuq. HZİ ilə təklif olunan isə potensialımızın üzərini örtmüş və bizə əngəl olan bu toz basmış zəncirlərdən, gerçək bizlə aramıza hörülülmüş bu divardan qurtulmaqdır. HZİ isə bu divarı bir anda, bir zərbə ilə dağıtmaq xülyasına qapılıb sonra isə qırıq xəyalları itmiş inancla toplamaqdansa, hər gün o divarın bir daşını dağıtmaq, bir kərpicini sökməkdir.

Hər gün Zərrə-zərrə dəyişmək, inkişaf etmək və bunlara qarşı da ayıq olmaq lazımdır. Əldə etdiyimiz kiçik, amma hədəflərimiz yönündə olan zərrə nəticələrin fərqində olmaq, onlar üçün özümüzü təbrik və şükür etmək lazımdır ki, əməyimizə xəyanət etmiş olmayıaq. Bu həm də daxili motivasiya üçün ən əsas vasitələrdəndir. HZİ ilə mükəmməlik üçün bu gün edəcəyin dəyişikliyin doğum günü olsun. Ən kiçik addımı elə indi at. Uğurlar!!!

REPORTAJ

Türkiyəli yazar Bülent AKYÜREK: MÜKƏMMƏLƏ YÜKSƏLMİŞ YEGANƏ İNSAN HZ. MUHAMMƏDDİR!

İrfan: Bülent bəy, Azərbaycana nə ilə
elaqədar gəlmisiniz? Bakımı bəyəndinizmi?

Bülent Akyürek: Buraya konfrans ver-
mək üçün dəvət olundum. 10-a yaxın

yerdə konfrans verdim. Bakıya, yəni Azərbaycana gəlşimin səbəbi budur. Şəhərinizi çox bəyəndim. Mütləq görüləcək yerlərdəndir. Ümumiyyətlə dönyanın hərasına gedirsən get, biz yazıçılara faydalı olacaq imkanlar var.

İrfan: Yəqin ki, Azərbayacana ilk safa-
rinizdir.

Bülent Akyürek: Bəli, ilk safərimdir. Gəldik, gördük, yeni fikir sahibi olduq. Televizorda, radioda izləyirdik və yenə də gəlib öz gözlərimizlə görməkdə fayda var. Yəni burası gəlib gördükərimi Türkiyəyə döndükdə normal vətəndaşlar kimi televizorda, radioda eşidilən fikirləri deməyəcəyəm. Çünkü burada gördükərim mənə kifayət qədər informasiya verdi. Azərbaycan haqqında gözəl təəssüratlarımlı oradakı vətəndaşlarla bülüşəcəyəm.

İrfan: Nə vaxtdan yazmağa
başlamışınız? Ümumiyyətlə si-
zi buna nə vadar etdi?

Bülent Akyürek: Uşaq yaşla-
rında kitablara çox böyük həvəsim olub,
elə uşaqlıq illərindən də yazıram. Hət-
ta 12 yaşım olanda ilk romanım da çıx-
mışdı. Yazma səbəbini bilmirəm. Deyə

bilmərəm nə üçün, nə səbəbə yazıram. Yəqin oxumağa kitab tapmamışam, ona görə yazmağa başlamışam. Bəlkə mən də belə danışmaq istədim və ona görə yazmağa başladım. Uzun sözün qisası, bunun səbəbi bilinməz. İllər sonra qarşına nələr çıxacaq, nə işlə məşğul olacaqsan və s.. Bunun səbəbini müəyyən etmək olmur. Yazmaq... Bəlkə də əlimdən başqa bir iş gəlmədi, ona görə yazmağa üz tutdum.

İrfan: Ümumiyyətlə bildiyimizə görə siz kitab yazmaqdan başqa seminarlar, konfranslar verirsiniz. Bu cür konfranslar başqa ölkələrdə də baş tuturmu? Gedib-gəlmək sizin üçün əziyyət deyil ki?

Bülent Akyürek: Bəli, təbii ki, dəvətlər olur. Bilirsiniz, əziyyət deyəndə ki, çağırılan yerə getməyin əziyyəti olmur. Çünkü bir nəfər məni bir yerə dəvət etdikdə getməmək mümkün deyil. Gedirəmsə də bunu əziyyət kimi qəbul etmirəm. Müxtəlif yerlərdə bizim yazıları oxudular, oyrəndilər və “müəllim, gəl bir də canlı görüşək, söhbətləşək”, dedikdə bu iş əziyyətdən çıxmış olur. Səhhətimlə bağlı bir problem olmadıqca, sağlığım yerində olduqca bu ziyarətlərimə davam edəcəyəm. Bunu əziyyət olaraq görmürəm. Bir gün sağlığında problem çıxarsa, buna imkanım çatmazsa, o zaman dayanaram.

İrfan: Kitablarınızın çox maraqlı adları var. Bu kimi adlar haradan qaynaqlanır?

Bülent Akyürek: Belə deyək, kitab yazdıqdan sonra gözəl bir ad axtaran biri deyiləm. Gözəl bir ad tapıram, sonra kitabı yazıram. Məsələn, “Çılgin Türkler”ə çox əsəbiləşdim, oxudum, maraqlandım və bir gün “Yılgin Türkler” deyə bir kitab yazdım. “İçinizdəki Öküzə Oha Deyin”, bu kitab da belə. Adı tapıram, gerisi asandır. 24 saat

Deya bilməram nə üçün, nə səbəbə yazıram. Yəqin oxumağa kitab tapmamışam, ona görə yazmağa başlamışam. Bəlkə mən də belə danışmaq istədim və ona görə yazmağa başladım. Uzun sözün qisası, bunun səbəbi bilinməz. İllər sonra qarşına nələr çıxacaq, nə işlə məşğul olacaqsan və s.. Bunun səbəbini müəyyən etmək olmur. Yazmaq... Bəlkə də əlimdən başqa bir iş gəlmədi, ona görə yazmağa üz tutdum.

içində 300 səhifəlik bir kitab yazıram. Yəni burada mənim üçün əsas iş ad tapmaqdır. Bir misal da deyim: “Gözəl Susma Sənəti” deyə bir kitabım var. Hara baxırsan gözəl danışma sənəti kursları, seminarları var. Bir dəfə də buna əsəbiləşdim və ağlıma elə bu ad gəldi və yazdım.

İrfan: Bugünkü gənclik haqqında fikirləriniz necədir? Müsəlman gəncliyi Avropa-paya çox meyilli deyil ki?

Bülent Akyürek: Bilirsiniz... Avropanı, Asiyani qoyaq bir kənara. Elə Türkiyədən danışaq. Türkiyənin özündə ağ-saqqallara görə gənclər çox yaxşıdı. Çünkü məscidlərdə, xidmətlərdə hara baxırsan gəncləri görürsən. Belə baxıram, çox yaxşıdı Maşallah, amma yetərlidir, yoxsa yox, onu bilmirəm. Mükəmmələ yüksəlmiş müsəlman yoxdur. Mükəmmələ yüksəlmiş yeganə insan Hz. Muhamməd (s.ə.s)-dir. Ümumiyyətlə birmənalı olaraq güvənərək deyə bilərəm ki, bizim gənclər çox yaxşıdır.

İrfan: Çox sağ olun, Bülent bəy, təşəkkür edirik.

Bülent Akyürek: Mən də sizə təşəkkür edirəm.

NATIONAL GEOGRAPHIC, İNTERNET VƏ TABU SƏNƏDLİ FİMLƏRİ-3

QƏRİBƏ İŞLƏR

Cinayət, intihar və qəza hadisələrin-dən sonra təmizlik işləri görülməlidir. Ölənin yaxınları bunu edə bilməz. Amerikada ölüm-dən sonra təmizlik işləri aparan “Hadi-sə yerini təmizləmə şirkətləri”ndə 500-ə yaxın adam işləyir.

Bir neçə gün diqqət çəkməyən cəsəd-lərdən üfunət iyi və maye yayılır. 24 saat ərzində kiçik qurdların istilası müşahidə olunur. Qurdlar cəsədi yeyib çürütməyə başlayırlar. Gün keçdikcə qurdlar böyüyür. Qurdun böyüklüyündən cəsədin neçə gün-lük olduğu bilinir. Xüsusi geyimlərlə müda-xilə edilməlidir.

Amerikada xüsusi bir sahədə cəsəd tarası qurulmuşdur. Cəsədlər suyun içində, torpağın altında, rütubətli və quru yerdə saxlanaraq çürümə prosesi mərhələ-mərhələ müşahidə olunur.

TƏZADLAR

Sosial varlıq olan insan bəzən öz seçim-ləri ucbatından cəmiyyətdən təcrid edilir. İngiltərədə də maşınların vurduğu ölü hey-vanları yeyən insanlar var. Üstəlik onlar yox-sul və ac insanlar deyillər. Məqsədləri pro-teini israf etməməkdir.

Banqladeşdə taxta təknədə yaşayan və cəmiyyətdən təcrid olunan “baba” deyilən ailələr (çay qaraçları) var. Heç bir işləri yoxdur. İlan oynadır, bitkilərlə müalicə edir və qəribə dərmanlar, iksirlər satırlar. Sabit yerləri yoxdur, ehtiyacları olanda quruya çıxırlar. Heç kim babalarla birlikdə olmayı qəbul etməmişdir.

TƏCRİD OLUNANLAR

Cəmiyyətlər insanlara güc və güvən verir. Bəzi insnalar təcrid olunaraq yaşamağı seçirlər. Sidneydə Friqanlar adlanan bir qrup başqalarının artığı ilə qidalanır. Zibil-liliklərdən yiğdiqları ilə qarnını doyduran və əşyalarını da zibillikdən təmin edən bu qrup məcbur olduğu üçün yox, istehlak mədəniyyətsizliyinə və kapitalizmə bəslə-dikləri nifret səbəbiylə belə edir.

Hindistanda ət almağa pulu olmadığı üçün əsas qida mənbəyi siçanlar olan insanlar yaşıyır. Dolanışqlarını Qanq çayı-nın kənarında cənazə yandırma işləri ilə təmin edən bu adamlar Hindistandakı kasta sisteminin ən aşağı təbəqəsidirlər.

DÖYÜŞ KLUBU:

İnsan gücü və etdikləri ilə qorxaq və ya igid sifətini qazanır. Kaliforniyada rinq,

zaman və qaydası olmayan döyüş klubları var. Afrikada da kişiliyi isbat etmək üçün ən gülcü qamçı zərbəsinə dözmək yarışları keçirilir.

QAN TÖKMƏK

Heyvan-insan münasibətləri ziddiyət-lərlə doludur. Heyvanlar həm sevilir, həm də öldürülür. Nepalda Hindi tanrılarının ayaqları altında 400 ildən bəri qurbanlar kəsilir. Qurban ediləcək heyvanları qəbul edən tanrıça Kalidir. Hər saatda qurban kəsilir, məbəd heç vaxt bağlanmır.

Qurban ediləcək heyvana su tökürlər, əgər heyvan başını və boyunu yellədərək suyu töksə, o qurban edilir. Suyu sıçratmayañdan qurban olmaz.

QANLI İDMANLAR

Şiddət insan həyatının təbiətində olan bir şeydir. Göstərilənlər gündəlik həyatın gerçəklərindən qaçışdır (idmanlar, yarışlar, xoruz döyüşləri)

Amerikalıların 70 faizi ev heyvanı saxlayır. Xoruz döyüşü Amerikanın 2 əyalətindən başqa hər yerində qadağandır. Gladiatorlar hansı səbəbə görə döyüsdürülürdüse xoruzlar da ona görə döyüsdürülürler. Öküz güləşi qədər müzakirə edilən başqa bir idman növü yoxdur.

1900-cü illərdən bəri təxminən 100 matador öküzlər tərəfindən öldürülmüşdür.

ÖLÜLƏRƏ TOXUNMAQ

Ölülər xoşa gəlməsə də bəziləri onlara toxunmaq məcburiyyətindədirler. Eks-pertiza ölülərə toxunmayı və onları parçalamağı tələb edir.

Filippinlərin paytaxtı əhalisi ən çox olan yerdirdir. Öləndə də izdihamdan qurtuluş yoxdur. Bir milyon ölüünün siğdiği nəhəng qəbiristanlıqlar var. Bahaçılıq və yer azlığı sə-bəbiylə daimi məzar almaq mümkün deyil. Hər kəs üçün müvəqqəti məzar kirayələnir, beş il müddətlik qəbrə qoyulurlar. Vaxt sona çatanda qalıqlar ələvala koyuluraq toplu mə-zara aparılır.

MƏZARIN KƏNARINDA

Amerika da ölülərə makiyaj edir, paltar geydirilir, ölümün əsərləri gizlədirilir. Hin-

distan Nepalda cənəzə sahibləri Qanq çayında ölüni açıq havada yandıraraq küllərini çaya atırlar. Odunların arasına sonrakı hə-yatında istifadə etməsi üçün pul da qoyarlar.

Cənubi Koreya ən çox intihar hadisəsi baş verən sənaye ölkəsidir. Gündə 30-a yaxın intihar hadisəsi baş verir. İntiharlara mane olmaq üçün cənəzə simulyasiyalarına baş vurulur. Saxta cənəzə və ölüm portret-ləri hazırlanır. Bir otağa çəkilən insanlar vidası məktubu yazarlar. Məktubu insanların hüzurunda oxuyarlar. Bir tabutun içində gi-rərək 10 dəqiqə orada qalarlar. Məqsəd həyatda əhəmiyyətli olan nədir sualının ca-vabını tapmaq və həyatın fürsət olduğunun fərqinə varmaqdır.

NƏTİCƏ:

Hz. Ömərə izafə edilən “Cahiliyyəti bil-meyən İslamin qiymətini bilməz” sözünü xatırlamağın yeri və zamanıdır.

Quran və sünə ilə işıqlanmayan insanların yeməkdən içməyə, evlilikdən əyləncəyə qədər bir çox xəta və azgınlıq içində tərəddüb etdikləri görülür. Başa, çə-kisi 250 qr. olmayan baş örtüyünün yerinə boyuna dəmir halqlar taxılır. “Halal və təmiz olanlardan yeyin” ayəsi eşidilmədikdə hörümçəyindən-itinə, ilanından-soxulca-nına qədər hər şey yeyilir, sidik içilir. Evdə baxılan heyvan yoldaşından və uşağından daha sevimli hala gəlir. Müsəlmanların qurbanı vəhşilik olaraq görülür, arenada öküz öldürmək sənət adlanır. Siçanlarla eyni qab-dan yeyilir, donuz əmizdirilir, şosede ölmüş heyvan leşləri yeyilir. Cahiliyyə dövrü əreb-lərinin Kəbəni çılpaq təvaf etməsi kimi ayın bədirləndiyi gündə soyunaraq özündən ibadət uydurulur.

Bütün bunlar haqqı haqq, batılı batılı ola-raq bilməməyin təbii nəticəsidir.

Son söz Peyğəmbər duası:

“Allahım! Bizi, haqqı haqq olaraq göstər və ona təbe olmaqla ruziləndir, batılı batılı olaraq göstər və ondan uzaqlaşmaqla bizi ruziləndir. Bizi əşyanın həqiqətini olduğu kimi göstər!”.

ÇÖZÜLMƏYƏN

ÍRAQ

DƏRDİ

Hər çözülməyən problem dərdidirmi? Bu suala hardasa “Hə”, hardasa “Yox” cavabı vermək olar. Məsələn, ümummilli səviyyədə elə bir problem ola bilər ki, onu əhalinin böyük bir hissəsi özü üçün dərd hesab etməz. Fransada, eynicinslilərin evliliklərinin leqallaşdırılmasına etiraz edən fransızlar çoxsaylı nümayişlər keçirir, amma bütün bunlara baxmayaraq Senat həmin mənfur qanunu qəbul edir, prezident təsdiq edir və bununla bağlı, etiraz edənlər ciyinlərini tərpətməklə, yəni nə etmək olarla, kifayətlənə bilər.

2003-cü ildən ABŞ və koalisiya hərbi qüvvələrinin İraqda Səddam Hüseyn rejimi-ni devirdikdən və keçən il bu ölkəni həmin qüvvələrin tərk etməsindən bu yana terror dalğası nəinki səngimir, əksinə, daha da şiddetlənməkdədir. Regionun, elə dünyanın, ən əsası, müsəlman dünyasının İraq dərdi sanki sağalmaz bir dərdə çevrilib.

Amma eyni zamanda bu dərdə istər dünya ictimaiyyətinin, istərsə də iraqlıların sanki öyrəşdiyini görürük. Bostonda üç amerikalının terror nəticəsində öldürül-məsi dünya KİV-lərində səs-küy doğurursa, İraqda bir gündə otuz nəfərin terror qurbanı olması faktı artıq adı xəbər kimi qarşılanır.

Xatırlayıram, 2006-cı ilin iyun ayında İslam Konfransı Gənclər Forumunun nümayəndə heyətinin üzvü kimi Bakıda İslam Konfransı Təşkilatı Xarici İşlər Nazirlərinin sessiyasında iştirakim zamanı İraq Xarici İşlər Nazirliyinin nümayəndəsi ilə söhbət edirdim. Sünni idi, mənə danışındı ki, əvvəllər şıələrlə münasibətimiz o qədər yaxşı idi ki, bir-birimizə qız verib, qız alırdıq öz aramızda. “İndi isə mən şıələrin yaşadığı küçələrdən keçməyə belə cəsarət etmirəm,” – deyirdi həmin adam...

Dəhşətliyi burasındadır ki, ABŞ qoşunlarının ölkədən çıxarılması da problemi çözəməyib, halbuki, bir zamanlar onların İraqda mövcudluğu daxili qarşılmanın əsas səbəbi kimi göstərilirdi.

Sözsüz ki, İraqda daxili münaqışələrin kökündə hər şeydən öncə siyasi faktorlar durur. Bəlli olduğu kimi, uzun müddət Səddam Hüseynin hakimiyyəti illərində ölkəni idarə edən sünni azlığının nümayəndələri əhalinin əlli faizindən çoxunu təşkil edən şəxslərin yüksək dövlət postlarını tutmasının qarşısını almaqla, repressiyalar həyata keçirməklə, onların hüquqlarını pozurdu. Diktatura rejimi devrildikdən sonra parlamentli respublika prinsipləri əsasında hakimiyyətə gəlmiş şıələr təbii ki, hökumət təmsilciliyi mə-

sələsində öz maraqlarından çıxış etməyə başladılar. Sünnilərin yeganə yüksək səviyyəli hökumət nümayəndəsi olan vitse-prezident sünni Tarix Əl-Haşimi isə keçən il sui-qəsddə günahlandırılırlaraq cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmişdir. Sonuncu həbs olunmaq təhlükəsindən qaćmaq üçün Türkiyəyə qaçmış, müvəqqəti siyasi sığınacaq almışdır.

İraq probleminin həll edilməsini əngəlləyən digər ciddi problem isə Əl-Qadeyə və onun hal-hazırkı lideri Ayman Əl-Zəvahiriyə beyət etmiş orta hesabla hə

nü elan etmiş İraq İslam Əmirliyinin üzvləridir. 2006-cı ildə Samirə şəhərində şiələrin imamı Əl-Əskəriyyə məscidində qanlı terror aktı törədən "sələfilər" həmin ildən bu yana minlərlə günahsız insanın qanını axıtmaqdadırlar. Hətta iş o yerə çatmışdı ki, sünni tayfa başçılarının başçıları bu terror bəlasını törədənlərlə mübarizə aparmaq üçün amerikanlarla gizli iş birliyinə getməyə məcbur olmuşdular.

Açı etiraf da olsa deməliyik ki, İraqda faktiki olaraq məzhəblərarası müharibə gedir. Və bir vaxt tolerantlığı ilə şiələr belə artıq cavab kimi sünni məscidlərdə terror aktları törədirlər və hər iki məzhəbin tanınmış alimlərinin xalqa sülh çağırışları təəssüf ki, nəticə vermir.

Firkimizcə, İraqda əl-Qaedə problemi həll edilməyincə, hətta sünnilər və şiələr arasında baş tutacaq uğurlu siyasi dialoq belə sonda heç nəyi dəyişməyəcək. Məsələ burasındadır ki, sünni-şıə qarşıdurmasından fərqli olaraq, əl-Qaedə-şıə qarşıdurması siyasi dən öncə ideoloji xarakter

daşıyır və bu qarşıdurmanın təəssüf ki, qanlı tarixi var.

Mübarizədə radikal üsullardan istifadə edən əl-qaidəçilər şıələri ümumiyyətlə, müsəlman hesab etmir, onları rafizi (yolundan sapmışlar) adlandırır, istər şıə, istərsə də qeyri-müsəlmanların qanını halal hesab edirlər. Hökumətin dəfələrlə terrorçulara bu yoldan əl çəkib dinc metodlarla mübarizə aparmaq çağırışları hələ ki, heç bir nəticə vermir.

İraqdakı daxili münaqişə eyni zamanda Yaxın Şərqiñ digər ölkələrində analoji proseslərə start verilməsinə səbəb oldu. Hətta biz artıq Suriyadakı hadisələrin "*iraqlaşması*" prosesinin şahidi olmaqdayıq. İki il öncə Bəşər Əsəd istedadına qarşı aparılan mübarizəyə kənar qüvvələrin, xüsusilə, İraqdakı əl-Qaidəçilərin də qoşulması, - söhbət - Suriyada vuruşan Cəbhət-ən-Nüsə qruplaşmasının İraq İslam Əmirliyi ilə birləşməsindən gedir, - öz xoşagəlməz nəticələrini göstərməkdədir.

Məzhəblərarası münaqişələrin daha aşağı tempdə baş verdiyini mütəmadi olaraq Yəməndə və Livanda da müşahidə etməkdəyik. Əslində, İraqda gedən proseslər digər müxtəlif məzhəblərin yaşadığı müsəlman ölkələri üçün örnək olmalıdır. Düzdür, "Tarixdən dərs çıxarmaq olmur" - fikirini söyleyən mütəfəkkirlər də olmuşdur, necə ki, bu fikrə opponentlik edənlər də az deyil.

Məsələn, sonuncular hesab edir ki, məhz böyük xalqlar öz tarixlərini, eləcə də o biri xalqların keçdiyi yolu dərindən öyrəndikləri üçün ciddi səhv'lərə az halda yol veririlər. Əlbəttə bu tipli məsələrə dəqiq qiymət vermək çox çətindir. Amma istənilən halda müxtəlif məzhəblərin və din nümayəndələrinin yaşadığı tolerant sayılan Azərbaycanın belə İraqda gedən prosesləri öyrənməyə həmişə ehtiyacı var.

TÖVBƏ EDƏN GƏNC

Allah-Təala Musa Peyğəmbərə: "Ey Musa! Filan məhəllədə bizim dostlarımızdan biri vəfat etdi. Get onun cənəzə işlərini gör. Sən getməzsənsə, bizim rəhmətimiz onun işlərini görər", - buyurdu. Həzrət Musa əmr olunan məhəlləyə getdi. Ordakılardan: "Bu gecə burada Allah dostlarından biri vəfat etdimi?", - deyə soruşdu. "Ey Allahın Peyğəmbəri! Allah-Təalanın dostlarından heç kim vəfat etmədi. Amma filan evdə vaxtını pis işlərlə keçirən fasiq bir gənc öldü. Günahının çoxluğundan heç kim onu dəfn etmək istəmir", - dedilər. Musa əleyhissalam: "Mən onu axtarıram", - buyurdu. Göstərdilər. Həzrət Musa həmin ev girdi. Rəhmət məlekələrini gördü. Allahın rəhmət və lütfünün əsərləri ilə dolu idi hər tərəf. Həzrət Musa, yalvararaq dua etdi: "Ey Rəbbim! Sən buyurdun ki, o mənim dostumdur. İnsanlar isə fasiq olduğuna şahidlik edirlər. Hikməti nədir bu işin?". Allah-Təala: "Ey Musa! İnsanların onun üçün fasiq demələri doğrudur, amma günahından xəbərləri var, tövbəsindən xəbərləri yoxdur. Mənim qulum səhər vaxtı yerə qapandı və tövbə etdi. Bizim həzurumuza siğndı. Mən ki, Allaham! Onun sözünü və tövbəsini qəbul etdim. Ona rəhmət etdim ki, bu dərgahın ümidsizlik qapısı olmadığı aydın olsun", - buyurdu.

GÖL KİMİ DƏRİN OL!

Yaşlı bir hind usta şeyirdinin elə hey hər şeydən şikayət etməsindən bezmişdi. Bir gün şeyirdinə duz gətirməsini tapşırıdı. Həyatındaki hər şeydən bezgin olan şeyird geri qayıdanda yaşlı usta ona bir ovuc duzu, bir stəkan suya atıb içməsini söylədi. Şeyird yaşlı adamın söylədiyini etdi, amma sudan bir udum alan kimi ağızındakıları tüpürməyə başladı.

"Dadı necədir?", deyə soruşan yaşlı ustasına hirslə "çox duzlu" cavabını verdi.

Usta gülümşəyərək qolundan tutdu və onu çölə çıxartdı. Səssizcə bir az irəlidəki gölün sahilinə apardı və bu dəfə şeyirdinə bir ovuc duzu gölə atıb, göldən su içməsini söylədi. Deyiləni edən şeyird ağızının kənarlarından axan suyu qoluyla silərkən eyni sualı soruşdu:

"Dadı necədir?".

"Yaxşı", -dedi şeyird.

Yaşlı usta bir daha soruşdu: "Duzun dadını hiss etdin?". Şeyirdi bu cavabı verdi: "Xeyr".

Bu zaman yaşlı adam suyun yanında diz çökmüş şeyirdinin yanında oturdu və belə dedi:

"Həyatdakı ağrı-acılar duz kimidir, nə azdır, nə də çox. Acının miqdəri həmişə eynidir. Ancaq dərdin acılığı nəyin içində qoyulduğuna bağlıdır. Dərdin olanda edəcəyin şey acı verən məsələ ilə bağlı duyğularını genişləndirməkdir. Ona görə də artıq stəkan olmaqdan əl çək, göl olmağa çalış.

SÜD

Yaşlı adam çətinliklə gətirdiyi süd qablarını çadır dirəkləri arasından keçirməyə çalışarkən:

- Süüd...!,- deyə səsləndi. Süd istəyən, süd istəyən...

Qoca hələ sözünü tamamlamamışdı çadırından çıxan qəzəbli bir adam:

- Sən ağılinı itirmisən yəqin!,- deyə qışkırdı. Biz yaralılarımıza məşğul ikən, sən pul qazanmaq dərdindəsən.

Yaşlı adamın gözləri dolmuşdu. Mülayim səslə:

- Bu zəlzələdə dörd nəvəmi itirdim, oğlum,- dedi. Onların içəcəyi südü obiri balalarına vermək istəmişəmsə, günahım nədir?

Bu hadisəni danışanlar “Qocanı danlayan o adamın ağlamasını və ona sarılıraq üzr istəməsini heç unutmuruq”,- deyirlər.

EVLİLİK AĞACI

Bir-birlərini sevərək evlənmişdilər. Evləndikləri ilk aylar çox gözəl keçmişdi. Amma sonrakı günlər? Xəyal aləmindən gerçək dünyaya keçdilər. Evliliyin heç də düşündükləri kimi olmadığını anladılar.

Bəli, bir-birlərini sevirdilər, amma aydınındır ki sevgi kifayət etmir. Evlənmədən əvvəlki qədər olmasa da, bir-birlərinə sevgilərini etiraf edirdilər, ancaq kiçik bir söz, kiçik bir hadisə aralarında dava-dalaşın çıxmاسına səbəb olurdu.

Bir axşam oturub ailədaxili münasibətlərini götür-qoy etməyə qərar verdilər. Heç biri boşanmaq istəmirdi, amma evliliklərinin də bu cür davam etməyəcəyinin fərqində idilər. Kişi:

“Ağlıma bir fikir gəldi”,- dedi. “Bağçaya bir ağac əkək. Bu ağac bizim evliliyimizin simvolu olsun. Əgər bu ağac üç ay içində qurusa, boşanaq. Qurumasa, böyüsə bunu bir daha ağılımızdan keçirməyək.

Bu maraqlı fikir xanımının da xoşuna gəldi. Erətisi gün gedib bir meyvə fidanı aldılar və bağçada əkdilər.

Aradan bir ay keçdi. Bir gecə bağçada qarşıladılar. Hər ikisinin də əlində içi su ilə dolu vedrə vardı...

Sual

Cavab

Sual: İslamda içki necə haram edildi?

Cavab: İçki insanın həm fiziki, həm də ruhi cəhətdən sağlamlığına zərər vurduğu üçün bütün ilahi dinlərdə qadağan olunmuşdur. İslamdan əvvəl və İslamın Məkkə dövründə cahiliyyə ərəbləri içki içir və bunu həyatlarının bir hissəsi kimi qəbul edirdilər. Qeyd edək ki, ilkin mərhələdə Məkkədə nazil olan bir ayədə xurma və üzümdən əldə olunan içkidən bəhs olm知道自己，但在此处指的是一些基本的道德规范。nmişdi (bax. Nəhl, 16/67). Mədinədə içki nəticəsində ortaya çıxan zərərləri görən Hz. Ömərin müraciəti və Hz. Peyğəmbərin duası ilə nazil olan bir ayədə içkidə həm böyük günah, həm də müəyyən fayda olduğu, lakin günahının faydasından daha çox olduğu bildirildi (bax. Bəqərə, 2/219). Bundan sonra Əbdürrəhman ibn Əvfin verdiyi bir qonaqlıqda içilən içki üzündən axşam namazını qıldırın imamın xətalı oxuması nəticəsində nazil olan bir ayədə də, sərxoş ikən nə dediyini bilənə qədər namaza yaxınlaşmaq qadağan edildi (bax. Nisa, 4/43). Görüldüyü kimi, yuxarıdakı ayələrdə hələlik qəti qadağa qoyulmamışdı. Ancaq artıq bu mövzuda İslamın qətiyyət bildirən bir hökm ortaya qoyacağı açıq-aydın nəzərə çarpıldı.

Bundan sonra Ütbə ibn Malikin etdiyi bir toy məclisində yenə içki içilmiş və sərxoşluq səbəbilə çıxan dava-dalaşda Səd ibn Vəqqas (r.e.) yaralanmışdı. Sədin (r.e.) vəziyyəti Rəsulullahha (s.a.s.) çatdırıldı və sonra da içki mövzusunda islamın axırıncı hökmünü bildirən bu ayə nazil oldu: “Ey iman gətirənlər! Şərab da (içki də), qumar da, bütür də, fal oxları da Şeytan əməlindən olan murdar bir şeydir. Bunlardan çəkinin ki, bəlkə, nicat tapasınız! Şübhəsiz ki, Şeytan içki və qumarla aranıza ə davət və kin salmaq və namaz qılmaqdan ayrımaq istər. Artıq bu işə son qoyacaqsınız mı?” (Maidə, 5/90, 91).

Həz. Peyğəmbər də yuxarıdakı ayələri izah edərək buyurur: “Hər sərxoş edən şərab və hər şərab haramdır” (Buxari, Ədəb, 80; Müslim, Əşribə, 5), “Çoxu sərxoş edənin azi da haramdır” (Tirmizi, Əşribə, 3; Əbu Davud, Əşribə, 5).

Vurgulamaq lazımdır ki, Həz. Peyğəmbər dövründə üzüm və xurma suyu kimi müəyyən məhsullardan əldə olunan spirtli içkilərdən sonra zamanla müxtəlif adlar altında çoxlu sayıda bitkidən əldə olunmuş xəşxaş, həşiş, kokain kimi maye, yaxud qatı olmaqla ağlı başdan alan

maddələr meydana gəlmışdır. Adından asılı olmayaraq, yedikdə, içdikdə, damara vurduqda və ya çəkdikdə sərxoş edən, ağlı başdan alan xüsusiyyətə malik olan hər bir maddə bilavasitə içki çərçivəsinə daxil olub haram sayılmışdır.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, içki içmək haram olduğu kimi, onun ticarəti də qəti qadağandır. Bu mövzuda bütün islam alimləri həmrəydir. Hz. Ənəs dən belə dediyi rəvayət olunmuşdur: "Allahın Rəsulu içki səbəbilə on nəfəri nələtləmişdir: İstehsal edəni, istehsal etdirəni, içəni, daşıyanı, daşdırıranı, içirəni, satanı, pulunu yeyəni, satın alanı və aldırı...” (Tirmizi, Büyü, 59; İbn Macə, Əşribə, 6).

Sual: Lotoreya kimi oyunlar da qumarlıdır mı?

Cavab: Ayədə qumar “meysir” kəlməsi ilə ifadə edilmişdir. Bu da “asanlıq” mənasına gələn “yüsrl” kökündəndir. Yorulmadan, alın təri olmadan, asanlıqla qazanc əldə olunduğu və ya itirildiyi üçün həmin ad verilmişdir. Qumar içki ilə birgə qadağan olunmuşdur: “Ey iman gətirənlər! Şərab da (içki də), qumar da, bütür də, fal oxları da Şeytan əməlindən olan murdar bir şəydir. Bunlardan çəkinin ki, bəlkə, nicat tapasınız! Şübhəsiz ki, Şeytan içki və qumarla aranıza ə davət və kin salmaq və namaz qılmaqdan ayırmak istər. Artıq bu işə son qoyacaqsınız?” (Maidə, 5/90, 91)

Qumar insana yaradani unutduran, namaz qılmağa maneçilik törədən, tənbəlliyyə sürükləyən, əmək qabiliyyətini ortadan qaldıran, insanlar arasına kin, ə davət və niqāq salan haqsız qazanc (əsəssiz varlanma) yoludur. Neçə-neçə ailələr və sərvətlər qumar üzündən məhv olmuşlar.

Odur ki, adı nə olursa olsun, əmək və ya sərmayə riski daşımayan bəxt oyunları qumar hesab olunur. Ancaq hər hansı bir işlə məşğul olan fiziki və ya hüquqi şəxs müştəri cəlb etmək məqsədilə müştərilər arasında püşk atmaq surətilə, yaxud müəyyən miqdarda alış-veriş edənlərə müxtəlif hədiyyələr verə bilər. Bunda dini baxımdan hər hansı günah

yoxdur. Lakin lotoreya və buna oxşar oyunlar belə deyil. Çünkü bu kimi oyunlarda bilet alanların pulları yiğilir, sonra qalib gələn oradan öz payını götürür, oyunu təşkil edənlər isə ən çox məbləğləri əldə edirlər. Belə olan halda, bu kimi bəxt oyununu oynadanlar müəyyən bir işlə məşğul olaraq və həmin işdən qazandıqlarının bir hissəsini ayıraq müştərilərinə bağışlamırlar. Yəni, bilet alanlar verdikləri pul müqabilində hər hansı əşya almır, yaxud onlara hər hansı xidmət göstərilmir, eləcə də qoyduqları pulları oyun oynadanlara və ya qalib gələnlərə bağışlamırlar. Çünkü bilet alanın məqsədi az verib çox qazanmaqdır. Bu da, məhz qumarın bir növüdür. Yəni, beş-altı nəfərin ortaya pul qoyub zər ataraq, kart çəkərək, atları yarışdıraraq və s. kimi yollarla pul götürməsi ilə lotoreya kimi oyunlar arasında heç bir fərq yoxdur. Ancaq dükandan, marketdən alış-veriş edən verdiyi pulun müqabilində əşya alır, market sahibinin verdiyi hədiyyə isə, onun öz qazancından verdiyi hədiyyədir.

Sual: Parfümeriya mağazalarından aldığımız, tərkibində spirt olan ətirlərdən istifadə etməyin hökmü nədir? Bu cür ətirlərin dəydiyi paltarlarla qılanan namaz səhihdirmi?

Cavab: İslam dini istər maye, istər qatı olsun sərxoşə dici maddələrin, sərxoş olmaq məqsədilə istifadə olunmasını qətiyyətlə qadağan etmişdir. Lakin tərkibində spirt olan ətirlərdən təmizlik və ətir məqsədilə istifadə olunması mövzusunda müxtəlif fikirlər irəli sürülmüşdür. Belə ki, İslam alimlərinin əksəriyyətinə görə, şərab nəcisdir (bax. Maidə, 5/90). Paltara, bədənə və ya namaz qılanan yerə ovuc içi qədər bulaşsa, namaza əngeldir. Şərabdan başqa və içilən zaman ażi və ya çoxu sərxoşluq verən içkilərin nəcis olduğuna dair isə hər hansı dəlil yoxdur. Məhz bu səbəbdən bunlar nəcis deyil, sərxoşə dicilik xüsusiyyəti səbəbilə içilməsi haram, ancaq bədən, paltar və ya namaz qılanan yerə tökülməsi namazın səhih (etibarlı) olmasına hər hansı əngəl təşkil etməz. Tibbi spirtdən istifadə etmək də buna daxildir.

Cənab İlham Əliyev Şamaxı Cümə məscidinin əsaslı bərpa və yenidənqurmadan sonra istifadəyə verilmə mərasimində iştirak etdi

May ayının 17-də Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə əsaslı bərpa edilən və yenidən qurulan Şamaxı Cümə məscidinin açılışı olmuşdur. Prezident İlham Əliyev məscidin açılış mərasimində iştirak etmişdir. Mərasimdə iştirak edən Qafqaz müsəlmanları müftiləri, İslam ölkələrinin Azərbaycandakı səfirləri, ictimaiyyət nümayəndələri və din xadimləri dövlətimizin başçısını hərarətlə qarşıladılar.

Cümə məscidi ilə yaxından tanış olan cənab İlham Əliyevə Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri Allahşükür Paşazadə aparılan bərpa və yenidənqurma işləri barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, xalqımızın mənəvi dünyasının ucalığından soraq verən daha bir mühüm hadisə müasir Azərbaycan salnaməsinə daxil olur. Azərbaycan və Şərqi memarlığının nadir incilərindən olan Şamaxı Cümə məscidi yeni həyatına başlayır. Müsəlman aləminin ən müqəddəs ibadətgahlarından olan Şamaxı Cümə məscidi milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliğində böyük əmək sərf edən Prezident İlham Əliyevin və Heydər Əliyev Fondunun xidmətləri sayəsində əsaslı bərpa və yenidənqurmadan sonra xalqın istifadəsinə verilir.

Diqqətə çatdırıldı ki, Azərbaycan ərazisində, bütövlükdə Cənubi Qafqazda və Yaxın Şərqdə ən qədim müsəlman məbədlərindən olan Şamaxı Cümə məscidi Xəlifə Xalid ibn Vəliyədin dövründə onun qardaşı Müslüm ibn Vəliyədin Azərbaycana gəlməsinin şərəfinə 743-cü ildə inşa olunmuşdur. Məscidin keşməkeşli tarixində bəhs edilərkən 1918-ci ildə silahlı erməni daşnak dəstələri tərəfindən Şamaxıda törədiləm soyqırımı zamanı məscidə sığınan 1700 günahsız insanın məscidlə birlikdə yandırıldığı da qeyd edildi. Sovetlər dövründə başqa məqsədlər üçün istifadə olunan məscid uluu öndər Heydər Əliyevin tapşırığı və təşəbbüsü ilə 1980-ci ildə bu tarixi abidə təmir olunmuşdur.

Sonra Azərbaycan Prezidenti Cümə məscidinin 1902-ci il zəlzələsindən sonrakı, təmirdən əvvəlki və sonrakı, eləcə də yenidənqurma işlərinin gedişini əks etdirən stendlərə baxdı.

Şamaxı Cümə məscidinin açılışına həsr olunan mərasim Quran ayəsinin oxunması ilə başladı. Dövlət başçısı mərasimdə milli-mənəvi dəyərləri əks etdirən nitq söylədi. Sonra Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri, seyxülislam Allahşükür Paşazadə çıxış edərək ölkə başçısının dindarlara və dini ocaqlarımıza qayğıından söz açdı. Tədbirdə iştirak edən yerli və xarici qonaqlar da ölkəmizdə gedən inkişafdan, dinə olan qayğıdan söz açaraq möhtərəm Prezidentə öz minnətdarlığını bildirdilər.

Sonda xatire şəkilləri çəkdirildi.

H. Z. Tağıyev Adına Konfrans Zalı Açıq Elan Edildi

Gəncliyə Yardım Fonduunun yeni təmir və müasir cihazlarla təchiz edilmiş H. Z. Tağıyev adına konfrans zalının açılış mərasimi keçirildi.

Açılış mərasimində dövlət və hökumət nümayəndələri, T.C. Bakı Büyük elçiliyinin müşavirləri, Türkiyə və Azərbaycan tərəfindən uğurlu fəaliyyətə imza atan QHT rəhbərləri iştirak edib.

Açılış lenti kəsildikdən sonra çıxış edən Gəncliyə Yardım Fon-

dunun prezidenti Ahmet Tecim fondun qurulduğu gündən bu günə qədər özündə xeyriyyəçilik ənənələrini əks etdirən uğurlu iş prinsipindən və yeni təmirdən çıxmış konfrans zalının Azərbaycanın o cümlədən bütün türk dünyasının ən böyük xeyriyyəçisi olmuş H.Z. Tağıyevin adını daşımasının əhəmiyyətindən danışdı. O öz çıxışında konfrans zalının yüksək səviyyədə təmir və təchizatına görə Türk Əməkdaşlıq və Koordinasyon Ajansı Başkanlığının (TİKA) rəhbəri Dr. Serdar Çama və TİKA-nın Azərbaycandakı koordinatoru Ali Musluya öz dərin təşəkkürünü bildirdi.

Açılış mərasimində iştirak edən Türk Əməkdaşlıq və Koordinasyon Ajansı Başkanlığının (TİKA) rəhbəri Dr. Serdar Çam da öz çıxışında Gəncliyə Yardım Fonduunun fəaliyyətini yüksək qiymətləndirdiyini bildirdi və bu uğurlu fəaliyyətlərin iki qardaş dövlət arasındakı əhəmiyyətindən danışdı.

Tədbirin sonunda qonağa qonaqlara xatırə hədiyyələri, o cümlədən Azərbaycan tarixi və həqiqətlərini özündə əks etdirən "Qarabağ: Suallar və Faktlar" kitabı hədiyyə edilmiş və qonaqla birlikdə xatırə şəkilləri çəkilmişdir.

“Heydər Əliyev və Müstəqil Azərbaycan” mövzusunda keçirilən yazı müsabiqəsinin qalibləri mükafatlandırıldı

07.05.2013 tarixində Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsi, Gəncliyə Yardım Fonduunun birgə təşkilatlığı ilə “Heydər Əliyev və Müstəqil Azərbaycan” mövzusunda keçirilən yazı müsabiqəsinin qalibləri mükafatlandırıldı. Bakı şəhər orta ümumtəhsil məktəbləri arasında keçirilən müsabiqə ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 90-ci ildönümünə həsr olunub.

Tədbirdə çıxış edən Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsinin rəisi Raqif Abbasov Heydər Əliyev irlisinin gənc nəsilə çatdırılmasının vacibliyindən danışdı.

Gəncliyə Yardım Fonduun prezidenti Ahmet Tecim öz çıxışında bildirib ki, bugünkü müstəqil və yüksək templə inkişaf edən Azərbaycan Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqına ən böyük mirasıdır və bu miras möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyevin uğurlu siyasətilə daha da güclənməkdədir.

Daha sonra Prezident Administrasiyası İctimai-siyasi şöbənin məsul işçisi Rasim Mirzəyev çıxış edərək bildirib ki, Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsi və Gəncliyə Yardım Fondu tərəfindən keçirilən müsabiqələr gənclərin intellektual səviyyələrinin artırılmasına xidmət edir və elmlı gənclərin formallaşmasına zəmin yaradır.

Sonda müsabiqənin qalibləri və fərqlənən iştirakçılar mükafatlandırılıb.

Qeyd edək ki, müsabiqənin keçirilməsində əsas məqsəd Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 90 illik yubileyinin geniş qeyd olunması, yeniyetmə və gənclərdə milli vətən-pərvərlik ruhunun gücləndirilməsi, onların istedad və bacarıqlarının üzə çıxarılmasıdır.

Yazıçı Çingiz Abdullayev gənclərlə görüşdü

2 May tarixində Gəncliyə Yardım Fondunda “İRƏLİ” Tədqiqatlar və Araşdırmalar Mərkəzinin Kitab Klubu layihəsi çərçivəsində Azərbaycan Yaziçılar Birliyinin üzvü, hüquq elmləri doktoru, “Şöhrət” ordenli, xalq yazıçısı Çingiz Abdullayev ilə görüş keçirilib.

Görüşdə “İRƏLİ” İctimai Birliyinin sədri Rauf Mərdiyev, Gəncliyə Yardım Fonduun vitse-prezidenti Salman Əliyev, gənc yazarlar və feal gənclər iştirak ediblər.

İlk olaraq “İRƏLİ” sədri Rauf Mərdiyev qonağı salamlayıb. Gənclərlə görüşü qəbul etdiyi üçün təşəkkürünü bildirib və bu görüşdən gənclərin öyrənəcəyi çox dəyərli fikirlərin olduğunu qeyd edib.

Yazıcı gənclərlə mütəmadi olaraq görüşdüyünü qeyd edib: “Bu gün gənc nəsil çox kitab oxumalı, mütaliə ilə məşğul olmalıdır. Hər bir ölkənin gələcəyi, sabahı, siyaseti, iqtisadiyyatı onun savadlı, intellektuallı gənclərindən asılıdır. Özümüzü, ölkəmizi, dövlətimizi inkişaf etdirmək və beynəlxalq arenada təmsil etmək üçün ilk növbədə savadlı olmalıyıq”.

Yazıcı qeyd edib ki, bir yazıcının ən böyük nailliyəti, şöhrəti kitablarının geniş oxucu kütłesi tərəfindən qəbul olunması və sevilməsidir: “Bu gün bu nailliyəti əldə etdiyimə, qazandığımı görə xoşbəxtəm. Əsərlərim hətta istər ölkəmizdə, istərsə də xaricdə cəmiyyətdə öz sözünü demiş, tanınan simalar tərəfindən oxunulur və sevilir”.

Çingiz Abdullayev bir kitab üzərində 24 saat işlədiyi vaxtlar olduğunu da bildirib və qeyd edib ki, kitabların ərsəyə gəlməsində bu qədər əmək sərf etməsəydi, kitablari geniş oxucu marağına səbəb olmazdı. Yazıcı bu vaxta qədər 171 kitab yazdığını da vurğulayıb.

Görüşdə həmçinin yazıcının əsərləri müzakirə olunub. Yazıcı öz həyat təcrübəsi ilə paylaşır, qarşılıqlı diskussiya aparılıb. Gənclərin çoxsaylı suallarını cavablandırıran yazıcı öz məsləhətlərini verib və gənclərə həyat yollarında uğurlar arzu edib.

Sonda yazıcının imza mərasimi keçirilib

“Şəxsiyyət Dili və Liderlik” kitabının Gəncliyə Yardım Fondunda Təqdimat Mərasimi Keçirildi

Azərbaycanda səfərdə olan Türkiyənin tanınmış elm xadimi, Dr. Adem Ergül 19.03.2013 tarixində Gəncliyə Yardım Fondunda azərbaycanlı oxucularla görüşüb və “Şəxsiyyət Dili və Liderlik” kitabının təqdimatı keçirilib.

Tədbirdə çıxış edən Gəncliyə Yardım Fonduun prezidenti, Ahmet Tecim qardaş ölkədən gəlmış dəyərli elm və sənət xadimini Azərbaycanda salamlamaqdan məmnuñ olduğunu bildirib. O, bu səfərin iki qardaş ölkə arasında mədəni əməkdaşlığın gözəl örnəyi olacağına inandığını qeyd edib.

Milli-mənəvi dəyərlərimizdə şəxsiyyətin rolü və gənclik mövzusunda gənclərin qarşısında çıxış edən Dr. Adem Ergül müəllifi olduğu “Şəxsiyyət Dili və Liderlik” kitabının Azərbaycan türkcəsinə tərcümə olunmasında və qardaş ölkənin oxucularına qazandırılmasında əməyi keçən hər kəsə öz təşəkkürünü bildirdi. Dr. Adem Ergül Azərbaycana səfərindən, nəzərdə tutulan zəngin səfər programından məmnuñ qaldığını və hər yeni elmi-mədəni layihənin qardaş ölkələr və xalqlar arasında yeni əməkdaşlıq imkanları açdığını inamını qeyd etdi.

Görüşün sonunda qonağa xatirə hədiyyələri, o cümlədən Azərbaycan tarixi və həqiqətlərini özündə əks etdirən “Qarabağ: Suallar və Faktlar” kitabı hədiyyə edilmiş və birlikdə xatirə şəkilləri çəkilmişdir.

qadın geyimləri tuwa

**HİCABLI QADIN GEYİM LƏRİN DƏ
BOL ÇEŞİD VƏ İNANILMAZ UCUZLUQ**

*İrfan Abunəçilərinə
Əlavə Endirimlər
Nəzərdə Tutulur!*

Ünvan:
Binə Ticarət Mərkəzi
Sıra 7A, korpus 3,
məğaza 28 (keçid)

Tel:
(+ 994 55) 208 72 55
(+ 994 12) 408 40 43

*manto
tunik
kostyum
yubka
şalvar*

